

Nazwa instytucji

Książnica Cieszyńska

Tytuł jednostki/Tytuł publikacji

Katalog průmyslové, živnostenské, obchodní a hospodářské výstavy Těšínska a Ostravska v Orlové 27.VI. - 8.VIII.1926 / [aut. Jan Jařabáč i in.].

Liczba stron oryginału

245

Liczba plików skanów

245

Liczba plików publikacji

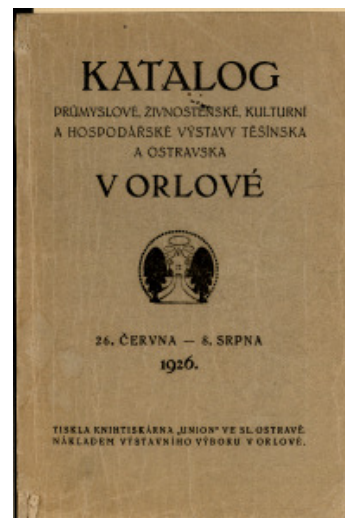
246

Sygnatura/numer zespołu **KD I 01063**

Data wydania oryginału **[1926]**

Zdigitalizowano w ramach projektu pt.

**Udostępnienie cieszyńskiego dziedzictwa
piśmienniczego on-line**

Fundusze Europejskie
Program Regionalny

Śląskie.

Unia Europejska
Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego

KATALOG

PRŮMYSLOVÉ, ŽIVNOSTĚNSKÉ, KULTURNÍ
A HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVY TĚŠÍNSKA
A OSTRAVSKA

V ORLOVÉ

26. ČERVNA — 8. SRPNA

1926.

TISKLA KNIHTISKÁRNA „UNION“ VE SL. OSTRAVĚ.
NÁKLADEM VÝSTAVNÍHO VÝBORU V ORLOVÉ.

Báňská a hutní společnost

Drátovna Bohumín

vyrábí od válených drátů počínaje tažené dráty až do nejjemnějších čísel a profilované železo speciální v lesklém a žíhaném provedení; dále drátěnky kulaté a čtyřhranné a sice železné, mosazné a měděné, dále rozličné jasonové drátěnky, (celkem asi 1300 druhů), drátěná lana měděná a železná pozinkovaná, ostnatý drát, nábytková péra, drátěná pletiva a antenová lanka, drátěné koše ku provádění drátošterkových výhonů k regulování řek.

Řetězárna v Malé Morávce

vyrábí řetězy všech druhů, počínaje od nejtěžších lodních a sice ručně a elektricky svařované, sukové, dále příslušenství k řetězům a pro sedláře.

Válcovna jemných plechů

Karlova Huť

zároveň mostárna a dílna na železné konstrukce vyrábí plechy všech druhů od nejsilnějších kotlových až do nejjemnějších plechů, pak vlnité plechy a j.

Železárna v Třinci

vyrábí veškeré se vyskytující profily kolejnic nosičů, stavebního a betonového železa, šedou a ocelovou litinu, válce, sířitý čpavek a j.

**Ohledně cen, dodací lhůty a j., raďte se obrátiti na;
Prodejní kancelář báňské a hutní společnosti
BRNO, Jízdárenská 4-8.**

KATALOG

PRŮMYSLOVÉ, ŽIVNOSTENSKÉ,
OBCHODNÍ A HOSPODÁŘSKÉ

VÝSTAVY

TĚŠÍNSKA A OSTRAVSKA

V ORLOVÉ

27.-VI. — 8.-VIII. 1926.

Gustav Tremla
1926

Tiskla knihtiskárna „Union“ ve Slezské Ostravě.
Nákladem výstavního výboru v Orlové.

KDI 1063

KD 1063

K 107/98
5,00

PROTEKTORÁT

PRŮMYSLOVÉ, ŽIVNOSTENSKÉ, KULTURNÍ
A HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVY TĚŠÍNSKA
A OSTRAVSKA 1926

přijala tato ministerstva
republiky československé:

*MINISTERSTVO PRŮMYSLU, OBCHODU
A ŽIVNOSTÍ,
„ VEŘEJNÝCH PRACÍ,
„ ŠKOLSTVÍ A NÁR. OSVĚTY,
„ ZEMĚDĚLSTVÍ.*

PROLETARIAT

THE PROLETARIAT
OF THE WORLD
IS THE ONLY
CLASS WHICH
CAN BRING ABOUT
THE END OF
ALL CLASS
DIFFERENCES

AND
THE
ESTABLISHMENT
OF
A
NEW
SOCIAL
ORDER

THE
PROLETARIAT
OF THE
WORLD
IS
THE
ONLY
CLASS
WHICH
CAN
BRING
ABOUT
THE
END
OF
ALL
CLASS
DIFFERENCES
AND
THE
ESTABLISHMENT
OF
A
NEW
SOCIAL
ORDER

THE
PROLETARIAT
OF THE
WORLD
IS
THE
ONLY
CLASS
WHICH
CAN
BRING
ABOUT
THE
END
OF
ALL
CLASS
DIFFERENCES
AND
THE
ESTABLISHMENT
OF
A
NEW
SOCIAL
ORDER

THE
PROLETARIAT
OF THE
WORLD
IS
THE
ONLY
CLASS
WHICH
CAN
BRING
ABOUT
THE
END
OF
ALL
CLASS
DIFFERENCES
AND
THE
ESTABLISHMENT
OF
A
NEW
SOCIAL
ORDER

THE
PROLETARIAT
OF THE
WORLD
IS
THE
ONLY
CLASS
WHICH
CAN
BRING
ABOUT
THE
END
OF
ALL
CLASS
DIFFERENCES
AND
THE
ESTABLISHMENT
OF
A
NEW
SOCIAL
ORDER

ČESTNÉ PŘEDSEDNICTVO :

Ing. Jan Dvořáček, poslanec a splnomocněný ministr,
Praha.

Gen. Jindřich Hanák, velitel 8. pěší divise, Opava.

Inž. Otakar Kruliš-Randa, gen. ředitel horní a hutní
společnosti, Brno.

Ing. Mořic Lendl, horní rada a ředitel dolů Orlová-Lazy,
Orlová.

Dr. Ferdinand Pelc, president zemské správní komise
slezské, Slezská Ostrava.

Dr. Bohumil Pfeifer, vládní rada a přednosta revír. báň.
úřadu, Mor. Ostrava.

Dr. Ladislav Pluhař, předseda zem. správ. výboru na
Moravě, Brno.

Dr. A. Sonnenschein, generální ředitel vítkovických že-
lezáren, Vítkovice.

Josef Šrámek, president zemské správy politické ve
Slezsku, Opava.

Alois Tučný, poslanec a bývalý ministr, Praha.

Petr Bezruč.

Dr. Lev Winter, poslanec a bývalý ministr, Praha.

František Zíka, president Ústřední hospodářské společ-
nosti, Opava.

ČESTNÝ VÝBOR :

Josef Adámek, předseda starostenského sboru okresu frýdeckého, Raškovice.

Alois Adamus, profesor a spisovatel, Mor. Ostrava.

Dr. Karel Baron, vládní rada a referent zem. škol. rady, Opava.

František Bayer, poslanec, Bernartice u Nového Jičína.

František Bělehrádek, ředitel kanceláři Ústřední Matice Školské, Praha.

Karel Brožík, poslanec, Praha.

Dr. Jaroslav Buchár, vládní rada a policejní ředitel, Mor. Ostrava.

Dr. František Cichra, rada okresní správy polit., Frýdek.

František Čepěk, šéfredaktor „Ducha Času“, Mor. Ostrava.

Antonín Čuřík, poslanec, Brno.

Ing. Boh. Čvančar, inspektor živn. škol pokračovacích, Č. Budějovice.

Dr. Karel Fajfrlík, advokát, Mor. Ostrava.

Ing. Karel Frič, vrchní inspektor vítk. kam. dolů Orlová.

Otakar From, velkoobchodník a vicepresident Obchodní a živnostenské komory, Opava.

Rudolf Gudrich, starosta slezského hasičstva, Kylešovice.

Dr. Jiří Guth-Jarkovský, předseda klubu Čs. turistů, Praha.

Dr. Haerdtl, generální tajemník vítk. hor. a hut. těžářství, Vitkovice.

Dr. Jaroslav Haering, rada okres. polit. správy, Fryštát.

J. Hatschek, předseda Svazu průmyslníků, Opava.

Václav Hauer, profesor a spisovatel, Opava.

Jan Hejret, redaktor „Národní Politiky“, Praha.

Dr. Cyril Heřman, vrchní zdravotní rada a předseda lékařské župy mor.-slez., Frýdek.

Ing. Alois Holaň, vrchní inspektor dolů Orlová-Lazy, Lazy.

Josef Hradilík, odb. inspektor pro kreslení na českých středních školách na Moravě a ve Slezsku, Brno.

Antonín Hromádka, inspektor hudeb. škol na Moravě a ve Slezsku, Brno.

Věnceslav Hrubý, vrchní soudní rada v. v., Opava.

Josef Chalupník, poslanec, Vítkovice.

Ing. Karel Jestřábek, vrchní inspektor dolů Orlová-Lazy, Lazy.

Josef Kalus, spisovatel a ředitel školy v. v., Frenštát p. R.

Dr. Jan Kapras, universitní profesor, Praha.

Eliška Kozlová, min. inspektorka, Praha.

Jan Křístek, majitel realit, Lazy.

Adolf Lenhart, vrch. inspektor Ústavu pro zvelebení živnosti, Opava.

Josef Lukeš, senátor, Opava.

Alois Martinek, šéfredaktor „Mor. slez. deníku“, M. Ostrava.

Dr. Josef Michálek, rada okres. polit. správy, Č. Těšín.

Dr. Jan Mühlmann, tajemník nejvyš. kontrol. důchodk. úřadu a jednatel K. Čs. T., Praha.

František Novák, místopředseda zem. spr. komise pro Slezsko, Kylešovice.

František Ostrý, poslanec, Olomouc.

Josef Pastyřík, předseda českého odboru zemské rady živnostenské.

Dr. Ferdinand Pavelek, vládní rada a zemský školní inspektor, Opava.

Adolf Perout, člen správní komise obch. komory, Mor. Ostrava.

Josef Peter, poslanec, Orlová.

Dr. Jos. Peters, gen. tajemník Svazu průmyslníků, Praha.

Alois Pižl, odborný přednosta odbor. škol při ministerstvu škol a národní osvěty, Praha.

Fr. Pokluda, předseda ústř. spolku českých učitelů ve Slezsku, Svinov.

Ing. Viktor Polívka, ředitel čsl. stát. drah v Olomouci.

Dr. h. c. František Pospíšil, gen. ředitel dolů Severní dráhy, Mor. Ostrava.

Václav Procházka, min. rada a inspektor lid. hospodář. škol, Praha.

Jan Prokeš, poslanec a starosta města Mor. Ostravy.

P. Vilém Rudolf, opat kláštera, Břevnov.

Dr. Ing. Miloslav Rybák, tajemník dolů Orlová-Lazy, Orlová.

Jan Rýpar, poslanec, Opava.

Karel Sliwka, poslanec, Doubrava.

Martin Šmírák, odbor. inspektor tělocviku, Brno.

Tomáš Stypa, ředitel vyšší dívčí školy, Praha.

Václav Sladký, poslanec, Opava.

Alfred Schmolik, president obchodní a živnostenské komory, Opava.

Josef Schrötter, předseda Jednoty učitelstva živnost. škol pokračovacích, Praha.

Ing. Jan Šafář, gen. tajemník Zemědělské jednoty republ. českosloven., Praha.

Bedřich Šimeček, president krajského soudu, Mor. Ostrava.

Gen. Šnejdárek, zemský velitel, Košice.

Jaromír Špaček, poslanec, Slezská Ostrava.

Jan Šváb, ředitel a předseda krajinského odboru ústř.
spolku českých profesorů, Mor. Ostrava.

Ing. J. Trnovský, ředitel vítk. železáren, Vítkovice.

Josef Úlehla, ředitel v. v., Lipov.

Emanuel Vencl, poslanec, Rožnov p. R.

Jindřich Vodička, předseda župy divadelních ochotníků,
Mor. Ostrava.

P. S. Weissmann, generál. vikář, Karvinná.

Dr. Zikmund Witt, senátor, Mor. Ostrava.

Dr. Leon Wolf, poslanec, Fryštát.

Dr. Karel Zajíček, centrální ředitel dolů dra Larische-
Mönnicha, Karvinná.

František Zelníček, předseda starostenského sboru okresu
slezsko-ostravského, Michálkovice.

SEZNAM ČLENŮ VÝKONNÉHO VÝBORU VÝSTAVNÍHO.

Předseda : *Jan Jařabáč*, ředitel čes. reál. gymnasia
a starosta města Orlové.

1. místopředs. : *Boleslav Moravec*, kloboučník.

2. místopředs. : *Josef Marek*, drogist.

Jednatel : *František Eliáš*, říd. učitel.

Tajemník : *Jaroslav Zahradník*, učitel.

Zapisovatel : *František Podhrázký*, měst. úředník.

Členové : *Ing. Antonín Adámek*, správce měst. sta-
vebního úřadu.

Bohumil Bílek, profesor.

Josef Čekalský, nám. star. města Orlové.

Josef Finger, redaktor Č. T. K.

Augustin Handzel, akad. sochař.

Alois Holeš, knihvedoucí dolů.

Ing. Karel Hrstka, vedoucí Slez. obch. sp.

Václav Hrubý, profesor.

Matěj Kabátek, stavitel.

Ing. Antonín Kania, úředník dolů.

Ing. Ladislav Korejs, vrch inspektor dolů.

Karel Kořínek, báň. úředník.

Alois Krejčí, ředitel občanské školy
v Doubravě.

Václav Krejčí, účetní dolů, Doubrava.

Antonín Krůta, říd. učitel. a vlád. ko-
misar města Karvinné.

Členové: Jaroslav Kubát, profesor.

Josef Libra, správce měst. spořitelny.

Ferdinand Mulina, sochař a kameník.

Josef Novotný, redaktor, Mor. Ostrava.

Augustin Pacal, vrch. účetní dolů, Orlová.

Tomáš Pavlica, redaktor, M. Ostrava.

Jaroslav Port, profesor.

Oldřich Stibor, redaktor, M. Ostrava.

Josef F. Škrobánek, architekt zahradnic-
tví, Mar. Hory.

Vladimír Tenora, vrch. oficiál dolů.

Alois Tlalka, ředitel obč. školy.

Ing. Max Zadra, vrch. inspektor dolů.

Bedřich Zatloukal, stavitel.

Vilém Zavadil, ředitel obchod. školy.

Jan Zavřel, vrchní revident dolů.

PŘEDSEDOVÉ A REFERENTI ODBORŮ PRŮMYSLOVÉ, KULTURNÍ, ŽIVNOSTENSKÉ A HOSPODÁŘSKÉ VÝSTAVY V ORLOVÉ:

1. Odbor abnormální mládeže : *Emil Kratochvíl*, učitel, Lazy.
2. Odbor abstinenti : *Karel Kapička*, okres. škol. inspektor, Sl. Ostrava.
3. Odbor akvaristický : *Vojtěch Matoušek*, účetní, Doubrava.
4. Odbor architektury a inženýrství : *Ing. Ant. Adámek*, správce měst. stav. úřadu, Orlová.
5. Odbor církevního umění : *Ig. Olšanský*, farář cirkve čsl., Doubrava.
6. Odbor červeného kříže : *MUDr. M. Jodasová*, lékařka, Orlová.
7. Odbor dekorační : *Josef Kruliš*, obchodník, Orlová.
8. Odbor dělnický : *Václav Hrubý*, profesor, Orlová.
9. Odbor dětský : *Cyril Turek*, učitel, Orlová.
10. Odbor divadelní : *Fr. Eliáš*, říd. učitel, Orlová.
11. Odbor dívčího školství : *Marie Bendová*, industriální učitelka, Lazy.
12. Odbor dopravní : *Ing. Hrstka*, vedoucí fy. Slez. obch. společ., Orlová.
13. Odbor drobné zvířeny : *Milán Bořek*, horník, Orlová.
14. Odbor esperantistický : *Josef Dubný*, knihvedoucí dolů, Orlová.
15. Odbor finanční : *Josef Libra*, správce měst. spořitelny, Orlová.

16. Odbor fotoamatérský: *Ludvík Unger*, báň. úředník, Lazy.
17. Odbor hasičský: *Max Kazík*, zámečnick, Lazy.
18. Odbor hornický: *Ing. Lad. Korejs*, vrch. inspektor dolů, Lazy.
19. Odbor hospodářského průmyslu: *Vincenc Daněk*, učitel, Poruba.
20. Odbor hudební: *Ing. K. Robenek*, vrch. berní správce, Dolní Suchá.
21. Odbor instalační: *Ing. Ant. Kania*, úředník dolů, Orlová.
22. Odbor invalidní: *Frant. Hoblík*, učitel, Orlová.
23. Odbor legionářský: *Alois Tvarůžek*, báňský úředník, Petřvald.
24. Odbor lesnicko-lovecký: *Jan Zavřel*, vrch. revident dolů, Orlová.
25. Odbor literární: *R. Eliáš*, řídící učitel, Orlová.
26. Odbor Masarykovy Ligy proti tuberkulóze: *MUDr. Malý*, odborný lékař, Mor. Ostrava.
27. Odbor mateřského školství: *Marie Mistecká*, učitelka, Orlová.
28. Odbor matiční: *Alois Holeš*, knihvedoucí, Orlová.
29. Odbor měšťanského školství: *Alois Krejčí*, ředitel občanské školy, Doubrava.
30. Odbor musejní a národopisný: *Ant. Klvaňa*, okresní školní inspektor, Orlová.
31. Odbor novinářský: *Jos. Novotný*, redaktor, Moravská Ostrava.
32. Odbor obecného školství: *Ant. Steuer*, učitel, Doubrava.
33. Odbor obchodního školství: *Jindřich Röhrich*, profesor, Orlová.
34. Odbor ovocnický a zelinářský: *Josef Durčák*, majitel realit, Orlová.

35. Odbor obchodní: *Jar. Brdička*, obchodník, Orlová.
36. Odbor policejní: *Karel Kořínek*, báň. úředník, Orlová.
37. Odbor přírodovědecký: *Vilém Zavadil*, ředitel obch. školy, Orlová.
38. Odbor radiofonie: *Jan Záhejský*, učitel, Orlová.
39. Odbor reklamní: *Jar. Kubát*, profesor, Orlová.
40. Odbor rolnický: *Ing. Kožušník*, inspektor Hospod. společ. slezské, Č. Těšín.
41. Odbor samosprávy: *Jan Jařabáč*, ředitel čes. reál. gymnasia a starosta, Orlová.
42. Odbor sjezdový: *Alois Tlalka*, ředitel obč. školy v Porubě.
43. Odbor skautský: *Mr. Vojtěch Pták*, provisor, Orlová.
44. Odbor sociální péče: *Josef Valošek*, učitel, Lazy.
45. Odbor sportovní: *MUDr. Frant. Beránek*, lékař, Orlová.
46. Odbor stavební: *Bedřich Zatloukal*, stavitel, Orlová.
47. Odbor středoškolský: *Josef Benda*, profesor, Lazy.
48. Odbor studentský: *Ph. C. Leopold Bena*, kand. profesury, Doubrava.
49. Odbor tělovýchovy: *Rudolf Šimůnek*, učitel, Doubrava.
50. Odbor turistiky: *Boh. Kučera*, knihvedoucí, Orlová.
51. Odbor ubytovací: *Viktor Olšar*, náčelník městské policie, Orlová.
52. Odbor učňovských prací dílenských: *Adolf Lenhart*, vrch. inspektor, Opava.
53. Odbor umění: *Jar. Port*, profesor, Orlová.
54. Odbor vojenský: *Kpt. Kučera*, osvětový důstojník 8. pěší divise, Opava.
55. Odbor Ymek: *Rom. Jurek*, říd. učitel, Orlová.
56. Odbor zábavní: *Vladimír Tenora*, vrch. oficiál dolů, Orlová.

57. Odbor zahradnický : *Frant. Škrobánek*, architekt zahrad., Mar. Hory.
 58. Odbor zdravotnický: *MUDr. Štěpán Otta*, lékař, Lazy.
 59. Odbor železářského průmyslu: *Ing. Max Zadra*, vrch. inspektor dolů, Orlová.
 60. Odbor ženských ručních prací: *Marie Bendová*, ind. učitelka, Lazy.
 61. Odbor živnostenského školství: *Josef Ručka*, odb. učitel, Vítkovice.
 62. Odbor živnostenský: *Boleslav Moravec*, kloboučník, Orlová.
-

ČLENOVÉ HUDEBNÍHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

1. Hradil Josef, profesor hudby, Mar. Hory; 2. Sudek Karel, profesor hudby, Opava; 3. Urbánek Vlastimil, profesor hudby, Kateřinky; 4. Průša Vlastimil, profesor průmyslové školy, Karvinná; 5. Rund J., profesor hudby uč. ústavu, Slez. Ostrava; 6. Chutný, profesor hudby, Opava; 7. Pěvecký sbor „Před Těšínem“ p. Ing. Kania, Orlová; 8. Pěvecký sbor „Bezruč“, Petřvald; 9. Pěvecký sbor „Záboj“ p. Fr. Huvar, řed. měšť. šk., Slez. Ostrava; 10. Pěvecký sbor mužský župy „Těšínské a Mor.-slezské“, p. Rund, Slez. Ostrava; 11. Pěvecký sbor slezských učitelů, p. učit. Kořený, Opava; 12. Pěvecký sbor „Křížkovského“, Opava; 13. Pěvecký spolek „Smetana“, Karvinná; 14. Skalický smíšený sbor, Frýdek.

ČLENOVÉ FINANČNÍHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

1. Libra Josef, správce spořitelny, Orlová; 2. Pácal Aug., vrchní oficiál, Orlová; 3. Dubný Boh., správce záložny, Orlová; 4. Barber Oskar, obchodník, Orlová; 5. Biolk Antonín, profesor, Orlová; 6. Jindřich Fiala, správce městského úřadu, Orlová; 7. Jindřich Baroš, úředník města, Orlová; 8. Klebinder Artur, účetní, Orlová; 9. Vysloužil Raimund, učitel, Orlová; 10. Durčák Karel, strojník, Orlová; 11. Švajda Ludvík, krejčí, Orlová; 12. Kučera Jaroslav, po-

kladník spořitelny, Orlová; 13. Kořínek Karel, dozorce, Orlová; 14. Vašek Teofil, horník, Orlová; 15. Jungbauer, účetní, Lazy; 16. Glombíček Viktor, horník, Lazy; 17. Adolf Juzl, úředník obce, Fryštát; 18. Ant. Chmelař, řídící, Petřvald; 19. Leo Videtič, tajemník, Petřvald; 20. Josef Kovář, tajemník, Poruba; 21. Zdeněk Rameš, účetní, Doubrava; 22. Václav Krejčí, účetní, Doubrava; 23. Jos. Skála, ředitel spoř., Karvinná; 24. Frant. Eliáš, ředitel, Orlová; 25. Pištělák, účetní spořitelny, Karvinná; 26. Zabský B., prof., Orlová.

ČLENOVÉ ŽIVNOSTENSKÉHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

1. Boleslav Moravec, kloboučník, Orlová; 2. Ferd. Malina, sochař a kameník, Orlová; 3. Tulinger, pokrývač, Orlová; 4. Skácel Adolf, zámeč. mistr, Orlová; 5. Jos. Baloun, sedlář, Orlová; 6. Karel Hrubý, truhlář, Orlová; 7. Alois Král, malíř a natěrač, Orlová.

ČLENOVÉ STAVEBNÍHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

1. Zatloukal Bedřich, stavitel, Orlová; 2. Kabátek Matěj, stavitel, Orlová; 3. Trubka Frant., stavitel, Orlová; 4. Milenovský Rudolf, stavitel, Orlová; 5. Plachký Rudolf, stavitel, Orlová; 6. Přikryl Eduard, Poruba u Orlové; 7. Hamrlík Frant., stavitel, Lazy; 8. Mach Jakub, stavitel, Petřvald; 9. Volný Čeněk, stavitel, Doubrava; 10. Tříška Petr, stavitel, Lazy; 11. Zugar Jos., stavitel, Poruba u Orlové; 12. Inž. Rošický M., Orlová; 13. Milička Ludvík, stavby vedoucí, Orlová; 14. Kořínek Karel, úředník, Orlová; 15. Dbalý Jan, úředník, Doubrava.

ČLENOVÉ UBYTOVACÍHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

1. Viktor Olšar, Orlová; 2. Karel Kořínek, Orlová; 3. Frant. Pech, Orlová; 4. Stanislav Hanel, báňský úředník, Orlová; 5. Jakub Nejedlý, Orlová; 6. Alois Tlalka, Orlová; 7. Machek Václav, Orlová; 8. Močkoř Ludvík, nádražní mistr, Doubrava.

ČLENOVÉ REKLAMNÍHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

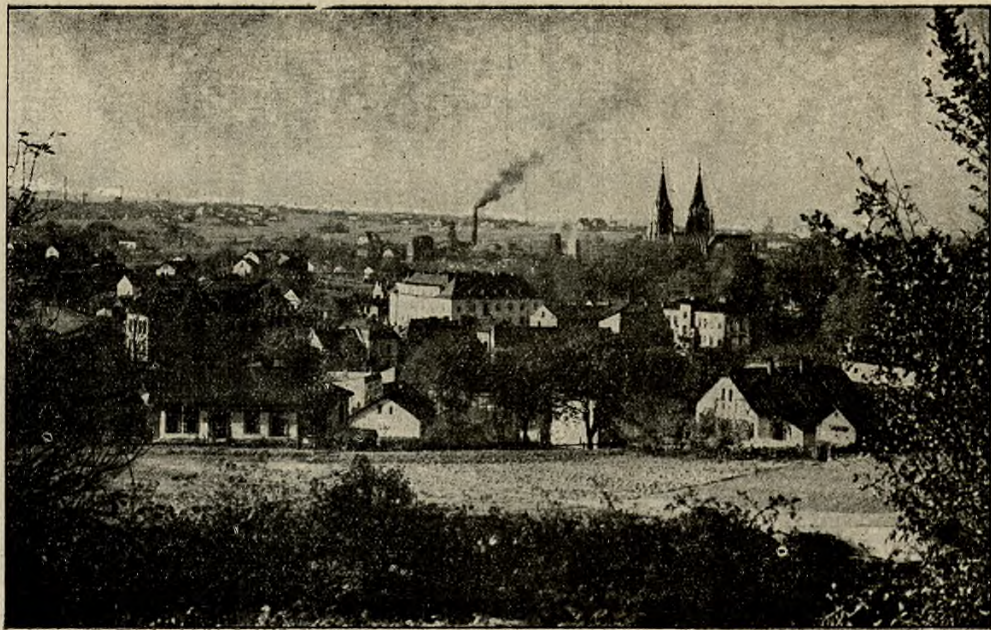
1. Jar. Kubát, profesor, Orlová; 2. Jar. Zahradník, učitel, Orlová; 3. Fr. Pardubický, Orlová; 4. Alois Král, ma-

líř a natěrač, Orlová; 5. Jos. Neliba, knihkupec, Orlová; 6. Sláva Moravec, kloboučník, Třinec; 7. Otto Langer, „Reklamekunst“, Mor. Ostrava, Havlíčkovo nábř. 24; 8. Fr. Eliáš, říd. učitel, Orlová; 9. Albín Chamrad, obchodník, Orlová; 10. Jindřich Röhrich, profesor, Orlová.

ČLENOVÉ HOSPODÁŘSKÉHO ODBORU VÝSTAVNÍHO.

1. Ing. Kožušník, inspektor Ústř. hosp. spol., Ces. Těšín; 2. Fr. Kubík, správce velkostatku, Doubrava; 3. Jar. Cízek, správce velkostatku, St. Město u Fryštátu; 4. Jos. Něbroj, rolník, Dětmarovice; 5. K. Vicher, rolník, Dětmarovice; 6. Fr. Dunička, báňský úředník, Pol. Lutyň, pp. Něm. Lutyň; 7. Jan Křístek, majitel realit, Lazy; 8. Fr. Kamýček, rolník, Pol. Lutyň, pp. Něm. Lutyň; 9. Fr. Fajmon, řídící učitel, Pol. Lutyň, pp. Něm. Lutyň; 10. Jos. Durčák, majitel realit, Orlová, Obroky; 11. J. L. Mikoláš, chalupník, Raškovice u Frýdku; 12. Jos. Nakládal, ředitel hosp. šk., Český Těšín; 13. Jos. Kobierský, správce velkostatku, Šumbark; 14. Kněžík, hosp. adjunkt, Dol. Suchá; 15. Karel Pavlas, hosp. adjunkt, Dol. Bludovice; 16. Fr. Kahoun, ředitel, Štítina u Opavy, Nový dvůr; 17. Správa státního velkostatku, Mosty u Ces. Těšína; 18. Jan Zavřel, vrchní revident, Orlová, ředitelství; 19. Sebera, rolník a okr. důvěrník republ. strany, Dětmarovice; 20. Vincenc Daněk, učitel, Poruba; 21. Frant. Říha, ředitel měšť. šk., Něm. Lutyň; 22. Kočvara, rolník, Rychvald; 23. Petr Gaidzok, Petrovice; 24. Frant. Svěda, rolník a host., St. Město u Fryštátu.

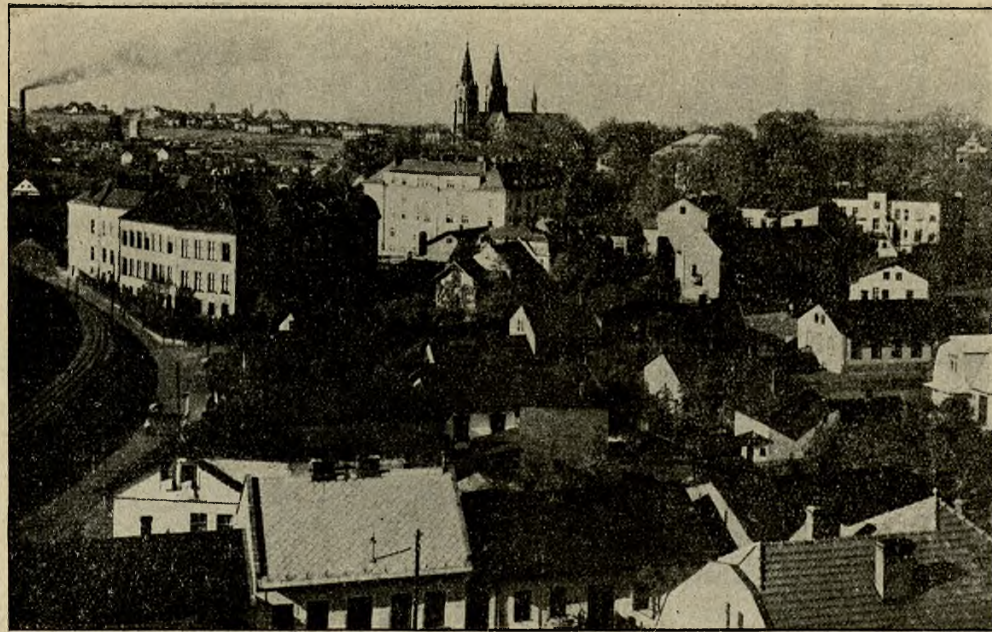

Celkový pohled na Orlovou. 1926
od strany dříve. cementárny, kat. i ev.

Úvodem.

Je zajisté dosti těch, kteří se podivují smělé myšlen-
ce uskutečnit v Orlové, v jednom z nejmladších měst
ve Slezsku a republice vůbec, velikou průmyslovou, živ-
nostenskou, kulturní a hospodářskou výstavu. Myšlenka
tato stala se v letošním roce skutkem a je výslednicí
dlouholetého snažení a práce všech příslušných čini-
telů na Orlovsku a Těšínsku, aby ostatní kraje republi-
ky a jejich obyvatelstvo bylo upozorněno na důležitost
Těšínska, o jehož osud byl sváděn před několika lety
tak houževnatý zápas, avšak na něž se v poslední době
na mnohých místech neprávem zapomíná. Chceme u-
kázat, že Orlovsko a Těšínsko celé učinilo od převratu
neobyčejný pokrok v každém směru, chceme upozorniti,
že jest potřebí tomuto kraji, v němž český živel byl
kdysi tak hříšně zanedbáván a brzděn ve svém rozvoji,
věnovati se strany všech činitelů zvýšenou pozornost,
jaké si plnou měrou zasluhuje.

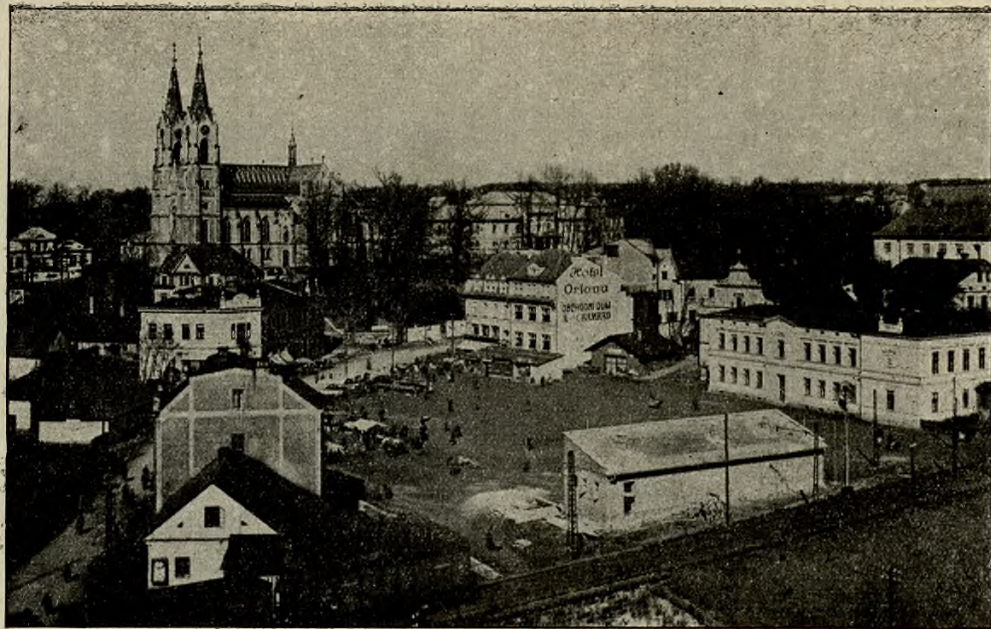
Město Orlová bylo zvoleno místem výstavy jako
přirozené kulturní a hospodářské centrum východní
části uhelného revíru ostravsko-karvínského. Má sice
dnes něco přes 10.000 obyvatelstva, avšak je úzce
spjata a hraničí s řadou velikých průmyslových obcí
(Karvinnou, Lazy, Petřvaldem, Porubou, Doubravou,
Pol. Lutyní), kterýžto komplex představuje téměř 60
tisíc duší. Je to klasická půda národních a sociálních
zápasů, které právě zde nejostřeji vyhrocovaly a vyhro-

Pohled na Orlovou od jihovýchodu. 1926

cuji. Jdete-li tímto krajem, vidíte samé šachty, komíny, řady dělnických kolonií, všude vře a kypí život a na každém kroku vidíte krutost a těžkost životního zápasu o kus chleba. Není zde výstavných ulic a paláců, není nádherných parků, avšak ty nesčetné komíny a těžní věže šachet jsou dokumenty úmorné lidské práce našich havířů slezských, kteří poctivě svou hřívnou přispívají k zdárnému rozvoji našeho státu.

Orlová a všechny ostatní průmyslové obce revíru byly kdysi před lety nepatrnými vesnicemi, jejich rozmach šel ruku v ruce s rozvojem uhelného průmyslu v našem kraji. A v tomto kraji byl sváděn už za dob rakouských nejúpornější zápas za podmínek krajně nepříznivých za uplatnění českého živlu. Orlová byla naší nejvýchodnější českou baštou a kulturním střediskem českého života už dávno před válkou. České školství bylo zde nejlépe a nejdříve vybudováno, ovšem z velké části ze soukromých prostředků národních. V r. 1909 byla zde zřízena česká škola měšťanská, v roce 1909 zakotvili jsme zde pevně s českým soukromým reálným gymnasiem, které bylo zřízeno Maticí osvěty lidové ve Slezské Ostravě a udržováno pak Ústřední maticí školskou, v r. 1910 zřízena péčí Matice osvěty lidové první česká hospodyňská škola na Těšínsku. Z Orlové pak se šířila tato kulturní a školská práce i do ostatních obcí. Za světové války byly ovšem tyto instituce i přední činitelé našeho českého života podrobeni těžkým zkouškám a pronásledováním, avšak Orlová zůstala pevnou. A takovou se pak ukázala i za neméně těžké doby zápasu plebiscitního. Orlová byla a zůstala naše. Na jejím náměstí shromažďoval se lid slezský z celého širého

Anna Harenda sbírá. 1905

Náměstí v Orlové.

1926

Charvat sbírá. 1925
Richter sbírá. 1948

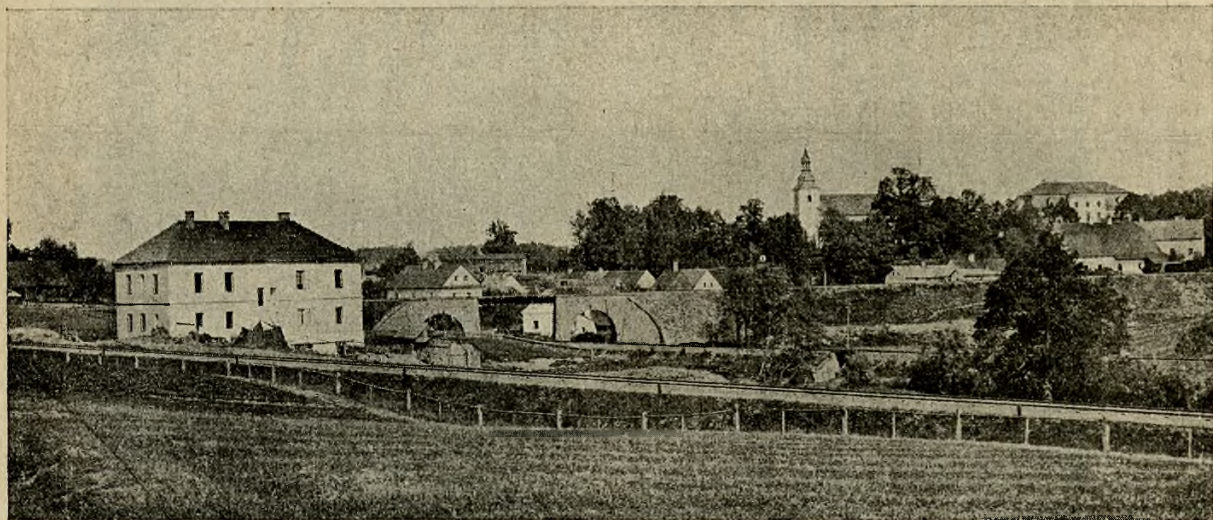
kraje v tisícových zástupech v historicky důležitých chvílích, aby pozvedal svého hlasu, žaloval na své utrpení a posilňoval se k příštím zápasům. Na orlovském hřbitově sní svůj věčný sen řada našich vojáků a legionářů, kteří v bojích za svobodu Těšínska položili své životy.

V posledních letech po rozdělení Těšínska a jistém uklidnění zaznamenává Orlová neobyčejně rychlý rozmach. Vznikla zde celá řada nových, výstavných domů, obchodů, město postavilo ke zmírnění bytové nouze veliký dům se státní podporou, umožnilo stavbu dvou dalších obytných domů státních, staví moderní školu ve čtvrti na Kopaninách, koná přípravy pro stavbu důstojné radnice a městské spořitelny. Tvářnost města se tím neobyčejně změnila, obchodní ruch vzrostl netušenou měrou.

Výstavou, která se v Orlové pořádá, má se dostati Orlovsku další vzpruhy pro jeho podnikání a další rozvoj. Ona má přivábiti do Orlové tisíce návštěvníků nejen z okolí, avšak i ze vzdálenějších částí naší republiky, aby shlédli na vlastní oči naše snažení a práci a šířili pak porozumění pro Těšínsko po celé republice. Po této stránce má naše výstava také neobyčejný význam národní a státní, což uznala i sama vláda, neboť čtyři ministerstva převzala nad výstavou orlovskou protektorát.

My na Těšínsku jsme přesvědčeni, že vy všichni, kteří na naši orlovskou výstavu zavítáte, budete plně spokojeni, že se Vám u nás bude líbit. Našemu slezskému lidu bude vaše návštěva a váš zájem vzpruhou a posílením k jeho další práci a životu.

Jan Jařabáč.

44
Orlová před 70 lety.

Lehnertův dům postaven 1882

Fr. Eliáš :

Od vzniku k uskutečnění výstavy.

Orlová, středisko kulturní, hospodářské a národní z Čes. Těšínska otevírá dne 26. června t. r. svoji první velkou průmyslovou, živnostenskou, kulturní a hospodářskou výstavu. Popud k tomuto významnému podniku byla zdařilá výstava živnostenská, uspořádaná v Orlové roku 1922. Výbor této výstavy sešel se dne 14. srpna 1922, aby se usnesl na uspořádání výstavy ve velkých rozměrech, která by representovala zdejší průmyslový a hospodářský kraj těšínsko-ostravský. Zvolen výbor, v jehož čelo se postavil jako předseda starosta města p. Jařabáč s místopředsedy pp. Haeringem, tajemníkem dolů dr. Rybákem a živnostníkem Moravcem. Jednatelstvím byl pověřen říd. Fr. Eliáš. Ve třech měsících byla bohužel činnost zastavena, poněvadž se rozhodl pan centrální ředitel Vítkovických dolů a železáren dr. Sonnenschein, že uspořádá výstavu ve Vítkovicích. Výstavnímu výboru v Orlové bylo hospodářskou a průmyslovou jednotou v Mor. Ostravě prostě oznámeno, že roku 1923 bude výstava v Mor. Ostravě, abychom tedy od uspořádání výstavy upustili. Musili jsme výstavu odložití na rok 1926.

Pořádáme ji tedy letos. Zatímní výstavní výbor, sestávající z obchodníků a živnostníků z Orlové a okolí, se usnesl ve své schůzi, konané dne 13. července 1925 v Orlové ve chlapecké škole, že definitivně uspořádá výstavu v Orlové ve větších rozměrech, aby byla chloubou tohoto důležitého kraje Československé republiky. Usnesení provedeno, zvolen výkonný výbor s předsedou p. starostou města Jařabáče, místopředsedy p. Josefem Markem, drogistou z Orlové a Boleslavem Moravcem, kloboučníkem v Orlové. Jednatелеm zůstal František

Eliáš a pokladníkem zvolen p. Josef Libra, správce spo-
řitelny v Orlové. Ustaveno 82 odborů se svými předsedy
z řad odborníků, kteří měli zájem o svůj obor i o vý-
stavu. Tím okamžikem nastala práce, kterou v příští
schůzi výbor rozvrhl. Poněvadž výstava byla projekto-
vána ve velkých rozměrech, bylo hledáno vhodné místo
uprostřed města. Měli jsme místa 2, jedno mezi dra-
hami, druhé mezi templem a větrní jámou. Výbor po
dlouhém jednání a obchůzkách rozhodl se pro místo
druhé, pronajal polovici od tělocvičné jednoty „Sokol“
Orlová I. a druhou od Vítkovických dolů v Mor.
Ostravě. Obě korporace vyšly výstavnímu výboru vstříc
a počalo se ihned pracovati na úpravě pozemků. Terén
byl pro svoji kopčitost méně vhodným, ale za to odtud
je jedinečně krásná vyhlídka. Diváku se otvírá široký
rozhled na Bezkydy od Bílska až po Radhošť. A což
teprve večer, kdy celé panorama zazáří množstvím
světél dolů a koksoven! Každý musí býti uchvácen tímto
čarokrásným pohledem. Upravil se prostor pro velký
stadion a ostatní pozemek pro pavilony a okrasný park.
Ochotně vyšly vsiříc: Místní školní rada v Orlové,
správa klášterní a německé školy a ředitelství čes.
stát. reálného gymnasia, kam se umístí oddělení kul-
turní, umělecká, živnostenská, sociální, náboženská atd.
Abychom získali pěkný návrh na plakát, byla vypsána
soutěž. Podle návrhu akad. malíře Schwarze, poctěného
druhou cenou, dali jsme zhotoviti plakáty firmě Oborný
v Mar. Horách. Odznaky dle cenou poctěného návrhu
akad. sochaře Handzela z Mor. Ostravy provádí firma
V. Pecina v Turnově. Chtěje získati moderní řešení
výstaviště, vypsál výkonný výbor užší soutěž na získá-
ní návrhu a jeho provedení. Úpravu terénu provedl ar-
chitekt Škrobánek z Mor. Ostravy. Průmyslový palác
postavil M. Kabátek, stavitel z Orlové, vstupní pavilon
podle návrhu stavitele Rudolfa Plachého z Orlové sta-
vitel Bedřich Zatloukal z Orlové, hudební pavilon sta-
vitel Přikryl z Poruby u Orlové. Na nádvoří jsou pro-

jektovány další stavby restaurací, ochutnávací a stavby menších pavilonů. Práce zadávají si vystavovatelé sami.

Ruch na výstavišti ožil, denně nabývalo nové a nové tvářnosti, zvláště v posledním měsíci, kdy byl vykouzlen pravý zázrak — krásné výstaviště, přeplněné pavilony, květinovými ozdobami, vpopředí se čtyřbarevnou fontanou fy. „Elektroferra“ v Orlové. Druhé stranství před čes. reál. gymnasiem je věnováno hospodářské výstavě. I tato plocha dala dosti práce, než byla srovnána a upravena. Tuto práci vykonala městská obec Orlová ochotně a zdarma. Vůbec Orlová vycházela výstavnímu výboru velmi ochotně vstříc, za což zaslouží veřejných díků. Že byla práce kancelářská s výstavou nemalá, dosvědčuje to, že v kanceláři, kterou vedl od 1. března 1926 p. Jar. Zahradník, tajemník, se třemi kancelářskými silami, bylo přijato a odeslano více než 26.000 čísel. Aby výstavní podnik byl postaven na pevnější základ finanční usneseno upisovati garanční fond, který vzrostl okrouhle na 350.000 Kč. Přes překážky k cíli, k obrodě Orlové a širokého kraje těšínsko-ostravského — toť byla vůdčí idea malé hrstky pracovníků.

Zájem o naši výstavu je velký, což vidno z hlášených četných sjezdů, zavítá k nám tisíce návštěvníků, aby posoudili to, co veřejnosti jsme připravili a myslíme, že učinili jsme vše, co bylo v našich silách a pokud možno bylo za tak krátkou dobu vykonat. Jsme přesvědčeni, že každá energie účelně použitá musí přinášeti užitek, víme že ani naše nepřijde na zmar.

Odborné školy pro ženskú povolaní v M. Ostravě vystavují:
Prádlo, šaty, výšivky a různé moderní ruční práce, ručně váz. košerky, batikování a malbu na látkách, vesměs práce svých žákyň.

Nástin geografických poměrů a historického vývoje Těšínska.

Dnešní Těšínsko jest jen západní částí, ovšem větší, bohatší a lidnatější, Těšínska bývalého, jehož východní díl připadl Polsku. Hranici proti Moravě tvoří Ostravice, hranice proti Polsku probíhá od pohraniční stanice Petrovic k řece Olze, sleduje pak celkem její tok až za Těšín, načež uhýbá se k východu a prochází po horském hřebenu, z něhož vystupují vrcholy Čantoryje a Stožek. Též krátká severovýchodní hranice proti Německu probíhá přibližně po pravém břehu dolního toku Olzy, kdežto hranici slovenskou tvoří hřbet Bezkyd. V těchto mezích zaujímá Těšínsko 1269 km. Se stannoviska politického i strategického je poloha Těšínska nevýhodná, otevřená do Němec a Polska, naproti tomu uzavřená proti Slovensku horami bezkydskými, které tak působivě věncí obzor Těšínska na jihu.

Tu v jihozáp. koutě země strmí rozložitá Lysá do výše 1325 m, význačná svým kuželovitým vrcholkem, Gigula zvaným. Mohutný massiv Smrku v jejím sousedství a štíhlý kužel Kněhyně jsou již na Moravě. Na pomezí Těšínsko-slovenském je Sulov (Bílý Kříž) a Malý i Velký Polom (1067 m) s překrásným rozhledem na Slovensko, zvláště na Fatru a do údolí Kysuce i Váhu. Odtud k severu vyboíhá rozsocha, nesoucí vrcholy Kozubovou, Ostrý, Javorový a dostupující nejvyšše Ropicí (1082 m). Za průsmekem Jablunkovským (550 m), jehož nejvyšší místa překonává dráha tunelem, tyčí se pohraniční Čantoryje a Stožek. Bezkydy přecházejí do vnitra Těšínska v mírně zvlněnou plošinu, která sva-

žuje se k severozápadu a severu a klesá v okolí Bohumína, kde převládá již rovina, až na 200 m.

Geologicky převládá ve slezských Bezkydech útvar křídový (hlavně pískovec), při průsmyku Jablunkovském a odtud na vých. však již terciér. Severozápad je prostoupen bohatými ložisky kamenného uhlí, která pokračují na území polském, kde se však dosud netěží. Útvar karbonský nevystupuje na Těšínsku na povrch, nýbrž je zakryt mladšími naplaveninami. V době diluviální veliký ledovec severoevropský pokrýval ještě valnou část Těšínska až po Frýdek, Třinec, Těšín a Skočov v Polsku. Zajímavé jsou na Těšínsku výskyty vulkanických hornin tešenitu a pikritu.

Řeky těšínské patří vesměs oblasti moře Baltického. Ostravice vzniká spojením dvou potoků Černého, tekoucího od Sulova, a Bílého. Klestí si těsným údolím mezi Smrkem a Lysou cestu k severu, význačná svým prudkým tokem. Se strany těšínské přijímá Morávku s Mohelnicí a Lucinu, ústící u Slezské Ostravy. Olza vzniká na území polském. Se strany československé teče do ní Lomná, jejíž malebné údolí jest vděčnou turistickou partií, dále Tyra, Řeka a Stonávka. Ostravice i Olza jsou přítoky Odry, která dotýká se území těšínského u Bohumína. V severozápadním cípu Těšínska, zvláště v okolí Rychvaldu je hojně rybníků.

Při celkovém svahu půdy k severu a k sz., uzavřené poloze proti jihu i poměrné blízkosti studených rovin severovýchodní Evropy je podnebí Těšínska poměrně drsné, dosti chladné a též, zvláště na svazích Bezkyd, značně vlhké. To platí jmenovitě o pomezí moravském, kde na př. Místek má asi 110 cm srážek ročně. Ještě Těšín má skoro 100 cm, Bohumín však již méně než 70 cm. Zřejmo jest, že směrem k sz. dešťů ubývá. V zimě často vítr s polské strany přináší krutý mráz, z jara bývá převahou sychravo a chladno, i v létě mnohdy trvalé deště, provázené sz. větrem, způsobují škodné povodně na slezských řekách, jichž tok vůbec je velmi

nepravidelný a množství vody kolísavé. Na podzim však převládá na Těšínsku jasné a klidné počasí při mírných větrech vých. Průměr roční teploty činí v Bohumíně asi 8 stup. C., v Mostech pod průsmkem Jablunkovským asi 6 a půl st. C. Dosud na Těšínsku je málo přesných pozorování povětrnosti. V nejnovější době byla zřízena moderní stanice meteorologická v útulně na Polomu ve výši přes 900 m.

Drsné podnebí a málo úrodná půda umožňují toliko pěstování skromnějších plodin, hlavně brambor, ovsa a žita. Pšenici málo kde spatřujeme, cukrovku téměř vůbec ne. Cukrovarského průmyslu na Těšínsku není. V poříčí Olzy jsou rozsáhlé louky. Lesy nejmo- hutnější jsou na Bezkydech. Tu vedle stromů jehlična- tých i listnaté, zvláště buky, silně jsou zastoupeny, což značně přispívá k půvabu krajiny zvláště z jara a na podzim. V severní části Těšínska lesy, dříve jistě hojné, jak už místní jména ukazují, velmi prořídly, nejvíce v uhelném revíru. V Bezkydech sahají lesy asi do výše 1200 m, dále nastupuje pásma kleči. Pěsto- váním ovoce a chovem užitečných zvířat se nemůže Těšínsko ani kvalitou ani množstvím rovnati Moravě a Čechám.

Obyvatel čítá Těšínsko něco přes 300.000. Činí tedy lidnatost asi 240 na čtver. km. Vysoké toto číslo připadá výhradně na účet kamenouhelného revíru, kde sídlí 500—1000 ob. na čtver. km. Pohorská oblast na jihu naproti tomu nemá více než 50 ob. na čtver. km. Vzdělání lidu není dosud na tom stupni jako na záp. republiky, což zaviněno jest značnou měrou předvá- lečným přílivem negramotných horníků z Haliče. Od doby převratu bylo však velmi mnoho vykonáno pro zvýšení úrovně vzdělanosti. O národnostních poměrech jedná zvláštní článek tohoto katalogu.

V náboženském vyznání převládá římský katoli- cismus (přes 200.000 ob.), mnoho je evangelíků (přes

50.000). Tu třeba rozuměti velikou převahou evangelíky augsburského vyznání, hlásící se skoro šmahem k Polákům. Tak právě v silně popолštěných okresích těšínském a jablunkovském katolíci a evangelíci jsou přibližně v rovnováze. Čechoslováků je asi 25.000, skoro vesměs v revíru. Židů asi 5000. Tato čísla jsou uvedena podle výsledku sčítání z roku 1921.

Těšínsko se dělí na tři politické okresy: Frýdek, Fryštát, Těšín. K politickému okresu frýdeckému je přidělen soudní okres slezsko-ostravský, k těšínskému jablunkovský. Podle zákona o župách mělo původně Těšínsko tvořiti župu zvláštní, bude však asi přiděleno k veliké župě ostravské.

Komunikačně nejdůležitější uzel jest Bohumín. Význam jeho dán je tím, že zde od prastaré cesty, která vedla z údolí Bečvy Moravskou branou do údolí Odry odbočuje neméně důležitá cesta, vedoucí průmyskem Jablunkovským na Slovensko. Onou první cestou vede bývalá rakouská severní dráha, druhé používá dráha bohumínsko-košická, pro Těšínsko nejvýznamější. Ona se dotýká Orlové, Karvinné, Těšína, Jablunkova, vedouc částečně těsně podle hranice polské. Z Těšína jde dráha souběžně s pásmem bezkydským k Frýdku. Je to část bývalé dráhy kojetínsko-bílské. Dnes však významější jest spojení Frýdku s Ostravou přes Vratislav a Kunčice. V revíru je vedena elektrická dráha z Ostravy přes Orlovou do Karvinné a Fryštátu.

Průmysl na Těšínsku z většího dílu soustřeďuje se na oblast revíru. Tu vznikly koksovny při dolech i jiné chemické závody (Hrušov, Bohumín), železárny a koňový průmysl (Bohumín, Fryštát). Tu jsou i největší pivovary (Karvinná, Radvanice) i lihovary. Uhlerných dolů je nejvíce v Karvinné a v nejbližším okolí Orlové. Železárny v Trinci a pod Lipinami u Frýdku jsou jakési přední strážie průmyslové oblasti ostravské, posunuté do horského a lesního světa Bezkyd. Textilní průmysl významněji je zastoupen jedině ve Frýdku (přá-

delny bavlny). Těšín má výrobu nábytku z ohýbaného dřeva. Pod horami jsou některé pily. Celkem však na jihu všude převládá nevýnosné roinictví a chov dobytka, provozovaný v horách částečně ještě po salašnicku.

Je skutečně velmi příkrý kontrast mezi sz. a j. Těšínska. Na s. věčně zakouřený obzor, nad nímž zvedají se obrysy komínů a šachetních věží, osady lidnaté, sice namnoze nemající městského vzhledu, ale splývající v jedinou, hustě zalidněnou oblast. Na jihu skromné vesničky, táhnoucí se v údolích a samoty, rozptýlené po horských svazích uprostřed zeleného, větrem rozvlněného moře bezkydských lesů, nad něž vystupují většinou holé vrcholky.

Střediskem této části Těšínska je Jablunkov, úhledné a svérázné městečko o 3000 ob. Průmysku bližší jsou Mosty, oblíbené východisko výletů na Bezkydy. Při průmysku samém spatřují se „jablunkovské šance“, opevnění zřízená v XVI. st. proti případným nájezdům povstalců uherských nebo Turků se strany slovenské. Na sev. svahu Bezkyd rozsáhlá vesnice Morávka má přes 3000 ob. V záp. části Těšínska je Frýdek (10.000) v pěkné poloze na táhlém návrší, jemuž dominuje zámek, kdysi arcivévody Bedřicha a dříve velmi hojně navštěvovaný poutnický kostel ve slohu barokovém. Německé gymnasium frýdecké bylo po převratu zrušeno. Pod Lysou Staré Hamry připomínají Bezručovu baladu o Maryčce Magdónově. Nedaleký Gruň na Bezkydech je oblíbeným letním sídlem pěvce „Slezských písní.“ Sev. od Frýdku hutě pod Lipinami, Vratimov s celuloskou, Velké Kunčice, již lidnaté a průmyslové předměstí Ostravy. Třinec na bohumínsko-košické dráze (3500 ob.) má veliké železárny, jichž strusková halda již z dálky je viditelná. Těšín (8000 ob.) oddělený Olzou od Polského Těšína, výstavnějšího a většího, je vlastně jen nádražním předměstím bývalého Těšína. Má české gymnasium, po převratě zřízené a velmi hojně navštěvované. Ve vých. revíru největší obcí je Karvinná, velmi

roztříštěná hornická osada se zámek bývalého hraběte Larische ve čtvrti Solci, jehož majetkem jsou i tamní doly, rovněž jako pivovar, který mnoho vyváží, až na Slovensko. Po převratu vznikla tu česká škola průmyslová. Obyvatelstvo (skoro 20.000) jen asi ze třetiny je české, většinou polské. Z toho důvodu též vlastním střediskem kulturním, ale též hospodářským ve vých. části revíru je Orlová, 10.000 ob., podle soukromného sčítání r. 1923 skoro 12.000. Má české státní a polské matiční gymnasium, velikou nemocnici, živé trhy. Rozsáhlý kostel katolický byl zbudován počátkem tohoto století na místo menšího chrámu dřívějšího. Na hřbitově orlovském jsou pohřbeni čeští bojovníci, padlí v bojích za Těšínsko v době plebiscitu, horníci, kteří zahynuli při veliké důlní katastrofě v Lazech v květnu roku 1919, legionář italský Jan Čapek, padl u Tos 'Alto v červnu 1918. V nejbližším okolí Orlové hustě se kupí lidnaté obce hornické, Doubrava (5000 ob.), Poruba (3000), Lazy (8000), Petřvald (9000), Rychvald (6000), Lutyně Polská i Německá. Politická a soudní správa východní části revíru je však ve Fryštátě (7000 ob.), starobylém městě s výstavným náměstím, již těsně při hranicích, jen z menšího dílu českém.

Nový Bohumín, 9000 ob. vyrostl rychle kolem nádraží jako průmyslové centrum. Má gymnasium české i německé a velmi výstavnou budovu českých škol, postavenou po převratu. (Podobně Petřvald, Karvinná, Těšín, Třinec). Starý Bohumín o něco dále k sz. položený, vzdálený od dráhy upadá. Hrušov (7000 ob.) s průmyslem chemickým, který přivodil značné poněmčení obce, Michálkovice s moderně vybudovaným dolem, Radvanice s pivovarem, Slezská Ostrava, typické hornické středisko se šachtami a koksovny, s českým dívčím gymnasiem a učitelským ústavem, se starým hradem knížecím, gravitují úplně již k Mor. Ostravě a tedy již na Moravu.

Knížectví Těšínské vzniklo koncem XIII. století odloučením od Opolska. Za krále Jana Lucemburského r. 1327 bylo připojeno spolu s jinými knížectvími slezskými k české koruně, k níž odtud, majíc ovšem až do stol. XVII. svá vlastní knížata z jedné větve polských Piastovců, trvale náleželo.

Tato okolnost spolu s bezprostředním sousedstvím Moravy umožňovala pronikání češtiny a posléze skutečné počestění onoho pruhu země, který sousedí s Moravou, od hranice moravské až přibližně po řeku Lucinu. Co bylo dále na východ, nepočestilo se již tak rozhodně a čeština byla tu spíše jazykem oficiálním, nebylo tu však ani orientace polské, spíše jakési místní vlastenectví, které doznívá v dnešním šlonzáctví. (Musíme vždy mít na paměti, že moderní pojem nacionalismu byl starší době cizí.)

Husitství na Těšínsko se marně snažilo proniknouti. Zato s velikým úspěchem se setkala luterství, které i knížata piastovská v XVI. stol. horlivě šířila. Avšak Piastovci XVII. stol., zvláště kníže Adam Václav, od reformace se odvrátili.

Ale teprve po vymření Piastovců těšínských Alžbětou Lukrecií (Černou kněžnou) r. 1623 nastal skutečný útlak protireformační pod přímým panstvím Habsburků. Již z jara r. 1654 protireformační komise procházejí Těšínskem a zavírají všude evangelické kostely. Ale ještě kol r. 1660 podle svědectví olomouckého jesuity Tannerta rozhodná většina obyvatelstva na Těšínsku se hlásila k reformaci. Radikálnější obrat ve prospěch katolicismu nastal, když r. 1664 zemským hejtmanem se stal Jan Frydrych hrabě Larisch, horlivý konvertita katolický a když r. 1670 uvedeni jesuité do Těšína. Z těchto zvláště vášnivě proti kacířům vystupoval P. Jan Písek. Největším organisátorem protireformace na Těšínsku byl Dr. Václav Ottig z Dobřan, archivář fryštátský. Tak kol r. 1700 vykazuje již propaganda kato-

lická podstatné úspěchy, třebas evangelíci i nadále se tajně scházeli k bohoslužbám nebo odcházeli do kostelů na Slovensko a v dolejších Slezsku.

Ze šlechtických rodů, usedlých tehdy na Těšínsku, rozhodní katolíci byli páni Bruntálští z Vrbna, kteří již za Piastovců násilím vnucovali římskou víru svým poddaným na Frýdecku. Rod Skrbenských z Hříště, sídlem na Šenově, měl vynikajícího zástupce v Křištofu Bernardu Skrbenském, tuhém evangelíku (zemřel r. 1686). V XVIII. stol. přestoupil tento rod, jemuž náleží též Lev Skrbenský, bývalý arcibiskup pražský a pak olomoucký, na katolictví. Bílsko náleželo pánům ze **Sunnegku**, kteří učinili z města pravou tvrz protestantskou. Z jiných rodů šlechtických vynikají Pražmové, páni Frýdecka v stol. XVIII. Sobkové z Kornic, Borkové z Roztropic. (Adam Borek r. 1694 založil klášter a nemocnici milosrdných bratří v Těšíně) a páni z Tenczyna.

Od vlastního panství těšínského odděleno již v XVI. stol. panství frýdecké, frenštátské, bílské a pak řada menších území, (menší stavy zemské status minoreš.)

Knížectví takto zmenšené bylo uděleno Karlem VI. r. 1722 vévodovi Leopoldovi Lotrinskému, přešlo pak r. 1731 na císaře Františka Lotrinského, pak postupně na Josefa II., na sestru jeho Marii Kristinu a manžela jejího vévodu Albrechta Saského (až do r. 1822.) Následuje pak jako vévoda těšínský arcikníže Karel, syn jeho arcikníže Albrecht a syn tohoto arcikníže Bedřich od r. 1895 až do r. 1918, kdy mu bylo panství odebráno (Bezručův Markýz Géro). Frýdek byl opět připojen k panství těšínskému r. 1797, byv koupen od dosavadního majitele, hraběte Pražmy.

V poměrech náboženských XVIII. stol. přináší podstatnou úlevu evangelíkům. Za války severní vtrhl do Slezska král švédský Karel XII. a hroze císaři Františkovi I. spojením s francouzskými jeho odpůrci, vynutil na něm smlouvu v Altranstadtu v Sasku, zaručující prote-

stantům slezským aspoň částečnou svobodu náboženskou a užívání několika kostelů. (T. zv. milostné kostely, Gnadenkirchen), z nichž pro Těšínsko byl nejvýznamnější kostel v Těšíně, navštěvovaný potom hojně evangelíky i ze vzdálených krajín moravských. Jednak tyto styky s Moravou, jednak velké rozšíření českých náboženských knih, zvl. zpěvníku Třanovského, posilovaly mezi evangelíky slezskými v XVII. stol. kulturní tradici českou. Jiří Třanovský sám byl rodákem z Těšína a v dobách nejistoty se uchýlil k pánu ze Sunnegku do Bílska, pak na Slovensko a zemřel v Lipt. sv. Mikuláši r. 1637. Sbíрка jeho duchovních písní se nazývá „Cithara sanctorum“. Rodákem těšínským byl i Jan Liberda, (1701—1742) emigrant a horlivý šířitel českých knih za hranicemi vytištěných, ovšem i agitátor pruský. Ve stol. XVII. i XVIII. mnoho trpělo Těšínsko pohromami válečnými, epidemiemi i požáry. V době bitvy bělohorské vtrhli na Těšínsko polští spojenci Ferdinanda II. loupíce a pustošíce a za nimi v patách přikvačil hlad a mor. (1623). I pak v době války třicetileté země mnoho trpěla pohromami válečnými, které s sebou přinášely vojenské vpády, takže prý r. 1647 venkovský lid na Jablunkovsku se skoro úplně rozprchl.

R. 1740 se rozpoutala válka o Slezsko mezi Marií Terezií a Fridrichem, králem pruským. Na poč. r. 1741 vnikl též na Těšínsko oddíl pruský, pod velitelem Lamottem a obsadil zemi až po průsmyk Jablunkovský. Znovu přišli Prusové r. 1744, byli však záhy vypuzeni. Tuhý odpor kladli jim tehdy horali v Bezkydech. (Byli to lidé z hor haličských, kteří přišli na Těšínsko v obě války švédsko-polské před r. 1660, prchající před Švédy). Tehdy už mírem vratislavským byla odstoupena většina území slezského Prusům (1742), Těšínsko s jižní hornatou částí kníž. Nisského (kolem Vidnavy) a Opavskem a Krnovskem jedině zbylo české koruně.

Památkou bývalé souvislosti je dosud církevní příslušnost Těšínska k diecesi vratislavské. Biskupové se

tu dávali zastupovati generálními vikáři, sídlícími v Těšíně, kteří zvláště v stol. XVIII. se stali nástrojem germanisace. R. 1776 propukly na Těšínsku prudké bouře selské, které vedly k částečnému zmírnění roboty. R. 1779 ujednán v Těšíně mír, jímž ukončena nová krátká válka mezi Habsburky a Pruskem.

U protestantů těšínských, jímž tolerančním patentem dostalo se skutečné svobody, česká tradice reformační již ochabla a oni podléhají vlivům německým, hlavně na východě a polským hlavně na západě, kdežto kat. se orientují více moravsky, t. j. česky. Charakteristické je, že zpěvník Třanovského r. 1865 pastorem Jiřím Heczem byl přeložen do polštiny. Mezi katolickým lidem v XVIII. stol. se velmi rozšířila česká sbírka písní duchovních, jejímž autorem byl farář ve Skalici u Frýdku, Frant. Onderek. Po stránce administrativní spojeno bylo Těšínsko s Moravou od doby Josefa II. až po rok 1848, pak opět přechodně r. 1860—1861.

Okolo r. 1800 ve prospěch vlastivědy slezské působil Leopold ScherschNIK, profesor katolického gymnasia v Těšíně. Jiný významný kulturní pracovník byl Jan Vinkler, pastor v Návsí u Jablunkova, pomocník Jungmannův. V bouřlivém r. 1848 průsmyskem Jablunkovským vtrhli na Těšínsko dobrovolníci čeští, aby posílili odpor Slováků proti Maďarům. Přední z tehdejších vůdců kmene slovenského, ev. kněz Michal Miloslav Hodža, spolupracovník Štúrův, ztrávil v Těšíně konec života. Jiný vynikající Slovák, spisovatel Jan Kalinčák, působil v Těšíně jako ředitel evangel. gymnasia. V Těšíně též jako okresní soudce po řadu let byl činný Fr. Sláma, rodák z Chotěboře v Čechách, zasloužilý buditel lidu slezského.

V novější době nastaly v hospodářských poměrech Těšínska rozsáhlé změny. R. 1770 kovář Keltička ve Slezské Ostravě našel kamenné uhlí a nejprve zvolna a nesměle, od pol. XIX. stol. však v souhlase s pokrokem moderního kapitalistického industrialismu tempem ne-

smírně rychlým rozvíjí se hornický ruch v tichém dříve kraji kolem Orlové a Karvinné. V letech 1850—1900 produkce uhelná v revíru se 25 krát násobnila. K hospodářskému rozkvětu kraje silně přispěla i doprava po dráze severní, která r. 1847 byla prodloužena až do Bohumína. Mohutný tento rozvoj však s sebou přinášel i nové krise národnostní i sociální. Již sama ta okolnost, že doly šmahem byly a jsou v rukou cizího kapitálu, musila působit povážlivě. Ještě větší nebezpečí znamenal rostoucí příliv Poláků z Haliče na doly. Tento živel, jehož hlavní baštou se stala Karvinná, byl sice namnoze negramotný, ale přeci hrozil popолštěním východní části revíru. (Již anexe Haliče Habsburky dala polskému postupu na Těšínsko snadnější možnost a silnější pozadí). K tomu rakouská vláda podporovala tento příliv, neboť milejší jí byli opportunní a často germanofilští Poláci haličtí než radikální Čechové. Jiné nebezpečí přivodil pověstný zákon školský „lex Ceynek“ z r. 1873, zavádějící dvojazyčné školy česko-německé, po př. polsko-německé. Tak vyrostla generace deutschfreundlichů, poloněmců, která v letech 80tých opanovala zvláště Frýdek — odtud město „grosbyrgrů“, město Bezručova Bernarda Žára, kde tak zmařeny byly výsledky dlouholeté práce národní některých českých kněží, a obětavého lékaře Aug. Petra. Nejnebezpečnější byla situace na Těšínsku v letech 90tých. Ale tehdy již taky nadchází obrát. Písňe Bezručovy jako poplašný zvon burcuje vědomí české veřejnosti, obracející pozornost její k opuštěné větvi pod Lysou. Postava Ondráše, slezského Janošíka, stává se symbolem českého národnostního zápasu na Těšínsku. Vedle Bezruče i jiní spisovatelé, na př. Sokol-Tůma, rodem z Čech, ale naturalisováni v Ostravě a básník Čeněk Ostravický, rodák z Frýdku, budí zájem o „černé království“ i zapadlý kraj pod Bezkydem. Tehdy Orlová stává se ohniskem národnostního zápasu v nejohroženější části Těšínska, v zápasu, vedlého se strany české za silné účasti báňského úřednictva

a jiné inteligence, přicházející na revír z Moravy, a z Čech. K udržení češství právě v Orlové přispěla i katolická fara tamní, která až do r. 1722 byla v spojení s benediktinským opatstvím v Týnci u Krakova, potom však přičiněním opata Klónna vešla ve svazek s klášterem Broumovsko-břevnovským. Čeští kněží kladli zde tuhý odpor germanisačním snahám generálních vikářů těšínských (zvl. vikář Helm proslul jako germanisátor.) Vytrvale se drželo češství v Dětmarovicích hlavně zásluhou učitele Sadílka. V popředí obranné organizace na Těšínsku stojí Matice osvěty lidové, která vedle řady jiných škol založila r. 1909 české reálné gymnasium v Orlové. (Současně ovšem vzniklo tu i gymnasium polské.)

Na Slezské Ostravě zřízen učitelský ústav. Mezi poslanci na tehdejší zemském sněmu, vinou stranického volebního řádu, bylo jen několik málo Slovanů. Mezi nimi zvláštní agilitou vynikal polský rolník Jiří Cienčila. Na říšské radě těšínská část revíru dlouho byla zastoupena Petrem Cingrem, sociálním demokratem českým směru centralistického. Že národní boj na Těšínsku byl veden s úspěchem, nejlépe ukázalo rakouské sčítání lidu z r. 1910. Kdežto podle sčítání předešlého (1900) Orlová měla ještě většinu polskou, objevila se nyní zde i v řadě okolních obcí rozhodná většina česká.

Tu nastává světová válka. Vévoda těšínský, arcikníže Bedřich, (Bezručův markýz Géro) je jmenován generalissimem armády, Těšín se stává sídlem hlavního štábu. Persekuce českých pracovníků na Těšínsku, která se tehdy rozpoutala, ukázala názorně, jak by poměry byly vypadaly, kdyby dohoda nebyla dosáhla plného vítězství. Ale pro Těšínsko byl válečný stav prodloužen ustanovením o plebiscitu. Úspěšný pokus generála Šnejdárka o obsazení celého Těšínska byl zmařen dohodou a stanovena zatímní čára rozhraničovací, podle které téměř každodenně docházelo k potyčkám a násilnostem.

V červenci r. 1920 posléze dohodová komise učinila rozhodnutí o hranici sama. Rozechvění plebiscitní zvolna se uklidňovalo a vývoj Těšínska pokračuje pravidelně, jsa rušen občas jen hospodářskými krisemi a bouřlivými stávkami. Po stránce kulturní zvláště mnoho vykonáno po převratu. Činnost obranných spolků se zmnohonásobila a vystavěno mnoho nových škol, i středních. Poměry církevní se staly velmi rozmanitými, v revíru se velmi rozšířila církev československá, která má v Radvanicích své biskupství.

Zdárný vývoj hospodářský je nyní rušen vážnou odbytovou krisí uhelnou. Doufáme však, že se podaří i z ní najíti východisko, zvláště věnujeli republika často opomíjenému Slezsku pozornost, jaké si ono zaslouží. Obrátiti zase jednou pozornost a zřetel naší veřejnosti ke kraji Bezručovu, to jest i cílem této výstavy.

návrh: Augustin Flondrel

V. Hrubý :

Národnostní poměry na dnešním Těšínsku.

Těšínsko může býti plným právem nazváno krajem protiv. Ať se jím zabýváme po kterékoliv stránce, vždy narážíme na kontrasty. Geograficky je Těšínsko protivou roviny a prudce vystupujících Bezkyd, hospodářsky je krajem, v němž na jedné straně je soustředěn uhelný průmysl a na druhé straně ohromné plochy, pokryté lesy. S tímto hospodářským rozvrstvením souvisí i kontrast sociální, neboť uhelný průmysl znamená příliv peněz, jenž se prudce odráží od horalské chudoby a špatného sociálního postavení havířova. A stejně je tomu i v otázce národnostní, která úzce souvisí s otázkou náboženskou.

Důvod, proč se národnostní poměry na Těšínsku tak zaostřily, je zřejmý každému, kdo se podívá na mapu. Z jediného pohledu je zřejmo, že Těšínsko je třetí plocha, o kterou se odrážejí poslední vlny germánského moře a na níž se stýkají dva velké slovanské kmeny, Češi a Poláci. Je tedy zřejmo, že kraj takto položený se musil státí jevištěm národnostních bojů, které v různých dobách na sebe braly různou podobu podle vlivů, které tenkrát právě působily. Národnostní mapa Těšínska nebyla nikdy stálá a není takovou ještě ani dnes, neboť konec světové války vytvořil zcela nové podmínky národnostního zápasu a vývoj, jím určený, není ani zdaleka ještě ukončen.

Vlivy, které se po národnostní stránce na Těšínsku uplatňovaly, byly rázu velmi různého. Státní příslušnost, vlivy náboženské — Poláci se hlásí většinou k evangelíkům*) — umělá germanisace, kterou panovníci

*) katolíkům.

habsburského rodu vždy podporovali, uhelný průmysl, který znamenal na jedné straně příliv polského dělnictva a na druhé straně české inteligence úřednické a inženýrské, německý kapitál, školská politika, na př. známý lex Ceynek z r. 1873, to vše působilo na stále se měnící národnostní obraz kraje. A jestliže prevalence českého živlu přes všecken tlak zůstávala zřejmou, je to proto, že se tento opíral o dvojí přirozenou základnu, totiž o Moravu a Slovensko.

Složitost národnostní otázky na Těšínsku se komplikuje ještě více tím, že oba národnostní kmeny, které se zde nejprudčeji srážely, jsou slovanské příslušnosti. Proto se stávalo velmi často, že jednotlivá slova, fráze, koncovky deklinační a konjugační přízvuk atd. přecházely do jazykového pokladu druhé národnosti, čímž se vytvořil dialekt, vykazující oboustranné vlivy a proto zde stojíme před faktem, že měřítkem národnostní příslušnosti na Těšínsku není jazyk, nýbrž vědomí příslušnosti kulturní, které dochází i po náboženské stránce svého výrazu, jak už bylo vzpomenuto.

Je přirozeno, že se informativní článek nemůže pouštět do detailů národnostního boje a že v něm není místa pro vzpomínky na těžký čas národnostního zápasu, který zejména za poslední doby před válkou a za války se stával bojem na život a na smrt. Některá čísla Bezručových Slezských písní zůstávají jeho nesmrtelnými památkami. Jeho úkolem je poukázat na dnešní stav, jak se jeví ve světle statistických číslíc. Uvedu tudíž pro srovnání řadu číslíc ze sčítání lidu v letech 1900, 1910, 1921, a v závěru souhrnná čísla z posledního sčítání, která dnes — i když ne zcela přesně — poskytují celkový obraz národnostního rozvrstvení kraje.

I. soudní okres Frýdek:	Čechů	1900		Čechů	1910		Čechů	1921	
		Poláků	Němců		Poláků	Němců		Poláků	Němců
Hor. Datyně	828	14	4	967	—	—	949	—	—
Pr. Bludovice	588	212	7	752	67	9	764	63	2
Žermanice	286	25	1	258	3	—	270	5	—

II. soudní okres Fryštát:			1900			1910			1921		
Čechů	Poláků	Němců	Čechů	Poláků	Němců	Čechů	Poláků	Němců	Čechů	Poláků	Němců
Albrechtice	—	1132	20	—	1316	6	445	786	18		
Doubrava	823	3258	112	1911	3453	138	3530	715	104		
Orlová	2233	3916	343	4799	2805	603	7109	1255	242		
Ráj	3	810	11	5	1003	23	195	803	28		
Stonava	4	3084	29	18	3876	22	1474	2026	52		

III. soudní
okres Jablunkov:

Jablunkov	37	2800	488	57	3221	538	883	2278	412
Mosty	7	2080	27	6	2193	28	317	2151	47
Hrádek	—	875	—	6	854	5	192	708	—
Návsí	17	1732	74	12	2164	62	955	1311	136

IV. soudní
okres Č. Těšín:

Konská	49	1868	140	26	1960	329	549	804	21
Mistřovice	7	632	1	8	651	5	317	181	271
Dol. Tošonovice	466	252	11	497	297	—	669	26	2

Uvedené obce jsou vybrány zcela namátkou. Čtenář, kterého by zajímaly detaily, v podrobné statistice najde snadno, že poměry v ostatních obcích jsou zcela analogické. A ačkoliv jsou to pouhé číslice, je přece jejich mluva velmi zřetelná. Na př. obce, uvedené sub I. jsou z okresu frýdeckého, který sousedí s Moravou. Je z nich zcela zřejmo, jak se vliv tohoto sousedství uplatňuje v národnostních poměrech. Poláků je zde málo a postupně jsou vytlačováni, takže dnes najdeme obce, kde není Poláků vůbec, na př. Řepišť. (V r. 1900 48 Poláků.)

Ještě zajímavější jsou číslice, uvedené sub II., III., IV. Jsou zase vybírány zcela zběžně z celkového statistického materiálu a ukazují, co znamenala v statistice rubrika: obcovací jazyk. Výsledky sčítání z roku 1921 se vyznačují přímo ohromnými skoky v poměru mezi Čechy a Poláky. Je ovšem jisto, že ani tyto číslice nejsou ještě zcela stálé.

Pro posouzení dnešního stavu budťež ještě uvedeny číslice souhrnné, jak se jeví po posledním sčítání.

Okres	Počet obyvatel	Z toho							
		Čechů		Poláků		Němců		Ostatních	
		celkem	%	celkem	%	celkem	%	celkem	%
Frýdek	40.933	40.051	94.62	348	0.82	421	1.13	57	0.14
Fryštát	72.871	38.706	45.78	29,130	33.98	4.373	5.20	662	0.78
Bohumín	39.774	26.291	56.93	4.977	10.77	7.840	16.97	666	1.44
Sl. Ostrava	45.331	41.787	77.32	877	1.62	2.276	4.22	392	0.72
Č. Těšín	39.287	18.115	32.49	14.977	46.79	5.278	8.33	916	1.38
Jablunkov	25.244	5.444	20.40	18.950	71.00	769	2.88	81	0.29
	263.440	170.394		69.259		21.013		2.774	

Takový je dnešní národnostní stav Těšínska, jak se jeví ve světle statistických číslic. Znovu opakují, že tento stav není definitivním. Již dnes by se našly odchylky, které vyplynuly na př. z toho, že od r. 1921 bylo uděleno státní příslušenství mnoha polským rodinám. Na př. v sousedním okrese fryštátském bylo napočteno mezi 12.167 cizinci 7389, kteří se přihlásili k národnosti polské. Udělení státní příslušnosti mnohým z nich bude znamenati určité posílení polského živlu. Rovněž nelze zapomínati na to, že každá národnostní menšina znamená velké mravní plus, semknutí jedněch k druhým a zvýšenou agitační práci. To vše bude míti vliv na konečné utváření národnostní mapy Těšínska. A bylo by si skutečně přát v zájmu klidného soužití a pokojného vývoje obou velkých slovanských skupin, aby se jejich styky na třetí ploše Těšínska vytvořily co nej přátelštěji.

Před nákupem

Navštivte naše sklady!

jakýchkoliv strojů a potřeb
pro hospodářství vyžádejte
si nabídky a ceník od firmy

Družstvo „Hospodář“ továrna na hospod. stroje,
Milotice nad Bečvou, M.

Úryvky z minulosti Orlové.

Slezsko patřilo od počátku svých dějin k Moravě a po zániku říše velkomoravské ke knížectví českému až do roku 999, kdy se Slezska násilně zmocnil polský kníže Boleslav, řečený Chrabrý. Slezsko zůstalo pak až do 12. století při Polsku. Z celé této doby ničeho bližšího se nedovíme o Orlové.

Teprve počátkem 12. století vypravují staré kroniky o vzniku Orlové. Slezsko, necítíc se šťastným ve spojení s Polskem, stalo se r. 1163 samostatným údělem.

Na Těšínsku a Ratibořsku ujal se vlády kníže Mečislav 1163—1211. A právě do doby jeho vlády vkládá se pověst o založení Orlové. Pověst vypravuje, že kníže Mečislav se svou manželkou Ludmilou navštívili také Těšín. Odtud vyjížděl kníže na lov do hustých lesů, jež pokrývaly tehdy širé okolí. Na jedné takové lovecké výpravě přišel kníže i s kněžnou a svou družinou na ta místa, kde je dnes Orlová. Pahorkovitá krajina byla všude porostlá lesy bukovými, dubovými i jehličnatými. Co takto odpočívali, spatřili, jak na vysoký strom usadil se orel s kořistí. Dle jiné pověsti usadil se orel na strom drže v zobáku hostii, kterou nenadále upustil na zemi. Kníže i jeho družina se ulekli, nejvíce však ulekla se kněžna Ludmila, která očekávajíc radosti své, povila v těch místech syna, jemuž dáno jméno Kazimír. Na památku této události dal prý kníže v těch místech postavit kapličku, kolem níž vznikala osada, nazvaná po onom orlu Orlovou. Proto také spatřujeme ve znaku města Orlové orla nesoucího v zobáku hostii.

Kníže Kazimír povolal do Těšína řád sv. Benedikta, jemuž mimo jiné vesnice daroval i ves Orlovou. Syn Kazimírov Vladislav přeložil klášter benediktinů do Orlové,

neboť do Orlové začalo putovati mnoho poutníků, ježto se v kapliče orlovské děly prý zázraky. Mniši káceli lesy, proměňovali mýtiny v úrodná pole a na nich se usazovali klášterní poddaní. Tak stala se Orlová náboženským i hospodářským střediskem celého kraje s několika dědinami.

Kolik je na těchto pověstech, opřádajících vznik a počátky Orlové, skutečnosti a kolik vymyšleného, lze těžko nyní posouditi. Pravdou je nejspíše to, že Orlová vznikla za knížete Mečislava počátkem 13. stol. Název Orlové je odvozen asi od jejího zakladatele, jenž se jmenoval Orel.

Nejstarší historické datum Orlové je ze 7. prosince roku 1227. Tehdy byla vydána papežem Řehořem listina, jíž potvrzuje papež benediktinům kláštera týneckého u Krakova darování dědiny Orlové na dobro kláštera. Toto potvrzení týkalo se bezpochyby daru knížete Kazimíra. O dvě léta později dne 26. května 1229 r. dává týž papež bullou orlovský klášter i s veškerým majetkem, s dědinami, desátky, kostely, brtmi, hospodami, lovením ryb a honem zvěře klášterním bratřím týneckým a sám bere klášter v ochranu. Tím Orlová a sousední dědiny dostaly se do moci opata řádu benediktinského. Poddanství církevní bylo tehdy mírnější nežli světské. Orlová pak stala se středem hospodářského ruchu na Těšínsku i na celém Horním Slezsku.

Po smrti Kazimíra nastoupili Mečislav II. (1238 až 1246) a Vladislav (1246 až 1281). Vláda druhého knížete stala se pro Orlovou významnou tím, že 12. května 1268 stala se klášterem s vlastním opatem. Orlovští opatové byli voleni v Týnci a potvrzování byli biskupy vratislavskými. Jako první opat orlovský připomíná se r. 1291 opat Jan, později kolem r. 1409 Petr Žarnovskí, r. 1466 opět opat Jan, r. 1515 Ondřej se Zaběrova, r. 1527 Vincenc Baranovskí, r. 1560 Michal Pels a za reformační doby Ondřej Burčinskí. Klášter měl i právo dolovati, vyvažovati i prodávati sůl. V okolí Orlové byla četná

zřídla, řečená „Solce“, z nichž prýštila slaná voda. Odtud se také nazývá osada Solca u Karvinné. Klášterní poddaní v Orlové těšili se jedné velké, nad jiné důležitější výsadě. Byli totiž osvobozeni od jakýchkoliv dávek a platů ve prospěch knížete, nemusili na vojnu, klášterní poddaní nebyli souzeni těšínským kastelánem, nýbrž knížetem neb opatem, nemusili platiti „Opole“, t. j. ručení celého kraje za mír a pokoj. Orlovský kostel byl zasvěcen Narození Panny Marie a utekl-li se i vrah do kláštera, nesměl se ho 30 dní nikdo dotknouti, ani ublížiti. Teprve po této době mohl býti jat a odevzdán spravedlnosti světské. Ale i poddaní, kteří přišli v den narození Panny Marie do Orlové, ať již na pouť, za obchodem, nebo z jiného dobrého úmyslu, byli po třicet dní zbaveni všech povinností k vrchnosti.

Tím ovšem sláva kláštera orlovského rostla a výsady tyto nemálo přispěly k hospodářskému rozkvětu celého orlovského kraje.

V 15. století však nastal úpadek kláštera. Mniši i opati přicházející z Polska do Orlové nedovedli se přizpůsobiti šířící se vzdělanosti v našich zemích, nerozuměli umění, ničeho nemohli učiniti pro vzdělání lidu. V lidu pronikala znalost písma, šířilo se vzdělání i bez přičinění mnichů orlovských. A poněvadž orlovští benediktini nedovedli svým poddaným poskytnouti toho, co jejich probuzený duch žádal, nemohli také očekávati těch obětí, které zbožní lidé dříve za spásu své duše přinášeli. Důchody se tenčily, mniši prodávali svá práva majetková, poněvadž neměli z čeho žíti. Na počátku české reformace v 15. stol. jsou v Orlové jen tři nebo nejvýše čtyři mniši.

Učení Mistra Jana Husa nalezlo i ve Slezsku a zvláště na Těšínsku ohlas. Těšínská knížata Přemyslav (1452—1477) a jeho syn Kazimír, nijak nevystupovala proti novému náboženskému hnutí na Těšínsku. Za nezletilého syna Kazimírova Václava vládl na Těšínsku mocný český pán Jan z Pernštejna, který byl znám svou

přízní k českým bratřím. Vystoupení Lutherovo posílilo jen nové hnutí, takže brzo celá země hlásila se k novému učení, k němuž přidal se i mladý kníže Václav.

Proti nové víře i proti kacířskému knížeti Václavovi bouřil opat Jan Burčyzynski, Polák, kterého dal kníže ze země vyhnati. Později dal vyhnati i ostatní mnichy a statky klášterní sám zabral. Klášter pak byl rozbořen a klášterní kostel odevzdán okolnímu lidu k evangelickým bohoslužbám. Vyhnání kněží dostali se po dlouhé cestě do mateřského kláštera v Týnci u Krakova a vedli tu nárek na Slezany a jejich knížete. Opat obrátil se na polského krále Zikmunda Augusta, aby zakročil u vrchního pána knížete těšínského, který nebyl nikdo jiný než král český a zároveň císař a ten vyzval Václava, aby vrátil majetek opatu a klášteru. Václav však odůvodnil své kroky proti klášteru a zabraného jmění nevydal.

(* 1542 + 1571)

Syn Václavův Bedřich Kazimír řídil Orlovou i se všemi statky z Fryštátu, kde sídlil a vedl život prostopášný. Za kazatele povolal jakéhosi Abrahama Zelinského, který však neuměl ani česky ani latinsky. Měl býti potvrzen farářem, když se naučí česky. To slíbil, aby se stal farářem, ale zda česky skutečně se naučil, není známo. Po zabrání statků klášterních se však farářům valně nevedlo. Statky orlovské kníže Bedřich Kazimír prodlužil. Zemřel r. 1571. Aby četní věřitelé byli uklidněni, musila vdova po knížeti prodati Orlovou a Lazy panu Václavu Cygánovi ze Slupska a ostatní vesnice jiným pánům. R. 1614 připadla Orlová prodejem pánům Bludovským, horlivým zastancům církve evangelické. Jejich přičiněním alespoň část obyvatelů Orlové zůstala věrna víře evangelické. Změnou pánů se poddaným neulevilo. Jedinou útěchou jejich bylo, že se srovnávali s pány ve víře, neboť poč. 17. stol. bylo skoro celé Těšínsko evangelické.

Po bitvě bělohorské nemohl císař Ferdinand II. na Těšínsku přímo zasáhnouti, neboť zde vládla domácí

knížata a ta sice prováděla protireformaci, ale mírně. Důvody hospodářské je k tomu nutily. To bylo až do r. 1653, kdy vymřel domácí rod knížat těšínských.

Dne 5. května 1631 byl i orlovský klášter vrácen benediktinům. Posledním farářem evangelickým v Orlové byl Molenda.

Poslední mnich, poslaný z Týnce u Krakova za duchovního správce do Orlové, byl Lambert Klönn. Ten když viděl, že nenalézá podpory ani u opata týneckého v žádostech o vrácení bývalých statků klášterních, žádal císaře a krále Karla VI. o připojení k řádu sv. Benedikta pro země české a to ke klášteru v Broumově v Čechách. To se také stalo r. 1739. Od té doby byli na faru orlovskou dosazováni faráři z Broumova a to nemálo přispělo k tomu, že útoky nepřátel českého jazyka rozbíjely se o Orlovou, která zůstala vždy českou.

Do polovice minulého století byla Orlová vesnicí (r. 1804 měla 870 duší) zbudovanou kol kláštera. R. 1908 byla Orlová povýšena na městys a r. 1922 na město. Již ziskuchtivý kníže Bedřich Kazimír počal tu dolo-
vati a poslal knížeti brežskému míru orlovské soli, aby získal od něho peníze. V 17. stol. hledali tu sůl Melchior Ignac Scholz, bakalář mediciny a Jakub Stadler, kteří dali zprávu, že odkryli „silné zřídlo slané“. Císař Leopold uvěřil zprávě a založil tu solnou varnu (r. 1698). Brzo však varna byla zavřena, poněvadž se dobývání soli nevyplácelo. Od doby této nebylo zkoušek v dolo-
vání. Až teprve r. 1817 započalo se dobývati uhlí a to proto, poněvadž v Orlové vycházely uhelné vrstvy na
sám povrch a nebylo tudíž obtížno uhlí těžiti. Malé šachty, jež nazývány šachticemi, byly tehdy primitivní, byly to jámy, z nichž se vyťahovalo uhlí rumpály, které s počátku otáčeli lidé a pak koně. Později byly šachtice nanejvýš 30 m hluboké. Sestupovalo se do nich po žebřících. V Orlové byla šachtice v místě naproti vchodu do nemocničního parku. Říkalo se jí „Pod dubem“. Dosud v místech těch vystupují plyny ze země. Tam

také exploze plynů zničila důl, vymrštila rádobu s uhlím až na **dub**, kde dlouho trosky ze zařízení visely. Mimo to byla tu šachta „Pokus“, „Švabšachta“, „Hauptšachta“ atd. Nyní v samé Orlové je toliko větrná jáma, ostatní šachty leží na hranicích, ale mimo obec. Do r. 1833 byli majetníky pozemků panství orlovského Bludovští, t. zv. šlechta nižšího řádu. Arnošta Bludovská, jež se neprovdala, odkázala své statky před smrtí svému bratranci Arnoštu. Byl to syn Magnusa, majitele Horního Žukova a Šimorazů. Arnošta Bludovská odkázala peníze různým účelům dobročinným, hlavně na ústavy evangelické, neboť sama byla evangeličkou. Bludovský měl značně dluhů a chtěl Orlovou prodati. R. 1838 prodal Orlovou a Lazy Jiřímu Thomkovi, kupci z Bílka, a to za 110.000 fl. Thomka byl evangélikem a v závěti své odkázal část jmění pro evangelické ústavy v Bialé, Lipníku a Orlové (mezi jinými i orlovské škole). Zemřel r. 1840 a vdova po něm, Kristina, prodala r. 1884 Orlovou za 142.000 fl. baronovi Mikuláši Mattincloitovi, majiteli Prostřední Suché a Pavlovic. V kupní smlouvě byla cena uhelných jam stavěna na roveň s cenou dubů, stojících na selských pozemcích. Mattincloit, jenž sídlil na zámku v Orlové, z něhož nyní je upravena závodní nemocnice, zřekl se práv na dolování za úsluhu: Baron Salomon Rotschild zapůjčil Mattincloitovi 75.000 fl. a za to dostal právo dobývati v dombrovských dolech uhlí s tím závazkem, že bude dávati 6.000 měr uhlí, když ho bude Mattincloit potřebovati. Půjčka byla intabulována na statcích v Orlové a Lazech. Sjednáno také splácení půjčky. V tomto případě, kdyby závody dombrovské přestaly existovati, měly všechny doly připadnouti Orlové (r. 1844). V tak malé ceně stálo tehdy uhlí. Leč Rotschildové brzy poznali cenu orlovského kraje a nepustili jej již z rukou. Albert Anselm Rotschild, representant hornickohutnických závodů ve Vítkovicích, zakoupil Dombrovou, současně komplex parcel v Lazech a Orlové i se zámkem oo

Richarda Mattincloita, zaplatil tehdy za pozemky 560.000 Kč za zřeknutí se deputátu uhlí a eventuelních práv do-
lování 83.000 Kč, za zámek orlovský 160.000 Kč (r. 1902).
Rozdíl v porovnání s rokem 1844 je obrovský, svědčí to
nejlépe o neobyčejném rozvoji produkce uhlí v druhé
polovici 19. století.

V témže roce prodal Mattincloit zbytek svého ma-
jetku v Orlové, dvůr v Dolní a Prostřední Suché, bratřím
Guttmannům, majitelům uhelných závodů Orlová-Lazy,
za 1,256.699 Kč. Šlechta pozbyla tak nejbohatších statků,
na kterých pak bohatli cizí. Mattincloitové přišli do
Slezska v 17. století z Belgie z Leydenu, v době, kdy
po pohromě bělohorské i v ostatních zemích českých
cizí přivandrovalí šlechtici zmocnili se české půdy.
Mattincloitové získali nejprve Dolní a Horní Žibřido-
vice. František Ludvík z rodu tohoto dostal od císaře
titul barona (1732). Pak rozšířili své panství ještě o
Suché, Dombrovou a Marklovice.

Půda Orlové je nyní z větší části v majetku uhe-
lných závodů, které jistě rozvoji mladého slibně se
rozvíjejícího města překážek v cestu klásti nebudou.
Orlová spěje nezadržitelně lepší budoucnosti vstříc a
je tudíž povinností všech faktorů v Orlové i v okolí, aby
tento vývoj všemožně podporovali.

KRAVATY, KOŠILE, LÍMCE „ERCO“, KAPESNÍCKY,
PONOŽKY, DĚTSKÁ TÍLKA, DÁM. PUNČOCHY, ČEPICE,
VALAŠSKÉ A KYJOVSKÉ KOŠILE, HRAČKY.

JAN CHAMRAD,
ORLOVÁ — NÁMĚSTÍ.

TOMBOLA VE VELKÉM VÝBĚRU.

SBĚRNA PŘÁDLA K ŽEHLENÍ.

Dějepisný vývin dolování na Kamenné uhlí ve Slezsku.

Naše krásné těšínské Slezsko chová ve svém lůně takové bohatství uhelné, že právem pokládáno bylo již v rámci Rakouska za perlu všech jeho zemí. Neustále stoupající těžbou černých diamantů, která v roce 1913 dosáhla 46 proc., v roce 1916 až 48 proc. veškeré těžby rakouské, získalo si první místo mezi všemi zeměmi uhlí produkujícími. Na světové těžbě kamenouhelné v roce 1910 zúčastněno bylo Rakousko 10·6 proc. a k tomuto množství přispívalo naše Slezsko skoro polovinou. Rozlohou jedna z nejmenších zemí, zato svým bohatstvím nejvzácnější. V rámci naší republiky význam Těšínska podstatně vzrostl jak vidíme z následujícího: V roce 1922 vytěženo bylo v republice Československé 99 mil. q kamenného uhlí, z toho připadá na Těšínsko 55·3 mil. q, t. j. 55·8 proc. Budoucí těžba nezastaví se však na této číslici, naopak bude značně stoupat, neboť se nalézáme teprve na začátku dolování a ve slabších vrstvách uhelných, kdežto ve hlubších, značně mohutnějších vrstvách uschováno jest tolik zásob uhelných, že přetrvají všechny ostatní výskyty v naší republice. Tyto budou za jeden až dva lidské věky vyčerpány, a pak jediné těšínské Slezsko bude zásobovati celou republiku potřebným palivem.

Celková plocha českého Těšínska činí asi 1.253 km čtverečních, z čehož je uhlonosných 573 km čtver., a to severní polovice Těšínska. V této části uloženo jest dle odhadu na základě stávajících výzkumů a zjišťování až do hloubky 1200 m asi 3·7 miliard tun kamenného uhlí. Na Hlučínsku jest dokázáno na ploše asi 22 km čtver. 88 milionů tun. Zásoba rubatelného uhlí na Mo-

ravě v pánvi ostravsko-karvinské činí 990 milionů tun. Mimo toto množství uhlí, které dlužno považovati za dokázané, jest na českém Těšínsku až ku Bezkydám na další přibližné ploše 41·7 km čtver., taktéž do hloubky 1200 m pravděpodobně 62 milionů tun, a jižně od Mor. Ostravy směrem k Frenštátu na ploše asi 362 km čtver. 725 milionů tun. V pánvi ostravsko-karvinské uloženo jest do hloubky 1200 m:

na českém Těšínsku	3 654,800.000 tun = 77·2%
na Hlučínsku	88,000.000 tun = 1·9%
na Moravě	<u>990,000.000 tun = 20·9%</u>
Celkem	4.732,800.000 tun.

Na další rozloze do téže těžní hloubky uloženo býti může:

na českém Těšínsku	623,000.000 tun = 44·2%
na Hlučínsku	62,500.000 tun = 4·4%
na Moravě	<u>725,000.000 tun = 51·4%</u>
Celkem	1.410,000.000 tun.

Dokázané množství uhlí revíru ostravsko-karvinského, t. j. 4732·8 milionů tun, může při roční těžbě 10 milionů tun vystačiti na 473 let. Kdyby náš stát neměl jiných ložisk uhelných než revír ostravsko-karvinský a spotřeba na osobu za rok stoupla by na 2·5 tuny, pak toto množství bylo by při 13 milionech obyvatelstva vyčerpáno za pouhých 141 let.

Zásoby dobývatelného uhlí na polském Těšínsku vypočtené na stejném předpokladě, obnášejí 4.834 mil. tun. Celková plocha polského Těšínska činí 1029·5 km čtver., z čehož je přibližně 588 km čtver. uhlonosných a to opět část severní. Úhrnem obnášejí uhelné zásoby na Těšínsku do hloubky 1200 m uložené:

na českém Těšínsku	3.654,800.000 tun = 43·0%
na polském Těšínsku	<u>4.734 900.000 tun = 57 0%</u>
Celkem	8.489,700.000 tun.

(Dle časopisu „Uhlí“).

7
Kdybychom nešťastným plebiscitem nebyli ztratili více než polovinu uhelných zásob v těšínském Slezsku po staletí našem, pak bychom byli vystačili na dobu více než dvakrát tak dlouhou (asi 360 let) s prvotřídním palivem pro celou naši republiku. Nebyl to jen lokální patriotismus, s nímž jsme se my Slezané bránili proti jakémukoliv rozdělování našeho území, ale prodchnutí mnohem hlubším pochopením národohospodářského významu našeho Těšínska, vzpírali jsme se vsí silou dělení s nenasytným sousedem, jehož právě hornický průmysl do našeho kraje za výdělkem přivábil, a který k jeho vývinu ani intelektuelně ani iniciativně nepřispěl. Dovedl se jen za podpory německé chytře politicky uplatňovati, aby nás všude mohl vytlačit a sám zaujmouti naše místo, což se mu ve ztracené části za Olzou také plně povedlo. Jsme dosud nesmířeni a nevzdáváme se našeho území a bohatství v jeho lůně uloženého.

První pokusy dolování na kamenné uhlí spadají do minulého století a zakládaly se na dobývání uhlí na východích jednotlivých slojů na povrchu zemském. O hornickém dobývání nemohlo se tenkrát mluvit, neboť celý náš slezský kraj byl hustě zalesněn, dřevěného paliva bylo dostatek a tudíž uhlí kamenné nemohlo docílit přiměřené ceny.

Nejstarší naše doly jsou na Slezské Ostravě a patří ještě dosud bývalému hraběti Wilczkovi.

Dle pověsti objevil kolem r. 1770 kovář Keltička v údolí Adámkově, pobočném údolí Burňa asi 100 m východně od nynější jámy Trojice černou hmotu, kterou v ohni vyzkoušel a zjistil, že hoří jako smola a při tom vydává vyšší teplotu. Tato okolnost hodila se mu zvláště dobře pro jeho řemeslo, i vymohl si právo dolovací štolou 28./X. 1776, které od něho odkoupil kolem r. 1780 majitel fideikomisního panství na Slezské Ostravě František Josef, říšský hrabě Wilczek, jehož potomci toto dolování ovšem ve značné míře rozšířené a zmo-

dernisované do dnešního dne provozují. Dle všeho jmenovaný hrabě Wilczek ze začátku málo pozornosti věnoval svému získanému dolování, patrně následkem sedmileté války, neboť slezsko-ostravský hraběcí hospodářský úřad byl vybídnut výnosem těšínského úřadu zemských starších (Landesältestenamt) ze dne 14./V. 1782 ve jménu vlády, aby vzhledem na stoupání cen dřeva znovu zahájil dolování.

Aby zvýšil odbyt uhlí, založil hrabě Wilczek ve Velké Polomi, svém to sídle, výrobu ledku z tamních břidlic, ale nepodařilo se mu očekávaný odbyt slezsko-ostravského uhlí podstatně zvýšiti pro silnou konkurenci pruského uhlí na Opavsku. Aby této konkurenci mohl čeliti, dosáhl od císaře Františka v roce 1823 povolení dovážeti uhlí ze Slezské Ostravy na Opavsko bez poplatku mýta. Tato přízeň byla rakouským finančním ministerstvem r. 1850 opět zrušena.

Wilczkovské doly rozšířily se od doby svého započetí značnou měrou dílem vlastními kutacími pracemi, dílem nálezem krásných slojů uhelných jakloveckou dědičnou štolou. První štola, kterou byly otevřeny sloje František a Josef, byla Josefská štola v údolí Burňa, kterou se v letech 1790 až 1794 vytěžilo 49.000 vídeňských centů, t. j. asi 40.000 q uhlí.

Mnohé menší jámy jako Prokopská jáma, Josefská jáma, Annenská jáma a jiné, byly během let zasypány a opuštěny. V přítomné době stávají následující jámy Wilczkovských kamenouhelných dolů na Slezské Ostravě:

1. Jáma Trojice, těžní a větrní jámy, jejíž hloubení započato bylo v den sv. Trojice r. 1840.
2. Jámy Ema a Lucie, těžní a větrní jámy byly započaty v r. 1860 a 1863. Po vydobytí uhlí ve visutých slojích budou asi během tří let zastaveny a spodní sloje vydobude jáma Trojice a jáma Michal. — Jámy Ema a Lucie pojmenovány byly po dcerách hrab. Jana Nepomuka Wilczka.

3. Jáma Michal, započatá v r. 1865, nese jméno po centrálním řediteli wilczkovském Michalu Waniekovi.
4. Jan Maria, těžní a větrní jáma, též Hranečník nazvaná byla založena r. 1854.

První koksové pece postaveny byly v údolí Burňa nedaleko jámy Trojice v letech 1845. Wilczkovské doly vytěžily v r. 1925 5,191.000 q uhlí a zaměstnaly 2.410 dělníků. Koksovny vyrobily 778.400 q koksu s 320 dělníky.

V roce 1780 byly již známy výchozy slojů uhelných v Petřkovicích na Hlučínsku, r. 1782 vymohl si tehdejší majitel hlučínského panství baron Gutschreiber úřední kutací listinu a zahájil dobývání uhlí štolou. V roce 1845 přešel koupí tento důlní podnik na bankovní dům S. M. Rotschild ve Vídni a r. 1895 na Vítkovické důlní a hutní těžarstvo ve Vítkovicích.

V roce 1790 počal hrabě Larisch-Mönnich v Karvinné dolovati na kopci Plažníku v Karvinné. Tento, nyní značně rozšířený důlní podnik náleží dosud téže hraběcí rodině pod firmou „Larisch-Mönnichovy kamenouhelné doly“ v Karvinné. V přítomné době nalézájí se následující jámy v provozu:

1. Důl Jan, jenž se počal hloubiti r. 1860, byl pojmenován po Janu hraběti Larisch-Mönnichovi.
2. Důl Františka, založený roku 1856 byl pojmenován dle matky Jindřicha hraběte Larisch-Mönnicha.
3. Důl Hlubina založen r. 1856 byl pojmenován dle očekávané větší hloubky.
4. Důl Jindřich, dříve jáma č. VI., založen v r. 1856, pojmenován dle Jindřicha, hraběte Larisch-Mönnicha.
5. Důl František v Horní Suché, dříve jáma arcivévody Františka, založen v r. 1910.

V roce 1925 vytěžilo se na uvedených jámách Larischových 9,737.549 q uhlí a vyrobilo se 655.550 q

koksu. Počet zaměstnaného dělnictva u dolů jest 4.720 a u koksoven 274.

V roce 1822 zahájil baron Mattencloit, majitel panství orlovského a dombrovského kutací práce na návrší Havírna v Dombrově, a odkryv sloje uhelné, založil dombrovské jámy; prodal je však v r. 1845 bankovnímu domu vídeňskému S. M. Rotschild, a v r. 1895 přešly tyto doly na Vítkovické důlní a hutní těžarstvo.

V roce 1829 založil hrabě Wilczek společně s arcivévodou Rudolfem, zakladatelem Vítkovických železáren, na pravém břehu Ostravice mezi osadou Kamencem a osadou Mexikem jakloveckou dědičnou štolu za tím účelem, aby prozkoumali uložení slojí uhelných. Do roku 1840 dosáhla štola délky 2.892 m ve směru jižním k jámě Jindřichově na Jaklovci, ke staré Prokopské jámě hr. Wilczka v údolí Burňa, ku jámě Neumannské až k jámám Zwierzinovým.

V témž roce 1829 zřídil tehdejší kardinál—arcibiskup olomoucký arcivévoda Rudolf železářny ve Vítkovicích, a brzy na to v letech 1836—40 započalo se dobývatí uhlí ve slojích Makra, Natalie a Adolf nad jaklovskou dědičnou štolou. V roce 1830 založilo ředitelství Vítkovických železáren pro svého majitele arcivévodu Rudolfa jámu Jindřich na Jaklovci. Důlní majetek tento koupil v roce 1845 bankovní dům S. M. Rotschild a v r. 1895 Vítkovické důlní a hutní těžarstvo.

V letech 1835 až 1838 založeny jámy „Stará mašina“ a „Schwabe“ v Orlové. V tutéž dobu otevřeny nedaleko lesa Korunky v Hrušově barborskou štolou a jámou č. 1. doly, jež přešly v r. 1845 koupí do majetku S. M. Rotschilda a v r. 1895 koupilo je Vítkovické důlní a hutní těžarstvo. — V letech 1835—1840 zhotovena byla štola Kleinpeterova na západním úbočí petřkovického údolí a pojmenována po olomouckém kníže—arcibiskupském horním radovi Františku Kleinpeterovi ve Frýdlantě.

V letech 1834 až 1847 vyrobena štola na východním úbočí téhož údolí petřkovického a pojmenována dle četných odkrytých slojů „Reiche—Flötz—štola.“

Jižně od Kunčic a Radvanic obložili kutěři Hübner, Bacharach a společníci velikou oblast svobodnými kutišti a navrtali mezi Velkými a Malými Kunčicemi jeden sloj uhelný. V roce 1891 zakoupily Vítkovické železářny celou tuto oblast. Vítkovické důlní a hutní těžarstvo udržuje od r. 1895 pod firmou „Vítkovické kamenouhelné doly“ v Moravské Ostravě následující jámy ve Slezsku v provozu:

1. Jámu Terezii na Jaklovci ve Slezské Ostravě, založenou r. 1840, pojmenovanou po manželce prvního vítkovického centrálního ředitele Josefa Grosse.
2. Jámu Idu v Hrušově, započatou v r. 1873, pojmenovanou po manželce spolumajitele Viléma, rytíře z Gutmannů.
3. Jámu Anselm v Petřkovicích, založenou r. 1835, pojmenovanou po majiteli Anselmu svob. pánu z Rotschildů.
4. Jámu Eleonoru v Dombrově, založenou v roce 1854.
5. Jámu Bettinu v Dombrově, započatou r. 1855, pojmenovanou po manželce Alberta, svob. pána z Rotschildů.
6. Jámu Oskar v Petřkovicích, hloubenou v r. 1895, pojmenovanou dle syna spolumajitele Alberta, svob. pána z Rotschildů.

V roce 1925 vytěženo bylo na jmenovaných závodech Vítkovických kamenouhelných dolů 12,992.000 q uhlí s počtem dělnictva 5.498. Na koksovně Terezie vyrobilo se 891.000 q koksu s 99 dělníky.

V roce 1835 zažádal o propůjčení důlního pole na nyní opuštěné a zavalené jámě Bedřichově karvínský hrabě Jindřich Larisch-Mönnich. Tento majetek důlní přešel r. 1859 do rukou jeho syna Evžena a veden byl pod firmou „Kamenouhelné doly dědiců hraběte Evžena

Larisch—Mönnicha Heinrich's—Glück—Zeche“ v Petřvaldě, a od r. 1897 přeměněn v akciovou společnost pod jménem „Ostravsko—karvinská montanní společnost“. Akcie této spol. nalézají se hlavně v rukou Arnošta Rüdigeru, hraběte Starhemberga, Felixe, hraběte Thun-Hohensteina, Augusta, barona Bellegarda, dr. Jana Larisch-Mönnicha a horního rady Maxe Gutmanna.

V roce 1839 započata byla petřvaldská dědičná štola východně od obce Rychvaldu pod jménem Martinská štola a dosáhla délky 2.713 m.

Ostravsko-karvinská montanní společnost udržuje v provozu následující jámy:

1. Jáma hrab. Deyma, dříve jáma Jindřich, hloubila se v roce 1844, pojmenovaná po Jindřichu hraběti Larisch-Mönnichu.
2. Jáma Evženova, vyhloubená r. 1862, pojmenovaná po Evženu, hraběti Larisch-Mönnichu.

Větrní jáma Jan hloubena byla v letech 1900, a větrní jáma Marianka, pojmenovaná po manželce hraběte Larische-Mönnicha, rozené hraběnce Deymové, založena byla r. 1878.

V roce 1925 vykazuje jmenovaná společnost těžbu 2,086.000 q s 842 dělníky.

V roce 1838 až 1850 podnikl majitel železáren v Mariánském Údolí Josef Zwierzina mnoho vrtacích a výzkumných prací ve Slezské Ostravě. Po různých výměnách se sousedy založil „Zwierzino vo kamenouhelné těžařstvo“, které dnešní dobou udržuje následující těžní jámy v provozu:

1. Jáma Františka, založena r. 1854, pojmenovaná po manželce majitele dolů Josefa Zwierziny.
2. Jáma Josef, započatá r. 1848 pojmenovaná po majiteli Josefu Zwierzinovi.

V roce 1925 vytěženo bylo na závodech Zwierzinových 828.770 q uhlí a zaměstnáno 414 dělníků.

Roku 1842 obsadil montanní erár rakouské vlády velikou oblast svobodnými kutišti a založil r. 1843 důlné závody v Michálkovicích, r. 1845 důlní závody v Zárubku. Jmenované závody zakoupila Severní dráha cís. Ferdinanda r. 1856.

V roce 1849 založil baron Frant. Klein hrušovský uhelný závod a prodal jej r. 1855 taktéž Severní dráze.

Spojením těchto závodů se závody na moravském území, totiž s jámou č. 10. čili Jindřichovou, Jirskou v Mor. Ostravě a s jámou František v Přívoze utvořen v Mor. Ostravě veliký důlní podnik pod firmou „Kamenouhelné doly Severní dráhy cís. Ferdinanda“, který má na slezském území dodnes následující jámy v provozu:

1. Jámu Hermenegild (Zárubek) započatou r. 1845, pojmenovanou po Hermenegildu Francesconim, generálním řediteli.

Jámu Vilém, hloubenou r. 1859, pojmenovanou po baronu Vilému Eichlerovi, generálním řediteli.

Jámu Jakub, hloubenou r. 1868, pojmenovanou po generálním tajemníku Jakubu Jakobim.

2. Jámu Michal v Michálkovicích, založenou r. 1843, pojmenovanou po dvorním radovi v ministerstvu financí Michalu Laierovi.

3. Jámu Hubert v Hrušově, založenou r. 1869, pojmenovanou po Hubertu baronu Kleinovi.

4. Jámu Alexander v Malých Kunčicích, započatou r. 1869, pojmenovanou ku počtě presidenta Severní dráhy Alexandra markr. Palaviciniho.

V roce 1925 vytěženo bylo na slezských závodech Severní dráhy 8,205.000 q uhlí a zaměstnáno 4.368 dělníků.

Doly „Kamenouhelných závodů Orlová—Lazy“ v Doubravě založeny byly částečně v Porubě Josefem Zwierzinou r. 1842, částečně v Orlové a v Lazích obchodníkem Gorgoschem v Orlové a hormistrem Ben-

dorfem r. 1848. Doly v Porubě prodány r. 1868 M. Rothschildovi, který je v roce 1871 opět prodal bratřím Gutmannům a Ignátu Vondráčkovi. Doly v Orlové a v Lazích náležely po léta arcibiskupství olomouckému, od r. 1865 až 1877 byly pronajaty bratřím Gutmannům a Ignátu Vondráčkovi a později přešly v jejich vlastnictví. Syn Ign. Vondráčka Vladimír vystoupil r. 1889 ze spoluvlastnictví, takže tímto rokem stali se bratři Gutmannové samostatnými majiteli obou částí a vedou je pod firmou „Kamenouhelné závody Orlová-Lazy“. K tomuto důlnímu podniku náležejí tyto jámy:

1. Jáma Žofinka v Porubě, založena r. 1871, pojmenovaná po manželce spolumajitele Davida Gutmanna.
2. Jáma Hlavní, pojmenovaná jako první těžní jáma tehdejších kutérských prací, započatá v r. 1863. Jáma „Stará mašina“ podle prvního tam postaveného parního čerpacího stroje vodního, založená r. 1847.
3. Nová jáma v Lazích, založená r. 1890.
4. Jáma Suchá v Dol. Suché, založená r. 1907.

V roce 1925 vytěženo bylo na jmenovaných závodech 11,912.000 q uhlí a zaměstnáno 5.621 dělníků, na koksovňě v Lazích založené r. 1897 vyrobeno 1,517.000 q koksu s 359 dělníky.

Zbylou prázdnou plochu mezi kútišti hraběte Wilczka a montanního eráru na Slezské Ostravě obsadil kútišti kníže Hugo Salm Reifferscheid r. 1850 a založil tím Salmské doly. Tyto doly přeměněny byly r. 1896 na akciovou společnost pod firmou „Ostravská důlní akc. společnost, dříve kníže Salm na Slezské Ostravě“. Roku 1917 koupila tento důlní majetek Báňská a hutní společnost v Brně.

Východně od vesnice Karvinné založili r. 1853 horní mistr František Handwerk a hrabě Zdenko Zierotin jámu Gabrielu, kterou r. 1862 prodali arcivévodovi Albrechtovi. Tentýž založil r. 1860 nový důl Albrecht v Petř-

valdě. Po jeho smrti zdědil tyto doly arcivévoda Bedřich r. 1895, který je rozšířil a akcionoval v r. 1905 pod firmou „Báňská a hutní společnost“ dříve ve Vídni, nyní v Brně.

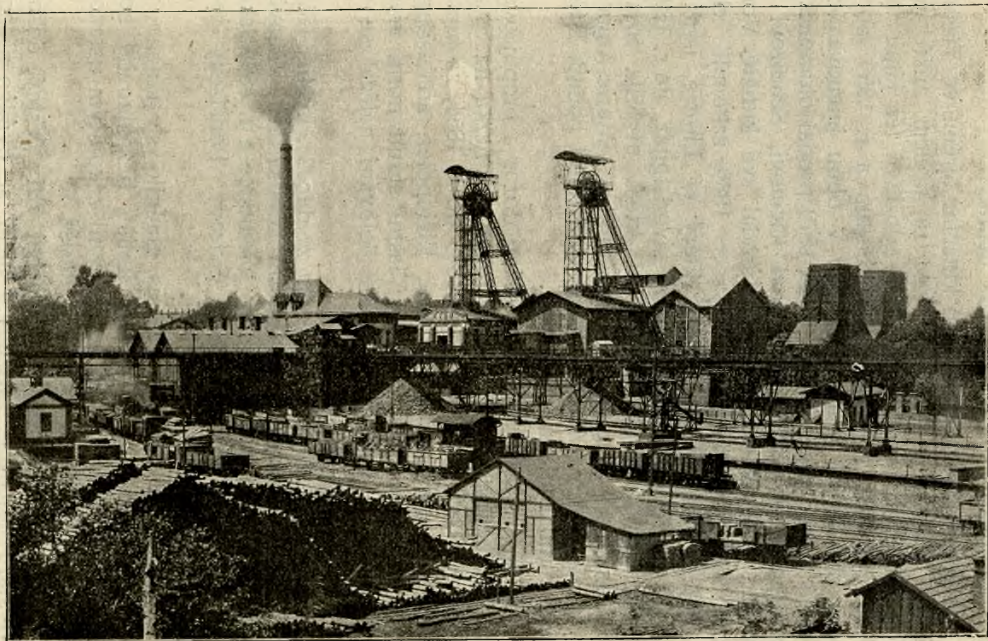
Na slezském území udržuje Báňská a hutní společnost následující těžní jámy v provozu:

1. Jámu Gabrielu v Karvinné, založenou r. 1871, pojmenovanou po manželce prvního kutěře hornístra Handwerka.
2. Jámu Hohenegger v Karvinné, založenou r. 1883, pojmenovanou po komorním řediteli Ludvíku Hoheneggerovi v Těšíně.
3. Jámu Barboru (dříve Austria) v Karvinné, založenou r. 1907.
4. Jámu Hedviku (dříve Albrecht) v Petřvaldě, založenou r. 1872.
5. Jámu Pokrok (dříve Habsburg) v Petřvaldě, založenou r. 1913.
6. Jámu č. VII. (dříve Jáma Alžběta) na Salmech ve Slezské Ostravě, založenou r. 1871. Jámu č. II. neb jámu Leopoldinu, založenou r. 1850.
7. Jámu Ludvík v Radvanicích, založenou r. 1900.

V roce 1925 obnášela těžba na jmenovaných závodech 22,572.000 q uhlí a zaměstnáno bylo 8.264 dělníků. Výroba koksu obnášela 3,191.420 q s 459 dělníky.

V roce 1856 provedl hrabě Harrach vícero vrtných děr v obcích Porubě, Německé a Polské Lutyni a Heřmanicích, kde dokonce vyhloubil jámu 113 m hlubokou. Tento kutací terén odpočíval dlouhou řadu let, až r. 1871 jej zakoupila nynější Alpinská montanní společnost, která má v provozu:

1. Jámu Alpinku v Porubě, založenou ředitelem Antonínem Sedlákem v roce 1897.
2. Jámu Oskar v Heřmanicích, jež se počala hloubiti r. 1918 a je dosud nedokončena. Její hloubka obnáší 100 m.

Jáma „Gabriela“ v Karvinné.

Těžba roku 1925 obnášela 1,357.800 q s 713 dělníky, výroba koksu 710.790 q s 258 dělníky.

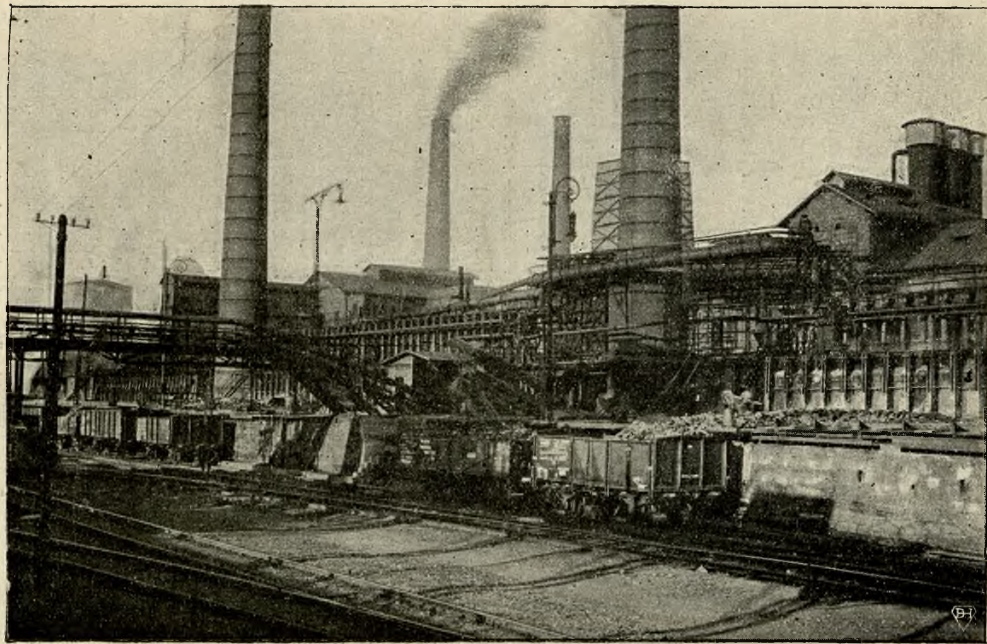
Nutno se ještě zmíniti o kutacím terénu ve Třebovicích, Svinově a Polance, kde za účelem zjišťování slojů uhelných první vrtné díry založili a též jámu vyhloubili r. 1854 olomoucký arcibiskup a r. 1859 mor.-ostravský občan Frant. Oderský. V obou jmenovaných obcích zjistili sloje uhelné. Roku 1873 prodal olomoucký arcibiskup své kutiště baronovi Kleinovi, Scholzovi a Ignátu Vondráčkovi, Oderský prodal své kutiště Vordernbergskému těžarstvu. V roce 1889 zakoupil celý komplex Vladimír Vondráček, který ve Lhotce, nynějších Mar. Horách, založil uhelný závod Ignát, ale r. 1897 prodal jej berlínské společnosti, která utvořila firmu Mor.-ostravské kamenouhelné těžarstvo „Marie-Anna“. Ta postoupila r. 1905 prodejem celý důlní podnik Bářské a hutní společnosti v Brně.

Až do r. 1840 vykonával státní dozor a propůjčoval důlní pole patrimoniální úřad hraběte Wilczka na Slez. Ostravě. Později, a sice od r. 1845 do r. 1854, zastupoval státní horní úřad František Kleinpeter, arcibiskupský horní rada ve Frýdlantě. Vlastní státní horní úřad a horní soud také pro slezské dolování nalézal se v Kutné Hoře v Čechách.

Po zavedení horního zákona ze dne 23. května 1854 přešlo horní soudnictví na horní komisariát v Opavě, který r. 1857 se přestěhoval do Olomouce a r. 1892 jako revírní horní úřad do Mor. Ostravy. Podřízený byl hornímu hejtmanství ve Vídni.

Zavedením horního zákona změnilo se mnoho v obvyklém způsobu obsazování kutišť, bezplánovitý boj o kutiště se skončil, aby se nahradil zákonitým ustanovením podmínek svobodných kutišť.

Že boj o obsazení kutišť nebyl vždy čestný, dokazují staré dějepisné záznamy, v nichž se uvádí o přepádání věží, kradení a ničení vrtacích nástrojů, o zaklá-

Koksovna Hohenegger v Karvinné.

dání vrtných děl bezprostředně na hranici sousedově a podobně.

Význam dolování na kamenné uhlí ve Slezsku je zřejmý z posledně uveřejněné statistiky:

V r. 1922 obnášela produkce kamenného uhlí v celé republice Československé 99 mil. q, z toho připadá na ostravsko-karvinský revír 65 mil. q; na tomto množství má Slezsko podíl 55 mil. q, t. j. 55·8 proc. těžby celé republiky dodávají kamenouhelné doly ve Slezsku, čili 84·3 proc. těžby v ostravsko-karvinském revíru pochází ze slezských dolů.

V kamenouhelných dolech v celé republice bylo zaměstnáno 72.101 dělníků, z těchto v revíru ostravsko-karvinském 42.151, a z těch opět ve Slezsku 34.722, t. j. 48·1 proc. dělnictva při dobývání uhlí v celé republice a 82·3 proc. v ostravsko-karvinském revíru. Průměrná roční těžba horníka v kamenouhelných dolech činila 1.373 q, v ostravsko-karvinském revíru 1.558 q a ve slezských kamenouhelných dolech, t. j. na Těšínsku a Hlučínsku 1.592 q. Jsou tudíž kamenouhelné doly ve Slezsku z celé republiky nejvýnosnější. Souběžně se vzrůstem hornického průmyslu povstal nový těžký průmysl i pomocný průmysl, zkvétající obce a povstávají nová města a městyse v nichž se zařizují potřebné úřady, roste obchod a peněžní ústavy, ústavy vzdělávací, zábavné atd. — K znázornění vzrůstu obyvatelstva v pánvi uhelné slouží statistiky počtu obyvatelů ve dvou největších obcích:

Slezská Ostrava: V roce 1857 měla	. . .	3.358	obyv.
„ 1890	„ . . .	13.176	„
„ 1900	„ . . .	18.805	„
„ 1910	„ . . .	22.693	„
„ 1921	„ . . .	22.890	„
Karvinná: V roce 1800 měla		603	obyv.
„ 1900	„	14.326	„
„ 1921	„	19.229	„

Jáma „Michal“ v Michálkovicích.

Dějepisná data pocházejí z „Hornických poznámek z ostravsko-karvinského revíru od nezapomenutelného průkopníka na poli hornickém a všeobecně hospodářském horního rady Viléma Jičínského, a byla účelně novějšími daty doplněna.

* * *

Poznámka: Nová jáma v Koblově slouží pouze jako větrná jáma pro závod Anselm, proto jsem ji zvlášť neuvedl, taktéž i jiné větrné jámy v revíru, které v posledních letech byly vyhloubeny. Na těchto větrných jámách se uhlí netěží.

návrh: akad. mal. Schwarz

Záchranná služba na dolech.

Široká veřejnost naší vlasti zná ostravsko-karvinský revír nejen jako nejprůmyslovější kout republiky, nýbrž i jako dějiště velikých tragedií, hromadných neštěstí v dolech, kdy příroda vyžaduje si za poklady jí z jejího lůna horníkem vyrvané často desítky lidských životů za obět najednou.

Jest útěchou každému při čtení takové zprávy o katastrofě na dole, když se rovněž dočítá, že byly podniknuty kroky k záchranně postižených. Tomuto odvětví hornické činnosti — hornickému záchrannářství — byla v našem revíře věnována vždy největší péče a závody byly vyzbrojovány těmi nejmodernějšími pomůckami pro ten účel, ba možno říci, že zde vznikl první prakticky použitelný záchranný přístroj, jenž umožňuje po exploších, kdy důl je naplněn nedýchatelnou atmosférou, vniknouti záchrannému sboru do tohoto prostředí, aby poskytl pomoci tam se nalézajícímu osazenstvu.

Záchranný přístroj musí poskytovat i záchranci náhradu za vzduch. Toho je docíleno tím, že v záchranném přístroji se odstraní z vydechnuté vzduchové směsi nedýchatelná její součást, t. j. kysličník uhličitý CO_2 , a doplní se kyslíkem, jehož část byla plícemi spotřebována, opět na původní dýchatelnou směs.

Při dychání ve volné atmosféře vdechuje člověk vzduch pozůstávající z 21 proc. C_2 (kyslíku) a 79 proc. N_2 (dusíku), nehledě k jiným plynům, jež jsou ve vzduchu obsaženy v malém množství a pro dychání nepřichází v úvahu. Vydechnutá vzduchová směs obsahuje jen 16 proc. O_2 , 79 proc. N_2 a asi 5 proc. CO_2 , jenž se utvořil spalováním výživných látek v našem těle

a ke kterémuž účelu bylo spotřebováno oněch scházajících 5 proc. O_2 . Aby vydechnutá vzduchová směs byla způsobilou ku vdechování, odstraní se v záchranných přístrojích pomocí absorbčního prostředku, obyčejně louhu sodného CO_2 a kyslík připouští se do přístroje z ocelové láhve, kdež je chován v zásobě pod tlakem až 150 atm.

V našem revíře vznikl a se uplatnil po veliké karvinské katastrofě roku 1894 na tomto principu stavěný záchranný přístroj „Pneumatophor“ z roku 1895. Louh pro absorpci CO_2 se rozlil před upotřebením do dýchacího měchu na jemné pletivo rostlinných vláken tím způsobem, že sklenička, v níž byl chován, se pomocí šroubu rozbila. Kyslík připouštěl se pak ručně z kyslíkové láhve do měchu.

Od té doby vzniklo ovšem mnoho záchranných přístrojů, jež v principu jsou stavěny vždy na téže myšlence — absorbce CO_2 a náhrada kyslíku z kyslíkové láhve — avšak technicky jsou dnešní záchranné přístroje již tak propracovány, že jejich použití nezpůsobuje nikomu obtíží a dá se v nich dobře pracovati po celé dvě hodiny ba i déle, aniž by záchrance musel přístroj nějakým způsobem obsluhovati, neboť výtok kyslíku do přístroje jest zařízen automaticky buď na stálé množství kyslíku pro 1 minutu pomocí redukčního ventilu, anebo pomocí plicní regulace tak, aby do přístroje vyteklo za každým vdechem vždy tolik kyslíku, kolik ho plíce asi spotřebují. Rozlišujeme tudíž přístroje s konstantním přítokem kyslíku, z nichž v revíře je nejrozšířenějším přístroj „Dräger Model 1910—11“ a nahražený v poslední době přístrojem „Dräger Model 1924“, a přístroje s plicně automatickým výtokem kyslíku, z nichž v revíře se používá přístroje „Audos M R“.

Vydechnutá směs prochází u přístroje „Dräger Model 1924“ výdešnou hadicí přes regenerační patronu, kdež se absorbuje CO_2 , do dýchacího měchu a odtam-

tud vdešnou hadicí přichází zpět do ústenky. Do dýcha-
cího měchu ústí výtok kyslíku jednak od redukčního
ventilu — tedy stálý výtok kyslíku, jednak od mano-
metrového vedení, z něhož je možno pomocí knoflíku
na kyslíkovém vedení uvolnit ručně výtok kyslíku do
měchu, což se děje v tom případě, kdyby konstantní vý-
tok přes redukční ventil z jakékoliv příčiny nedosta-
čoval anebo selhal. Redukčním ventilem vytéká do pří-
stroje 2.5 litrů kyslíku pro 1 minutu. Celý přístroj
nosí se na zádech a připojení na plíce jest sprostředko-
váno buď ústenkou, nebo také maskou.

U přístroje „Audos M R“ sklesne při vdechu dýcha-
cí měch, zatíží řídící páky ve měchu, jež se pootočí kol
svých os směrem k sobě a tak otevrou na svém spodním
konci výtok kyslíku, jenž začne proudit do přístroje.
Při výdechu se měch nafoukne, řídící páky, jež jsou
podporovány pérem na jejich spodním konci umístěném,
se rozevrou a uzavrou tak výtok kyslíku. Takovým způ-
sobem je výtok kyslíku odvislým od spotřeby kyslíku
plícemi, jinak řečeno od tělesné práce záchrancovy.

V používání dýchacích přístrojů cvičí se záchranné
mužstvo, aby v případě potřeby dovedlo vykonati ve-
škeré při záchranných akcích se naskytající práce. Zá-
chranné mužstvo jest sdruženo na závodech v jámské
záchranné sbory, jež čítají 8—16 členů. Do záchranného
sboru se vysílají lidé z různých kategorií jako: havíř,
tesař, zedník, dozorce, a jsou vybíráni lidé zdraví, mezi
20 až 40 rokem stáří.

Kromě toho existují vždy pro určitou skupinu dolů
ústřední záchranné sbory, z nichž přispěje ku pomoci
vždy onen záchranný sbor, do jehož okruhu působnosti
spadá dotyčný, katastrofou postižený důl. Ústřední zá-
chranné sbory mají své sídlo v ústředních záchranných
stanicích, jež existují celkem 4 v revíře. V následujícím
je podán jejich přehled:

1. Ústřední záchranná stanice pro východní revír v Lázech :

Jáma	Místo	Společnost
Pokrok	Petřvald	Báňská a hutní spol.
Hedvika	Petřvald	"
Barbora	Karvinná	"
Gabriela	Karvinná	"
Hohenegger	Karvinná	"
František	Horní Suchá	Kamenouhelné doly dra
Františka	Karvinná	Larische-Mönnicha.
Jindřich	Karvinná	"
Janská	Karvinná	"
Hlubina	Karvinná	"
Suchá	Dolní Suchá	Kamenouhelné závody
Hlavní	Orlová	Orlová-Lazy.
Nová	Lazy	"
Žofinka	Poruba	"
Bettina	Doubrava	Vítkovické kamenouh. doly.
Eleonora	Doubrava	"
Evžen	Petřvald	Ostrav.-karv. sp. v Petřvaldě
Alpinka	Poruba	Alpinská montan. společnost.

2. Ústřední záchranná stanice Vítkovických kamenouh. dolů na jámě Karolině v Mor. Ostravě.

Jáma	Místo	Společnost
Šalamouna	Mor. Ostrava	Vítkovické kamenouh. doly.
Hlubina	Vítkovice	"
Luisa	Vítkovice	"
Terezie	Slez. Ostrava	"
Ida	Hrušov	"
Anselm	Petřkovice	"
Oskar	Petřkovice	"

3. Ústřední záchranná stanice pro doly Severní dráhy na Zárubku ve Slezské Ostravě.

Jáma	Misto	Společnost
Hermenegilda	Slez. Ostrava	Kamenouh. doly Sev. dráhy.
Alexander	Malé Kunčice	"
Hubert	Hrušov	"
Michal	Michálkovice	"
Jindřich	Mor. Ostrava	"
Jiří	Mor. Ostrava	"
František	Přívoz	"

4. Ústřední záchranná stanice Wilczkových kamenouhelných dolů ve Slezské Ostravě na jámě Trojici.

Jáma	Misto	Společnost
Trojice	Slez. Ostrava	Wilczkovy kamenouh. doly.
Emma	Slez. Ostrava	"
Michael	Slez. Ostrava	"
Jan-Maria	Slez. Ostrava	"

Na záchranných stanicích jak ústředních tak i jámských jsou chovány záchranné přístroje a jiné pomůcky pro záchranné akce v pohotovosti. V jejich blízkosti jsou pak zřízeny cvičební místnosti, jež jsou často upraveny jako důlní prostory a skýtají možnost obdobných prací jako na dole. Cvičební místnosti naplní se nedýchatelnou atmosférou, obyčejně kouřem a v tomto prostředí koná záchranné mužstvo svá cvičení. Cvičení jsou rozvržena tak, že každý člen sboru vykoná v jednom roce 6 cvičení. Celkem máme v Ostravsko-karvinském revíru 610 členů záchranných sborů. Všech pracovních záchranných přístrojů jak pro ústřední tak i pro závodní záchranné sbory jest v revíře 495 kusů, z nichž největší díl připadá na Drägrovy přístroje Model 1910-11.

Záchranné mužstvo je vycvičeno rovněž ve službě samaritské, záležející hlavně v poskytnutí první po-

moci poneštětělým, jak obvazem tak zvláště zavedením umělého dýchání. Pomůckou pro zavedení umělého dýchání jsou inhalační a obživovací přístroje, jež do určité míry mechanisují dýchání a dodávají pacientovi na kyslík bohatou vzduchovou směs. Z těchto přístrojů jsou v revíře zavedeny zvláště „Pulmotor“ od firmy Dräger a „Inhabad“. „Pulmotor“ ssaje z plic opotřebovanou vzduchovou směs a v následujícím okamžiku dodává pod určitým tlakem čerstvou, na kyslík bohatou vzduchovou směs pacientovi do plic.

Přístroj „Inhabad“ pozůstává z dřevěného můstku, na nějž se pacient položí tak, že hrudník leží výše než-li hlava, a z rámu, jenž se může kol své kratší příčné strany otáčeti. Ruce pacientovy upevní se v záplestí na podélné straně rámu. Pohybuje-li se rámem otáčivě v jeho největším výkyvu, nastává umělé dýchání, neboť v poloze, kdy ruce pacientovy jsou napjaty do záhlaví, rozšíří se hrudník a nastává vdech — vprotivné poloze, kdy ruce pacientovy jsou v poloze podél těla, hrudník se sevře a nastává výdech. Zároveň používá se inhalace kyslíku, jenž je umístěn v kyslíkové láhvi pod dřevěným můstkem a uvádí se hadicí přímo až do úst pacientových.

Těchto obživovacích přístrojů s inhalací kyslíku je na hornických záchranných stanicích v revíře celkem asi 15.

Pro transport postižených jsou veškeré záchranné stanice vyzbrojeny účelnými záchrannými vozy pro dopravu raněných.

Z přehledu je vidno, že v revíru Ostravsko-karvinském je věnována všemožná péče tomu, aby následky hromadných důlních neštěstí, jež přes veškerá ochranná opatření se přece jen mohou vyskytnouti, byly co nejrychleji a co nejdokonaleji omezeny, aby osazenstvo v takovém případě našlo vydatnou záštitu ve svých záchranných sborech.

TOVÁRNÝ NA STROJE RUDOLF HAUSHERR A SYNOVÉ,

SPOL. S R. O.

SPROCKHOVEL,
WESTFÁLSKO.

Prodejna
v MOR. OSTRAVĚ

Sířelnicí ul. č. 15.

Telefon: 545 a, b, c.

Vyrábí a dodává:

Lutnové turbovětrníky

o vysoké výkonnosti, dosahující
dvojnásobné výše dosud použí-
vaných větrníků.

Vzduchové vrtací stroje, sbíjecí a vrtací kladiva

pro uhelné doly, kamenolomy a j.
k vrtání sířelných děl a sbíjení.

Pečlivá konstrukce našich strojů
zaručuje nejvyšší výkonnost při
nepatrné spotřebě sílač. vzduchu.

Nejlepší materiál a vzorné zpracování
zabezpečují trvanlivost a naprostou spolehlivost.

Naše vrtací stroje a vrtací a sbíjecí kladiva mají daleko
větší údernost než jiná tohoto druhu, čehož důkazem jest,
že do Poruří jsme dodali více než 49 646 kusů, do ostatní
ciziny pak 24.010 kusů těchto dobývacích strojů.

*Ing. Dr. Václav Šusta,
člen geologického ústavu Č.S.R.*

Z geologie Těšínska.

Území těšínské je stavěno převážně z horních sedimentních (usazených) a jen zcela nepatrné ostrůvky připadají na horniny eruptivní (sopečné). Nejstarším geologickým útvarem, s kterým se tu na povrchu setkáváme jest svrchní karbon, jediný zástupce paleozoika vůbec, nalézající se v severní části Těšínska. Perm zde chybí. Z mesozoika chybí nejstarší útvar trias úplně, jura je zastoupena jen několika nepatrnými ostrůvky a křída tvoří zde mohutné souvrství na jihu Těšínska. Z kenozoika je vyvinut starší i mladší terciér, z anthropozoika diluvium a alluvium. Na jih, východ a sever od těšínského území pokračují horniny nezměněné dále, v západním sousedství na Moravě a Opavsku vychází na povrch spodní karbon zvaný kulm, který reprezentuje pobřežní mořskou facii.

Palaeozoikum.

Jediný útvar, který zde přichází je **karbon** a ten je jen z části vyvinut; chybí úplně spodní karbon (kulm), vyskytující se na západ a severozápad od Těšínska, chybí též vrchní oddíl svrchního karbonu, takže je zde vlastně vyvinut pouze spodní a střední oddíl svrchního karbonu, čili spodní produktivní karbon — vrstvy ostravské a střední produktivní karbon — vrstvy sedlové a vrstvy karvinské. Jakkoli příroda tak málo poskytla Těšínsku z palaeozoika, přece koncentrovala v těchto vrstvách tolik bohatství ve formě uhlí, že všechny ostatní země republiky se jí v tom směru nevyrovnají. Zásoba uhlí do hloubky 1200 m byla odhadnuta na 3200 milionů tun. Karbon, který zaujímá hlavně severní polovinu Těšínska je převážně

pokryt vrstvami mladších útvarů, diluviem, terciérem, případně i křídou. Na povrch zemský vychází karbon jen zřídka v menších ostrůvcích na příkl. v Karvinné, Doubravě, v Orlové mimo jiné pod kostelem, v Porubě, Petřvaldu, Slezské Ostravě a Muglinovu; nejkrásnější výchoz karbonu s uhelnými sloji je za Odrou na Hlučínsku pod vrchem Masarykovým v Petřkovicích. Horniny ve výchozech jsou ovšem přiměřeně zvětrány a částečně vybíleny, jiné oxydovány.

Nejstarší oddíl „vrstvy ostravské“ dělí se na spodní (1. Petřkovičské, 2. Hrušovské) a svrchní (1. dolní, 2. horní) a jsou celkem 3000 m mohutné.

„Vrstvy sedlové“ jsou pouze asi 200 m mocné.

„Vrstvy karvinské“ dělíme na spodní a svrchní a jsou celkem 600 m mocné.

Mocnost uhelných slojí vrstev ostravských kolísá od 0·50—1·50, výjimku činí sloj „Jan“, který dosahuje přes 3 m. Dobývají se zde sloje i 0·50 m mocné. Nevýhodou jest přílišná vzdálenost jednotlivých slojí mezi sebou, výhodou jest slabý výron methanu, takže jest zde povoleno dobývání uhlí střelbou. Větší horniny tvoří zde hořlák, hlinitý lupek, břidlice většinou tmavá, břidličnatý pískovec, arkosa, slepenec a sferosiderit. Pískovce se často užívá jako stavebního kamene ku stavbě budov, cest a k regulaci řek. Uhlí slojí ostravských patří převážně k humusovému uhlí pruhovanému s intensivním leskem a jen lokálně jsou vytvořeny buď celé samostatné pláсты, nebo jako část rubatelné sloje vrstvy uhlí cannelového. Některé vrstvy nesou konkrece různě veliké ze sferosideritu, pyritu, nebo vzácně dolomitu.

Zkamenělé rostlinstvo (flora) vrstev ostravských připomíná některými druhy ještě moravský kulm. Jsou to zejména hojný *Asterocalamites scrobiculatus*, *Lepidodendron Volkmannianum* a *Lepidodendron Veltheimianum*. Z ostatních uvádím: *Sigillaria antecedens*,

Stigmaria ficoides, Stigmaria stellata, Calamites Ostráviensis, Sphenophyllum tenerrimum, Diplotmema Mládeki, Sphenopteris distans, Sphenopteris Larišchi, Sphenopteris elegans, Sphenopteris Bartoneci, Pecopteris Stangeri a Neuropteris antecedens.

Zkamenělou zvířenu (faunu) vodní lze snadno nalézt, kdežto ze suchozemské kromě dvou nálezů Bartoncových není nic nového. Vodní zvířena přichází ve vrstvách, ve kterých se na velikou rozlohu udržuje a tak se stává charakteristickým patrem v těchto vrstvách. Rozlišujeme zvířenou mořskou od sladkovodní.

Z mořské zvířeny, která je jen ve vrstvách ostravských jsou nejhojnější, nebo význačné: **Philipsia mucronata, Griffithides acuminatus, Fenestella plebeia, Lingula mytiloides, Discina nitida, Chonetes Buchiana, Productus longispinus, Aviculopecten papyraceus, Ctenodonta Ostraviensis, Nucula gibbosa, Bellerophon Moravicus, Enomphalus Catillus, Orthoceras Klebelsbergi.**

Hlavní zástupci sladkovodní, případně brakické fauny jsou: **Anthracomya modiolaris, Anthracomya Adamsi, Carbonicola nucularis, Najadites obesa, Solenomya Böhmi a j.**

Vrstvy sedlové jsou v celku nevalně mocné (200 m) a mají jen několik uhelných slojí (5 až 7), ty však vynikají svou velikou mohutností nad všechny sloje v ostatních částech pánve ostravsko-karvinské. Proto jsou stejně jako i v Horním Slezsku i u nás vrstvy sedlové velmi hledané. Začínají na Orlovské vráse, t. j. na čáře Lazy—Orlová—Rychvald a rozprostírají se odtud na východ a pokračují dále do sousedního Polska. Jižní hranice prochází obcemi Dolní a Horní Suchá, Albrechtice, Marklovice do Polska směrem k Hazlachu. Nejspodnější sloj „Prokop“ má mocnost 5 m poměrně dosti stálou. U ostatních slojí se mocnost rychle mění a dosahuje na jámě Žofii sloji „Mohutná“ 20 m. Je to nejsilnější kamenouhelná sloj ve střední Evropě. Zdejší uhlí je pruhované a převládá v něm uhlí lesklé. Je velmi

čisté, leč k účelům kokovacím se hodí méně, nežli uhlí ostravské a karvinské. Sousední horninu tvoří břidlice, převládají pískovce arkosové, pískovce, které přechází ve slepence. Oba poslední druhy jsou charakteristické pro vrstvy sedlové.

Fauna nebyla dosud nalezena. Ze skrovných dosavadních nálezů zdejší flóry uvádím: *Mariopteris muricata*, hojné *Sigillarie* a *Lepidodendra*, *Stigmaria ficoides*.

Vrstvy karvinské leží na vrstvách sedlových souhlasně (konkordantně) a vyznačují se hojností uhelných slojí s mocností od 1.00 do 4 m. Orlovsko a Karvinsko je tedy na uhlí nejbohatší kraj, leč veliký vývin plynu methanu (se vzduchem třaskavý plyn) vyžaduje jiný způsob dobývání; střelba v uhlí není dovolena.

Výron methanu může pozorovati každý návštěvník orlovské výstavy naproti východní bráně nemocničního parku u křižovatky cest, kde z komínu malého obchodního stánku šlehají plameny. Je to ze země vyvěrající báňský plyn (methan), který dříve hořel přímo u země v místě, kde před léty stával důl „Jiří“. Dnes je plyn uměle zachycen a veden do značné výše komínem.

Jeden z několika karbonských výchozů můžeme si prohlédnouti ve středu města Orlové, jdeme-li od hlavního náměstí ke schodům kostela, před nimiž zahneme uličkou na levo. Za nedlouho se nám objeví po levé ruce kopeček, sestávající z karbonských zvětralých hornin.

Uhlí vrstev karvinských je pruhované s větším obsahem těkavých hořlavin (29—32 proc.) nežli ostravské. Vzácné jsou výskyty cannelového uhlí. Sousední horniny jsou zde: Hořlák, břidlice, písčitá břidlice, pískovec a poměrně hojný výskyt sferosideritu.

Mořská fauna chybí úplně.

Sladkovodní, případně braktická fauna zde tvoří dvě vrstvy v nadloží sloje čís. 25 a č. 32.

Flora vrstev karvinských je velmi pestrá a dokonale zachovalá. Nejčastější a typické jsou rostliny: *Lepidodendron obovatum*, *Lepidodendron aculeatum*, *Sigillaria elegans*, *Sigillaria Schlotheimi*, *Sigillaria Voltzi*, *Stigmara ficoides*, *Calamites paleaceus*, *Calamites ramosus*, *Calamites Göpperti*, *Calamites Suckowi*, *Pinnularia columnaris*, *Annularia radiata*, *Sphenophyllum cuneifolium*, *Pecopteris Miltoni*, *Pecopteris plumosa*, *Sphenopteris Schatzlarensis*, *Sphenopteris Höninghausi*, *Discopteris Karvinensis*, *Alloiopteris Sternbergi*, *Palmatopteris furcata*, *Mariopteris acuta*, *Cordaitea palmaeformis*, *Psyg-mophyllum Purkyněi*.

Zajímavá je poloha našeho karbonu vzhledem k moři. V období, v němž vznikly vrstvy ostravské bylo Těšínsko sice souší, ale v blízkosti mořského břehu, který se rozprostíral někde na východě, případně severovýchodě. Čas od času došlo k větším poklesům půdy, čímž klesla tato pod hladinu mořskou a moře zatopilo celý kraj do té doby, až sedimentace postoupila tak daleko, že byly vody vytlačeny zpět na východ. Tak vznikly mořské vložky v suchozemských vrstvách ostravských. Sedlové a karvinské vrstvy již mořských vložek nemají a zdá se, že mořský břeh ustoupil ještě dále na východ. Třeba že nejbližší mladší útvar permský zde schází, můžeme souditi dle výskytů na Moravě, Slovensku a v Polsku, že Těšínsko i v této době bylo souší. Až dobou triasovou nastala asi i zde záplava mořem a od té doby zůstává náš kraj po dlouhou dobu dnem mořským.

Karbonské vrstvy Těšínska nedlouho po jejich uložení byly vystaveny největším deformacím, způsobeným poslední fází variského vrásnění, jehož centrem byly Sudety. Tak došlo k zvrásnění a dislokování karbonu, jež se nejsilněji uplatnilo na moravském kulmu. Několikanásobné vrásky lze sledovati mezi Hrušovem, Přívozem a Marianskými Horami, další následky vrásnění jsou michálkovické sedlo a orlovská vrása. Četné zlomy

(smyky) jsou téhož původu; mnohé menší vznikly též v dobách pozdějších. Velké dislokace mají směr s — j, nebo v — z, a jen menší bývají diagonální k těmto hlavním směrům.

Permský útvar zde schází docela.

Mesozoikum (Druhohory).

Třebaže útvar triasový na Těšínsku úplně chybí, můžeme souditi, že již v této době zde bylo moře, jak bylo již uvedeno.

Jurský útvar je zde zastoupen několika zcela malými ostrůvky útesové facie, patřící k nejmladšímu pásmu zv. Tithon. Markantním zástupcem těchto mořských útesů je jeden z větších na Moravě, vrch Kotouč u Štramberka, který skýtá vápence k různým účelům. Náleziště ve Slezsku jsou: Janovice, Sedliště, Šebířovice, Trličko, Stanislovice, Kaňákov, Těšín a na straně polské Bobrek a Bohušovice. Tyto útesy sestávají větším dílem z šedého červenavého a černého vápence s mořskými zkamenělinami rodu **Cidaris**, **Terebratula**, **Rhynchonella**, **Pecten**, **Turbo**, **Belemnites**, **Nautilus**, **Phylloceras**, **Ammonites** a j.

Útvar křídový zabírá téměř celé jižní Těšínsko. Celé Bezkydy i s předhořím náleží křídě, která se prostírá i dále k severu až k čáře Paskov, Životice, Albrechtice, Hazlach. Jsou zde zastoupena souvrství Neocom, Gault a Senon.

A) Nejstarší Neocom tvoří vrstvy:

1. Spodní břidlice těšínské dle přechodních zkamenělin též k Tithonu (Jura) čítané. Jsou to tmavé bituminesní, slinité břidlice s vložkami vápence, asi 400 m mocné. Zkameněliny jsou vzácné. **Ostrea**, **Aptychus**, **Perisphinctes** a charakteristické fucoidy.

2. Vápence těšínské, zvrstvené, světlé, šedé, oolithické vápence proložené slabými vrstvičkami svět-

lých lupků. Mocnost 1000 m. Z velmi vzácných zkamenělin uvádím **Aptychus**, **Bryozoa** a **Crinoidea**.

3. Svrchní břidlice těšínské sestávají z živichých černých břidlic, proložených sferosiderity nebo pískovci s obsahem vápence. Hojný výskyt **Ammonitů**. Výskyt sferosideritů dal vznik některým železným hutím v Pobežkyd (Ustroň, Třinec, Lipina). Vrstvy jsou asi 300 m mocné a vyvinuty všude v sever. úbočí Bezkyd.

4. Vrstvy grodišťské skládají se z masivních bílých pískovců a vápnitých slínů. Pískovce jsou středně až hrubozrné s ostrohranným zrnem. Ze zkamenělin přicházejí **Aptychus Didayi**, **Belaminites lipartitus** a malí ammoniti.

5. Vrstvy věřovické nesou černé živiché břidlice s vložkami sferosideritů a pískovců. Zdejší sferosiderity se též dolovaly. Zvířena je velmi bohatá. **Lamellibranchiata**, **Cephalopoda**, **Anthozoa** a **Pisces**. Též rostlinstvo je zastoupeno.

6. Vrstvy lhotecké tvoří slepence, hieroglyfové pískovce s křemitými a rohovcovitými vložkami a černé břidlice s železnými rudami.

B) Gault.

Je zastoupen velice rozlohy zabírajícími vrstvami godulskými, sestávajícími z žlutavých a zelenavých pískovců, jež tvoří nejvyšší hory Bezkyd (Lysá Hora, Smrk, Godula, Kněhyně, Radhošť). Ve spodním oddílu nesou sferosiderity. Mocnost vrstev obnáší 800 m. Zkameněliny jsou vzácné: **Dentalium decussatum**, **Desmoceras dupinianum**.

Cenoman a Turon nejsou zastoupeny sedimenty; v té době vyvěřely pikrity a těšinity.

C) Senon.

1. Vrstvy frýdecké skládají se z měkkých a písčitých slínů s význačnou zkamenělinou. **Baculites Hochstetteri**.

2. Vrstvy bašské z jemnozrného vápenatého pískovce, střídavě s vrstvičkami slínu a rohovce. Ze zkamenělin jsou časté: **Globigerina**, **Nodosaria**, **Inoceramus**, **Aptychus latissimus**, **Ptychodus**.

3. Vrstvy istebské sestávají z bělavých drobných pískovců, které přechází v slepence, místy pestře zbarvené. Vloženy jsou černé, zelené i červené břidlice se sferosiderity. Zkameněliny: **Parapadiscus neubergius**, **Exogyra columba**.

Terciér (Třetihory).

Terciér přichází v jižní polovině Těšínska jako starší třetihory; a v severní polovině tvoří jako příkrov karbonu mladší třetihory.

Zástupcem starších třetihor je zde Eocen.

Z hornin jsou zastoupeny tmavošedé písčité břidlice, slídnaté pískovce, břidlice menilitové, modrošedé slíny a písčité vápence brecciovité. V posledních se objevuje **Nummulites**. V břidlicích menilitových jsou ryby: **Meletta**, **Amphisyle** a j. V křemitém pískovci jsou hojně hieroglyfy. Starší třetihory mají severní hranici vymezenou místy Ratimov, Šumbark, Suchá, Pohvizdov, tvořící tu 2 až 3 km široký pruh země, který k jihu zapadá pod vrstvy křídové. Převrácená posloupnost vrstev nasvědčuje velikým tektonickým poruchám. Dva pruhy eocenu tvoří koryta řek Olšy a Ostravice s Morávkou. Druhý 2—3 km široký pruh z — v prochází obcemi Frýdek, Dobrá, Dobratice, Nebory na Lyžbice.

Oliocen schází.

Miocen čili mediteran I. zastupuje mladší třetihory v severní polovině Těšínska, tvoří pokrývný útvar ostravsko-karvinského karbonu. Sestává z šedivého až modrošedého slínu a jílu, a ze světlešedého až zelenavého velmi slídnatého písku, proloženého slabými lavičkami (5—20 cm) pískovce z těchže součástí. Slín obsahuje vrstvy zvířenou velmi bohatě; z nichž zde uvádím **Lima miocenica**, **Modiola Dombraviensis**, **Hiatula**

Salmiana, Pleurotoma Friči, Cassidaria Sturi. Pískové vrstvy miocenní jsou při hloubení jám nebo při naražení vymýtiny nebezpečné (kuřavka). Vrstvy ty jsou nositeli jedových soli a daly vznik jedovým lázním darkovským.

Quartér (Čtvrtohory).

Čtvrtohory dělí se na starší **Diluvium** a mladší **Aluvium**. Diluvium pokrývá v severním Těšínsku třetihorní útvar vodorovně uloženým souvrstvím 10—80 m mocným, které sestává ze žlutých hlín, písku a šterku. Žluté hlíny bývají často protkány světlešedými žilkami; užívá se jich v cihlářství. Diluvialní písky a šterky bývají namnoze nositeli proslulých bludných balvanů sestávajících z červených i šedých žul, z ruly, felsitického porfyru, křemence, pískovce ze Švédska a pazourku z Rujany. Byly k nám přineseny mohutnými ledovci v době ledové a daly tak vznik glaciálním šterkům, pískům, hlínám a jílům. Mimo ledovcových sedimentů máme zde i usazeniny říční a svahové hlíny, písky a šterky. Diluvialní písek tvoří půdu pro spodní vodu a je důležitý, leží-li na nepropustném podloží, při hledání pramenů. Dodnes užívá se tohoto písku jako stavebního materialu a jen nepatrně k účelům důlním pro zaplavlání vyrubaných prostor. V blízké budoucnosti nabude na tomto poli veliké důležitosti.

V diluviu již opět máme v našem kraji souši, moře ustoupilo již koncem terciery z Těšínska. Zvířena velmi podobná dnešní (kůň, nosorožec, sob, jelen, svišť a j.) byla periodicky zatlačována k jihu velikými záplavami ledovců, které se pohybovaly ze severních zemí (Švédska, Norska), zaplavily celé Německo až ku Krkonošům, Sudetám a téměř Bezkydám. V Orlovské cihelně byla nalezena kostra mamuta **Elephas primigenius**.

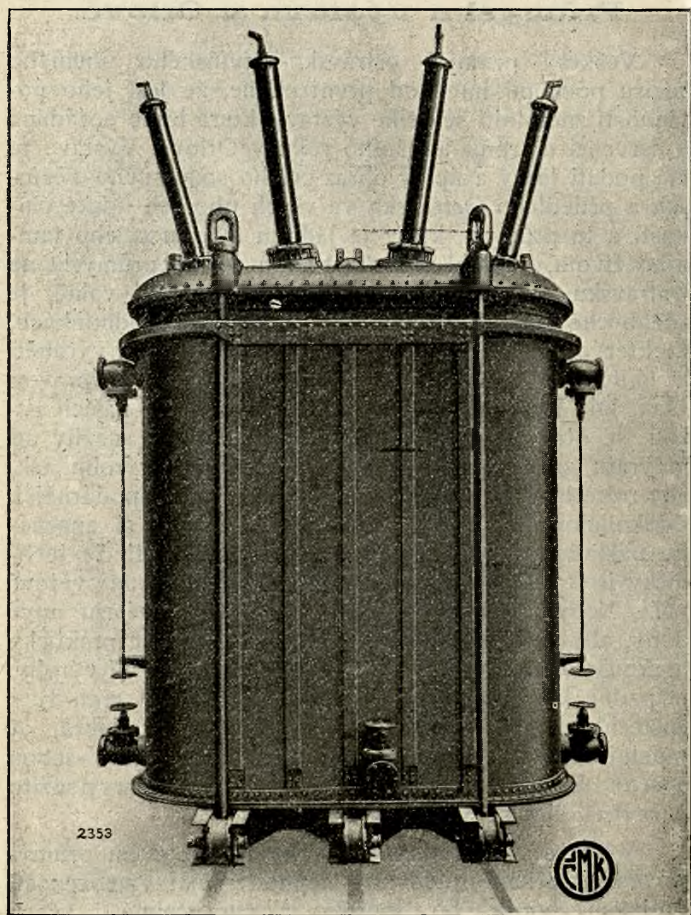
Alluvium jest útvar nejmladší, v němž i my nyní žijeme. Tvoří náplavy nynějších řek, sestávající z hlín, jílů, písku i šterků.

Průmysl a výstava v Orlové.

Veškerý průmysl ostravsko-karvinského uhelného revíru pochopil hned od první chvíle, že jest jeho povinností zúčastniti se velké výstavy, která bude pořádána v červenci a srpnu letošního roku v Orlové. Výstava ta má podati jasný a úplný obraz celého současného Těšínska a přilehlého Ostravska ve všech oborech lidské činnosti a tu průmysl, který je jádrem a osou celého tamního života, nemohl zůstat stranou. — Že průmyslu na Ostravsku a Těšínsku se tou dobou nedaří valně, je všeobecně známo. Příčiny tkví v těžkých podmínkách, za kterých náš hornický i hutní průmysl musí vyráběti a soutěžit. O tom již bylo mnoho psáno, s nápravou však, kde by i možnost do jisté míry byla v našich rukou, se otálí. Je štěstím ještě, že se závody snažily od převratu značnými investicemi zdokonaliti výrobu tak, aby režie byla co nejmenší a provoz co nejehospodárnější. Zdokonalování strojního zařízení vyžádalo si značného nákladu, za to však můžeme se pochlubit, že technicky jsou naše průmyslové závody skutečně na světové výši. Nebylo jediného objevu, jediného vynálezu nové doby, aby se o něm neuvažovalo, nebo aby se prakticky nezkoušelo, zda možno ho použítí k zdokonalení výroby, případně k zdokonalení výrobků. Ať to jsou metody k zušlechtění uhlí, kovů, nebo vedlejších produktů, ať tepelnětechnické vymoženosti, které přinášejí s sebou značné úspory na palivu, všeho s úspěchem použito v revíru, aby se výrobky zlevnily.

Výstava v Orlové podá přehledně ve svém průmyslovém oddělení právě ony nejmodernější vymoženosti průmyslu hornického, hutního a samozřejmě i všech jiných odvětví, které na vybudování revíru spolupracují.

Je to zejména průmysl strojnický, elektrotechnický a stavební. Vedlo by daleko, kdybychom na tomto místě chtěli vypočítávat všechny firmy a všechny předměty,

Transformátor 20.000 kVA, 110.000/6300 V v elektrárně ervěnické.

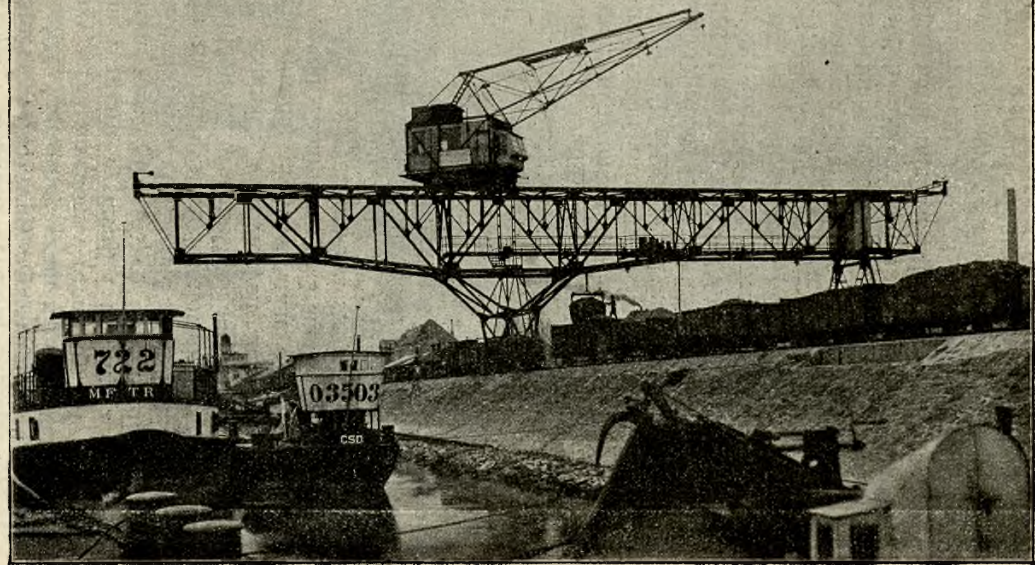
které po většině v činnosti na výstavě budou předváděny. Súčasněné velké firmy vystavují v prvé řadě stroje a výrobky, které mají vztah k hornictví, zároveň pak i novinky, jichž zavedení v revíru by bylo žádoucí. Kromě firem z revíru vystavují i továrny z ostatního Československa, které zařízení pro doly a hutě v značném rozsahu dodávají. Zvlášť velké stroje i celá zařízení, která není možno na výstavě instalovati, je možno interestentům shlédnouti v činnosti přímo na šachtách.

Rozsáhlá expozice vítkovických železáren, závodů to světového jména, předvádí nám oddělení výroby hornických strojů, kompresory, šramací stroje, jakož i ukázky výrobků z jiných odvětví strojnické a hutnické výroby. Hned vedle umístěna je v průmyslovém pavilonu expozice báňské a hutní společnosti a to závodů v Bohumíně a Třinci. Bohumínské závody vyrábějí dráty tažené všeho druhu, železná i měděná lana a drátěná pletiva. Třinecké železárny předvádí ukázky výrobků svých hutí a válcovny.

Zajímavá expozice továren Českomoravská-Kolben v Praze, která je na Ostravsku ve značné míře zavedena, přehledně znázorní rozmach výroby, kterou tato továrna v oboru strojnickém i elektrotechnickém docílila. Továrna staví stroje i přístroje od nejmenších do nejvyšších dosažitelných. Obrázek 1. znázorňuje transformátor pro napětí 110.000 V a výkon 20.000 KVA pro elektrárnu, ervěnickou, obr. 2. mostový jeřáb pro přístaviště v Bratislavi.

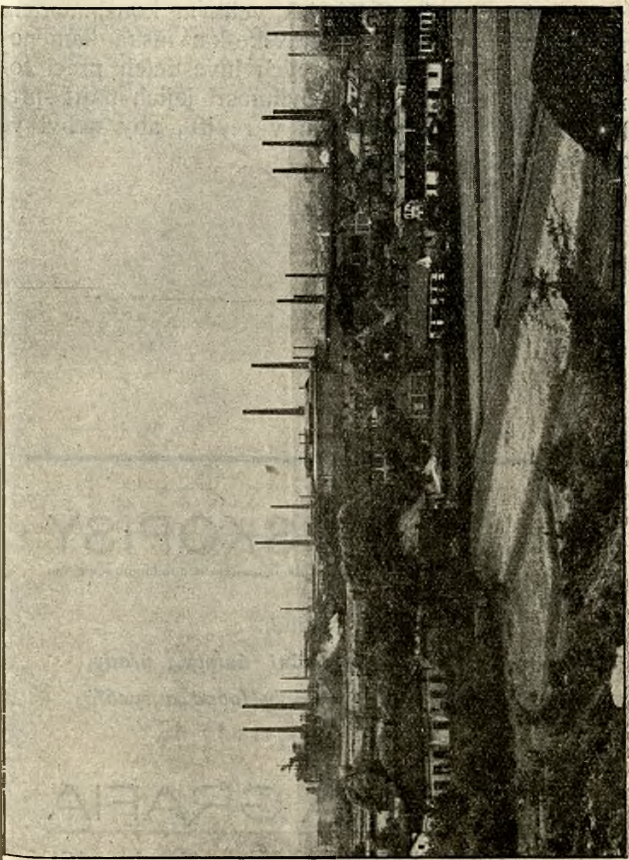
Rovněž i ostatní dvě na výstavě súčasněné elektrotechnické továrny a sice Siemens a spol. v Mor. Ostravě a Bartelmus Donát v Brně předvádějí v rozsáhlých svých expozicích zajímavé novinky elektrotechn. výroby.

Z továren na hornické stroje reprezentují se dokonale nejmodernějšími stroji fy. Bratří Eickhoffové z Mor. Ostravy, „Ferrum“ ve Frýdlantu a Hausherr & Co. v Mor. Ostravě. Všeobecné strojnictví a různé jiné speciální továrny jsou rovněž četně zastoupeny. Z oborů

Mostový jeřáb v přístavě bratislavském.

hospodářských strojů největší je expozice továrny Wichterle a Kovařík v Prostějově, z oboru hasičských stří-

Železářny v Trinci,

kaček stroje fy Hrček a Neugebauer v Brně — Král. Pole. Čestně zastoupeny jsou i průmysl cihlářský a stavební, dále chemický atd.

Ostravsko-karvinská uhelná pánev potřebuje, aby se veřejnost republiky přesvědčila a si uvědomila, co v revíru má a čím je Těšínsku povinná. Zároveň se návštěvníci výstavy přesvědčí, jak velikým konsumentem průmyslových výrobků je ostravsko-karvinská kameno-uhelná pánev a skýtá-li při svých investicích práci továrnám v celé republice, je povinností jejich hájit spravedlivých požadavků průmyslu v revíru, aby nebyl ve svém vývoji škrcen a ubíjen.

VKUSNÉ TISKOPISY

*pro obchod,
průmysl, živnosti, peněžní ústavy, úřady,
obce, spolky a soukromníky levně a rychle
provádí*

SLEZSKÁ GRAFIA

Telefon 421. V OPAVĚ. Telefon 421.

Vazby knih v každém provedení.

Inž. J. Volenec,
zem. stavební ředitel, Opava.

Elektrisace Těšínska.

Málo který kraj v naší republice vykazuje tak příznivé podmínky co do bohatosti, přístupnosti a láce zdrojů elektřiny jako Těšínsko se svými četnými doly kamenouhelnými, moderními koksárnami a železnými hutěmi — naopak, v málo kterém však kraji našeho státu, snad mimo některé části Slovenska, staví se soustavně elektrisaci v cestu tolik překážek, jako na Těšínsku. Mimo několik málo měst a větších obcí jest celý kraj zastavěn úplně rozptýleně, takže nelze obec samu a její střed udati, každý domek a rolnická usedlost stojí uprostřed vlastních pozemků, často odlehle od hlavní veřejné komunikace. To působí při navrhování dálkového vedení i místní sítě nesmírné potíže.

Tento charakter kraje i velký počet velkoelektráren soukromých určil již v dobách předválečných zvláštní vývoj elektrisace. Zatím co některá města, snažící se o svoji hospodářskou neodvislost (Slezská Ostrava, Fryštát, Frýdek, Těšín) vybudovala vlastní elektrárny, často s velmi pochybnou ekonomikou, jiné obce z důvodů národnostních připojily se na elektrárnu vzdálenou, ale v pevných německých rukách tehdy se nalézající (Hrušov, Vrbice, Bohumín-nádraží, zásobené z akciové Mor. Ostravské elektrárny), jiné obce zase dohodly se s nejbližším závodem uhelným, koksovnou neb hutí a uzavřely často velmi výhodné smlouvy, jež působí příznivě dodnes.

Válkou a převratem státním se poměry tyto jen málo změnily až na Slez. Ostravu, která zanechala vlastní výroby proudu a uzavřela výhodnou smlouvu s Vítkovickými doly a na město Č. Těšín, které přišlo o

vlastní elektrárnu, jež rozdělením města ocitla se v majetku Pol. Těšína.

Přes zmíněný nadbytek velkoelektráren v kraji zůstalo však — a zůstává dodnes — velmi mnoho, ano většina obcí elektrisací nedotčeno, což možno vysvětliti zmíněnými potížemi topografickými, ale hlavně kulturní zaostalostí kraje a jeho zemědělství, malou obchodní agilitou soukromých elektráren, nedůvěrou obcí k nim a j.

Podíl vodních sil na elektrisaci i jen lokální je tak nepatrný, že nestojí za zmínku. Spíše by snad zasluhovalo pro zajímavost zaznamenání velmi rozšířené používání větrných motorů v drobných usedlostech pro řezání, šrotování a mletí.

Nový směr soustavnější elektrisace kraje byl dán po převratu vydáním zákona elektrisačního ze dne 22. července 1919, č. 438 Sb. z. a n. a hlavně založením všeužitečné společnosti Moravsko-slezských elektráren akc. spol. ve smyslu tohoto zákona.

Přes krajně nepříznivé poměry topografické, hospodářské, kulturní i politické a přes silnou konkurenci velkoelektráren soukromých, přikročily MSE na Těšínsku ihned k budování přespolní sítě vysokého napjetí a to nejprve od jámy Karoliny k Vratimovu, Místku a Frýdlantu a z téže velkoelektrárny ku Petřvaldu, Lazum, Fryštátu a Petrovicům, se zajišťovacími okruhy ze Salmovy jámy ke Hrušovu a z Petřvaldu do Bohumína a nejnověji 23 km dlouhé vedení na železných sloupech z Místku do Čes. Těšína, jako část dálkového vedení Těšínském až k Jablunkovu.

Zvláštní výrobní poměry uhelného revíru ostravského přivedly zakladatele MSE na myšlenku, aby prozatím bylo upuštěno od výstavby vlastní velkoelektrárny, která by byla zatížena vysokou investicí poválečnou a aby byl odebírán proud z rezerv a přebytků stávajících již velkoelektráren ostravských uhelných závodů, čímž se přispělo ku příznivějšímu zatížení gene-

rátorů a tím i ke krajně možnému snížení ceny proudu. Proud jest odebírán jednak od Severní dráhy z koksovny Františkovy v Přívoze, jednak od Vítkovických dolů z koksovny Karoliny v Mor. Ostravě. V poslední době pak uzavřely MSE smlouvu s Báňskou a hutní společností o dodávání proudu z nové, právě budované velkoelektrárny na jámě Ignátově v Mar. Horách o celkovém výkonu 30.000 kW, zařízené na spalování méně cenného uhlí. Tím budou MSE na celou řadu let zajištěny, nejen co do odběru levného proudu, ale i co do vydatné rezervy a bezpečnosti provozu.

Účast Těšínska a jeho závodů na dodávání proudu pro MSE nebyla z důvodu ústřední správy podniku po stránce technické vzata v úvahu, není však pro příští budoucnost vyloučena.

Dnešní stav elektrisace Těšínska osvětlí několik čís.:

Majitel elektrárny:	Zásobené obce:	Počet obyvatel:
1. Fryštát (městská)	Fryštát	7.640
2. Mor. Ostravská el. (akc.)	{ Hrušov, Vrbice, Pudlov { Nový Bohumín	22.580
3. Vítkovické kamen. uhelné doly	Sl. Ostrava, Doubrava	28.110
4. Kamen. uhel. doly Orlová-Lazy	{ Orlová, Lazy, Poruba, { u O., Pr. Suchá, Šumbark	26.799
5. Severní dráha F.	{ Michálkovice, Petřvald { Kunčičky n. O.	19.778
6. Báňská a hut. spol.	Radvanice, Třinec	13.090
7. K. u. doly dra Larisch-Mönnicha	{ Karvinná, Bohumín { město	22.420

Ze soukromých elektráren celkem . . . 140.417 obyv.

8. Moravsko-slezské elektrárny	{ Muglinov, Vratimov, { Frýdek, V. Kunčice { Heřmanice	20.668 ob.
--------------------------------	--	------------

Mimo to nejnověji připojen Č. Těšín s . . . 8.068 ob.
který však odebírá proud v celku.

Pro zajímavost budiž uvedeno, že celková výkonnost generátorů soukr. elektráren na Těšinsku činí 87.647 kVA jejich maximální zatížení 37.170 kW a vyrobeného proudu v r. 1925 151.710.000 kWh ovšem proud tento spotřebují závody ponejvíce samy a jen nepatrnou část dodávají obyvatelstvu. K srovnání budiž poznamenáno, že Západomoravské Elektrárny, které dodávají proud 226 obcím a městu Brnu s jeho velkým průmyslem, vyrobily v r. 1925 celkem 74.800.000 kWh. MSE vystavují ve své zajímavé expozici pomocí diagramů přehled své dosavadní činnosti celkové, z níž pro Těšinsko poskytly mi tato data:

Dálková vedení o napjetí 22.000 V jsou postavena:

1. Františkova koksovna—Bohumín	10·655 km
2. Bohumín—Petrvald	10·600 „
3. Františkova koksovna—Radvanice	6·600 „
4. Ostrava (Karolina)—Petrovice	27·100 „
5. Ostrava (Karolina)—Frýdek	27·340 „
6. Frýdek—Český Těšín	23·000 „
7. Salma—Ignátova jáma—Karlova huť	30·000 „
(v celém území MSE 426 km) celkem	135·295 km

Místních sítí MSE vybudováno dosud 38 900 km (v celém území MSE 219 km)

V ý k o n el. síly pro obce na Těšinsku činí 330 kVA (připojená hodnota transformátorů všech obcí) 1232 kVA

Pro velkokonsum mimo to zapojeno na Těšinsku celkem 2270 kVA (z celkového výkonu velkokonsumu 4895 kVA

Cena proudu pro maloodběr stanovena v poslední době 4·30 Kč pro světlo a 2·10 Kč pro motory, avšak při možnosti úplnějšího využití světla i síly mimo maxima zatížení (noční osvětlení a práce) lze docílit kombinovanými sazbami značných slev již při využití zařízení po 1000 hodin ročně. Tak na př. při využití 2.500 hodin ročně sníží se ceny u světla na 1·74 Kč a u motorů na 1·42 Kč za 1 kWh.

Pro některé závody vybudovaly MSE dálková vedení (Ostrava-Pudlov a Salma-Karlova huť), jež však mohou i pro sebe použít.

Z podniků dopravních připojily se na síť MSE dosud Ostravsko-Karvinská dráha, nádraží v Petrovicích, nádraží a výtopny ve Frýdku (mimo výtopny a dílny v Krnově) a vyjednává se o připojení zemských drah slezských.

Ku konci bylo by ještě zmíniti se o dalších úkolech soustavné elektrisace na Těšínsku.

Uvažíme-li, že z celkového počtu obyvatelstva na Těšínsku (ve 128 obcích) 310.183 připojeno jest dosud na velkoelektrárny ve 25 obcích 169.153 a že tedy postřádá elektrisace 103 obcí s obyvateli 141.030 seznáváme, že elektrisace Těšínska, zvláště jeho venkova jest stále ještě ve vývoji počátečním. Jelikož pak velkoelektrárnami soukromými jsou zásobeny obce největší, nejvýhodněji a nejbliže položené a dálková vedení MSE zasahují právě do území dosud od velkoelektráren nejodlehlejších, bude jistě další rozvoj elektrisace Těšínska spočívatí především na MSE a to tím více, že dle proudejších zásad této společnosti jsou její ceny proudu v celém území stejné, bez ohledu na vzdálenost a na obtíže terénu. Čilá obchodní i vzdělávací a propagační akvisice MSE zajišťuje rychlé tempo dalšího postupu soustavné elektrisace u nás.

Vydatnou podporou obcím i konsumentům na našem venkově jsou subvence udílené na elektrisaci zemědělských obcí až do výše 50 proc. stavebního nákladu místní sítě a jest jen třeba výhody této pro náš kraj co nejvíce využítí.

Za účelem propagace zařizují MSE na Moravě a Opavsku vzorné elektrisace hospodářských usedlostí a doporučovalo by se, aby jeden takový objekt zařízen byl i na Těšínsku.

V další budoucnosti bude úkolem využití též zbytků a rezerv elektřiny ze soukromých elektráren zdejšího kraje a to tehdy, až klesnou výrobní náklady 1 kWh pod cenu velkoelektráren ostravských, což při velikých zásobách uhlí revíru Karvinského se časem dostaví. Všeuzitečná společnost MSE při její obchodní i právní neodvislosti má tu pole své činnosti úplně volné.

V budoucnosti přikročí k tomu i možnost využití vodních sil, až bude lze přikročiti k budování údolních přehrad v povodí řek Ostravice a Olše, čímž bohaté tepelné zdroje našeho kraje budou účelně doplněny zdroji hydraulickými, zejména ku krytí zatížení špičkového.

Zatím třeba využítí zdrojů i linek stávajících, dobudovati sítě přespolní i místní a pomocí účelně zřízených stanic spínacích a spojek okruhových zajistiti bezpečnost a jistotu v dodávání proudu. Musí tu však býti především porozumění a podpora našich obcí a občanstva, abychom v elektrisaci Těšínska šli po boku ostatních krajů našeho státu a spolu s ním i ostatních států evropských.

LARISCH-MONNICH'OVÁ PETROVICKÁ TOVÁRNA NA SODU V PETROVICÍCH

u Bohumína.

Zal. v r. 1852.

V ý r o b a kyseliny sírové o různé koncentraci, kyseliny dusičné, solné, mravenčí, Glaubér'ové soli kalcinované a krystalové, skalice zelené a modré, chloridu zinečnatého, křemíkového fluorosodíku a všech druhů superfosfátů.

Inž. J. Volenec,
zem. stavební ředitel, Opava.

Těšínsko a průplavy.

Zákonem ze dne 11. června 1901, č. 66 ř. z. vytklo si bývalé Rakousko veliký úkol vybudování vodních cest a to jednak splavněním stávajících toků, jednak pomocí uměleckých průplavů. V § 1. zákona byl stanoven tento program vodocestný:

- a) průplav mezi Dunajem a Odrou,
- b) průplav mezi Dunajem a Vltavou u Budějovic a splavnění Vltavy z Budějovic do Prahy,
- c) průplav od kanálu dunajsko-oderského ku střednímu Labi a splavnění tohoto od Jaroměře do Mělníka a
- d) plavební spojení průplavu dunajsko-oderského k Visle a dále až k splavné trati Dněstru.

Z toho programu vodocestného se dotýkalo Těšínska přímo pouze prodloužení dunajsko-oderského kanálu k Visle jako průplav, počínající se u Bohumína, vedený po levém břehu Olše, křižující tuto u Dětmovic, dále podél severní dráhy údolím Petrůvky, překračující rozvodí mezi Olší a Vislou u Žibřidovic a sestupující do údolí Visly u Strumeně, načež dále vedený po pravém břehu této řeky ku hranicím Těšínska a dále k splavné, příp. kanalisované Visle u Krakova.

S výstavbou vodních cest mělo býti nejdéle v r. 1904 započato a veškeré stavby uvedeného programu během 20 let, tedy do roku 1924 dokončeny. K tomu účelu poskytnut vládě úvěr v obnosu 250 mil. K na 8 let, z čehož mělo býti věnováno 75 mil. K na regulace řek, s vodními cestami souvisejících. Celý program vodocestný (t. j. 1600 až 1700 km průplavů a kanalisovaných řek) rozpočten

na 750 mil. K, z toho na průplav dunajsko-oderský 260 mil. K.

Z tohoto programu, jistě velkolepého, uskutečněna jen mizivá část a to v našich zemích jen kanalisace Vltavy v Praze (z části), stavba několika jezů na středním Labi, částečné regulace některých řek (u nás Ostravice u Frýdku) a z umělých průplavů vůbec nic až na práce projekční a to detailní projekt průplavu dunajsko-oderského, generelní projekt průplavu pardubicko-přerovského, jednak oficielní, jednak soukromý návrh prof. Smrčka a několik ideových alternativ průplavu dunajsko-vltavského, detailní projekt 28 km dlouhé trati Vltavy a projekt na kanalisaci středního Labe. Nejdůležitější problém pro náš kraj, t. j. zaústění kanálu dunajsko-oderského do splavné Odry u Kozlí s překročením Ostravice a Severní dráhy vůbec nerozřešen a spojení k Visle ustrnulo ve stadiu generelního řešení.

Po státním převratu a osamostatnění našeho státu byly oživeny otázky vodocestné. Na základě prvního zákona naší republiky převzali jsme i starý zákon vodocestný, který v převážné míře se dotýkal území našeho státu, avšak změněnými poměry politickými, hospodářskými i zahraničními vznikla potřeba starý zákon i program vodocestný přezkoumat a novým poměrům přispůsobit. Ostatně také v sousedním Německu doznala původní síť projektů vodocestných četné změny, jež nebudou bez vlivu na naše poměry plavební.

Proto vznikly od převratu četné návrhy a projekty na změnu programu vodocestného, jež se shodují asi v těchto zásadách:

1. pro republiku mají hlavní význam plavební řeky: Dunaj, Labe a Odra;
2. hlavním spojením plavebním jest průplav labsko-dunajský: Pardubice—Přerov—Děvín, ústící do Dunaje nikoliv u Vídně, ale nedaleko Bratislavy;
3. Odra má býti s oním průplavem spojena průplavem

Přerov—Ostrava, který jest též součástí přímého spojení Odry—Dunaj.

4. Všechna tato spojení mají stejnou důležitost a má býti postupováno se stavbou současně od tří stran: od Labe, Dunaje i Odry.
5. Současně má se pracovati na urychleném dokončení kanalisace středního Labe do Kr. Hradce, na průplavním spojení Ostrava-Kozlí, dobudování přístavů na Dunaji,
6. s hlavními tratěmi průplavů mají býti spojena naše velká města a průmyslové kraje, zvláště Brno, Prostějov, Mor. Šumperk, Třinec, Opava, přípa i Plzeň;
7. regulace řek a vybudování údolních přehrad majících vliv na hospodaření vodou v plavebních tratích mají býti neprodleně prováděny.

Dle dosavadních projevů z kruhů vládních nebylo by proti takto změněnému programu vodocestnému se strany vlády námitek a bude jen nutno zákon vodocestný v tomto smyslu i co do podkladů správních a finančních v brzkou novelisovati.

Pro řešení zásadních otázek technických, právních i hospodářských byla v býv. Rakousku utvořena t. zv. vodocestná rada, jež u nás po převratu obnovena nebyla. Snad by bylo radno při chystané právě státní radě vodo-hospodářské utvořiti aspoň sekci vodocestnou.

Stanovisko a zájem obyvatelstva, průmyslu a zemědělství na Těšínsku k otázkám vodocestným bylo by lze vyjádřiti asi takto:

Těšínsko má zájem na vybudování sítě průplavní dle zákona vodocestného, novým poměrům přispůsobeného a to pro svůj průmysl uhelný, koksárenský, železářský, chemický i keramický (cihelny) i pro domácí zemědělství, jichž obrát dovozu a vývozu na vodní cestě lze odhadovati na 1·5 mil. tun ročně.

V budoucnosti musí býti pomýšleno na průplavní spojení s Vislou podle původního programu vodocest-

ného a toto budiž postupně budováno tak, aby co nejdříve k síti plavební byly připojena zdejší průmyslová města Fryštát, Orlová, Karvinná, s odbočkou k Čes. Těšínu a Třinci.

Úpravy řek na Těšínsku, zvláště Ostravice, Olše, Lučiny, Stružky, Stonávky, Petrůvky a horských bystřin musí pokračovati tempem rychlejším a dále musí býti studována možnost zřízení údolních přehrad v Těšínských Bezkydech, aby odtok vod z poměrně vysokých srážek zdejších byl co nejvíce vyrovnán ku prospěchu nejen plavby, ale i zemědělství a průmyslu.

Proto bude Těšínsko vývoj otázky vodocestné stále pozorně sledovati.

NÁBYTEK

NEJLEPŠÍ A NEJLACINĚJŠÍ

přímo u velkovýrobce

Telefon č. 818

OSOLSOBĚ

filiální sklad

MOR. OSTRAVA

Slezsko - Ostravská ulice č. 43.

TOVÁRNA V ROUSÍNOVĚ.

Filiálky: Bratislava, Vyškov, Veselí na Mor.

Důležitá novinka v cihlářství na Těšínsku.

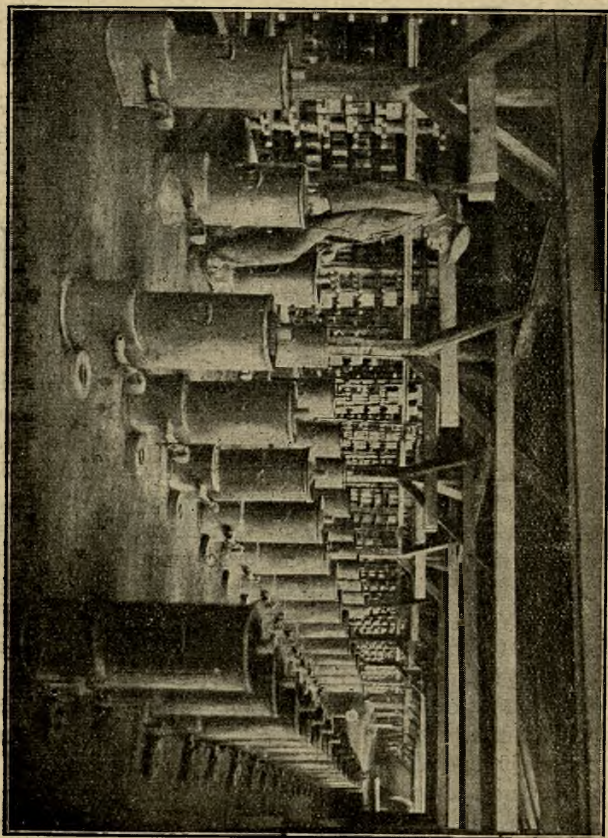
Významným pokrokem v oboru tepelného hospodářství jest zařízení na přikládání paliva do kruhových pecí, při pálení cihel a jemného zboží cihlářského.

Kruhová pec jako taková zužitkuje sice všechny i méně cenné druhy paliv — jako uhelné moury a splachy, koksový prach a j. do nejvyšší možné míry — a jest vedle tunelové pece snad nejdokonalejším a nejhospodárnějším zdrojem tepla vůbec.

Nicméně však obsluha kruhové pece při pálení děje se způsobem primitivním, ručně a závisí proto dobrý výsledek pálení výhradně od dělníka — topiče — práci tuto vykonávajícího. Ujasníme-li si nyní povinnosti topiče a sledujeme-li práci samu seznáme, že hlavní funkce jeho — to jest přikládání — není prováděno s patřičnou dochvilností a úplným porozuměním pro hoření a spalování. Jest pochopitelné, že přikládati každé čtvrt hodiny do 40. až 80. sypáků (sypek), mezi tím měřiti výšku žáru, teplotu v odděleních (komorách) dosoušejících, teplotu v komíně, řídití pomocí odtahových ventilů běh ohně a někde dokonce takovýmto způsobem obsluhovati dvě vedle sebe stojící kruhovky — jest práce nanejvýš obtížná a namáhavá — a s ohledem na atmosféru na pecích panující mnohdy vyčerpávající.

Nelze se proto diviti, že topič si při práci různým způsobem ulehčuje, že nepřikládá každé čtvrt hodiny po malých dávkách, nýbrž po půl hodině a někdy i po hodině. Potom přiloží jen do několika sýpek v zadu, aby se ubránil zadnímu chladnutí — a v noci není zvláštností, že hodinku i dvě se má oči únavou sklízí.

Těmto velice škodlivým nepravidelnostem se bránilo
bylo snahou již od samého vynalezení kruhové pece

(r. 1858). Různými kontrolními přístroji bylo sice na
upravení a dochvilnost práce topičovi působeno, ale
způsobem tímto mnoho docíleno nebylo — jedině snad
znatelně prokázány byly tyto nepravidelnosti a tím více

hledána cesta jiná, již by se k nápravě a skutečně pravidelnému a hospodárnému provozu při pálení v kruhové peci dospělo.

Ve Francii a v Německu jsou v posledních létech zaváděny přístroje příkládací polo i celoautomatické, které práci topičovu usnadňují nebo z části nahrazují. Jest samozřejmé, že bez topiče na peci se pálení na žádný způsob neobejde, ale pravidelným příkládáním odměřených dávek paliva do ohně bez odkrývání sypných otvorů — a tudíž bez ochlazování docílilo se 25 proc. až 35 proc. úspory na palivu a běh ohně až o 30 proc. zrychlen.

V Orlovské strojní cihelně kamenouhelných závodů Orlová-Lazy byly právě vyzkoušeny a zavedeny — přístroje vlastní konstrukce na příkládání polo i celoautomatické — a pod jménem „Palič“ přístroj ten byl k patentování přihlášen.

Na rozdíl od vynálezů německých a francouzských vyznačuje se přístroj „Palič“ jednoduchostí konstrukce a nápadně lehkým chodem, poněvadž odpadá veškeré rotační, nebo šroubovitě tření, jakož i zmáhání per a děje se odsypávání paliva ve směru horizontálním, pouhým uvolňováním nádrže. Další velikou výhodou skytá tento vynález tím, že zbavuje příkládané palivo škodlivé vlhkosti a zahřívá je na 80—100 stup. C, kteroužto výhodou, žádný z dosud užívaných přístrojů příkládacích nemá.

Mimo tří vystavených přístrojů na výstavišti možno ve jmenovaném místním závodě shlédnouti přístroje „Palič“ v činnosti.

Oddělení radio:

Usměrňovače proudu „Ferrix“, náhrada za anodové baterie. // Reprodukory od 300'— Kč výše, sluchátka od 90'— Kč. Akumulatory, anodové baterie. // // Elektronové lampy veškeré, ebonit, antenní materiál a t. d. vždy v nejlepším provedení na skladě.

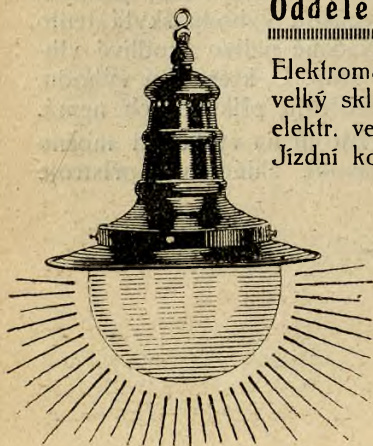
RADIO-PŘÍSTROJE A SOUČÁSTKY u radio-firmy

ELEKTROFERRA

SPOL. S R. O.

ORLOVÁ

TELEFON Č. 98.

Oddělení elektromechanické:

Elektromateriál, motory, lustry, žárovky, velký sklad dekor. stínidel skleněných, elektr. ventilatory, stojanové lampy atd. Jízdní kola a součástky. // Výroba elektr. topných těles. / Niklování součástek jízdních kol, nabíjení akumulátorů. Elektrické instalace provádím promptně a levně.

Vyžádejte si nabídku na elektr. instalaci a radio-potřeby.

Adolf Lenhart,
vrchní inspektor.

Živnosti na Těšínsku.

Vývoj živností v této části Slezska se děje způsobem tomuto kraji vlastním. Průmyslové Ostravsko všemi svými složkami hluboko zasahuje v život jednotlivých řemesel, která podle daných okolností jednak povznáší, jednak jejich rozvoj brzdí.

Po stránce organizační jest patrný pokrok. Živnostnictvo sloučeno je v 74 společenstvech, která se postupně podle vyspělosti členstva mění v společenstva odborová, v nichž se řeší odborné otázky a členové se stavovsky i hospodářsky pozvedají. Ovšem v některých místech, kde nelze k odborové organizaci ještě přikročiti, možno pozorovati zvýšenou práci pro blaho členstva. Vedle povinného společenstevního sdružování jsou ještě dobrovolné organizace na podkladě spolkového zákona založené a jsou to odbory Ústřední jednoty českých živnostníků a živnostenských organizací pro Slezsko, se sídlem v Opavě, hájící nejen hospodářské a sociální, nýbrž především národnostní zájmy živnostenské. Ku provádění četných úkolů pro povznesení stavu živnostenského vůbec značnou měrou přispívá Slezský ústav pro zvelebování živností při obchodní a živnostenské komoře v Opavě, jenž se stará o vzdělávání živnostenského dorostu a pořádání odborných a účetnických kursů, zabývá se družstevnictvím (družstva nákupní, výrobní a prodejní, dílenská, strojová, družstva peněžní), vede péči o zmechanisování dílen, při čemž čile spolupracuje při výběru a nákupu strojů a pod.

Pokud se týká záležitostí organizačních, nutno vyznačiti spolupráci při zřizování odborových společenstev. Spolupráce při poradně pro volbu povolání v živnosti záleží v uvědomování širších kruhů, hlavně však živno-

stenských, o významu „veřejné poradny pro volbu povolání a zprostředkovatelně míst pro učně.“

Pokud se týká péče o výchovu dorostu živnostenského, má Těšínsko přes 40 živnostenských škol pokračovacích, 7 besídek pro učně, každoročně pořádají se střídavě na různých místech výstavy učňovských prací, jedna pro Těšínsko, druhá pro Opavsko. Se žactvem škol pokračovacích konají se příležitostné zájezdy do Prahy, Val. Meziříčí, na výstavu do Kroměříže, do Olomouce, do Vítkovic a Mor. Ostravy a pod. K těmto zájezdům se zálibou připojují se i mistři. Tito prohlubují své teoretické a praktické vzdělání v různých odborných kursech. Účastní se čile místních živnostenských výstav a sami rádi zajíždějí na výstavy mimoslezské, navštěvují veletrhy Pražské, ano i veletrhy zahraniční.

Pokud se týká jednotlivých řemesel nutno vyznačiti, že některé živnosti vzhledem k bohatému průmyslu ostravského kraje a jeho obyvatelstvu značně se vyší-
nuly, jiné živoří nebo zanikají. Značná spotřeba výrobků řemeslných uhrazena bývá nákupem běžných továrenských produktů, tak že se přehlíží a neocení se rukodělný výrobek. Tento zjev je patrný v okolí průmyslových středisk, jež klidnému rozvoji a zvelebení živnosti valně neprospívají. Strojové zařizování dílen se utěšeně ujímá a zdokonalování po této stránce je uspokojivé.

Na jednu okolnost, živnostenskému stavu neprospívající, dlužno upozorniti a to: Živnostenský dorost často nedoučen opouští své zvolené řemeslo, odchází do závodů, kdež věnuje se mechanické práci na strojích, čímž všestranný výcvik v jeho živnosti trpí. Často není ani zaměstnán prací svého odboru a proto tím hůře se vrací po letech k povolání, jemuž se byl učil v mládí, aby se stal samostatným.

Zápas živnostenského stavu na Těšínsku jest zvláště v přítomné době těžký. Jedině uvědomělé, prakticky a obch. vyškolené živnostnictvo dovede snadněji vzdorovati náporu, jež mu poměry kraje Těšínského připravily.

Slezsko v českém písemnictví.

Slezský člověk stal se vývojem poměrů mnohem spíše zakřiklým než výbojným, mnohem spíše nedůvěřoval svým silám, než aby je honosně přeceňoval. Dovedeme-li bez velkých obtíží nalézt tento rys v celkové jeho povaze, platí to stejně i v životě kulturním; i tam se cítil slezský člověk spíše jako host z milosti trpěný než jako rovnocenný člen rodiny. O kulturním životě českého Slezska se už ustálila představa, že to byla ubohá výbava zapomenutého Benjamina, jenž se ani zdaleka nemůže postavit po bok svým šťastnějším bratřím. A přece je to nespravedlivý klam, hledáme-li jméno Slezska jen v rubrice dluhů a nikdy v rubrice splátek. Jest ovšem jasno, že se život slezský nemohl rozvíti po stránce kulturní tak, jak to bylo možno za příznivějších poměrů národních a sociálních u jiných českých kmenů, ale přehledneme-li velikou řadu jmen, jimiž Slezsko přispívalo ke společnému bohatství kulturnímu národa československého, jest nesporně zřejmo, že i Slezsko nebylo pouhým dlužníkem, ale že také dávalo podle svých schopností i sil. Úzký rámeček, který jest vyměřen tomuto nástinu ve výstavním katalogu, nedovoluje ovšem, aby se ten přehled provedl aspoň v hrubých rysech; koho by věc zajímala, může snadno sáhnouti ke článku „Literární život slezský“ v 2. svazku Vlastivědného sborníku slezských učitelů. Spokojím se tím, že vyzvednu nejvýznamnější jména, jimiž je Slezsko zastoupeno v českém písemnictví, při čemž ovšem pojem českého Slezska rozšiřuji podle vzoru Bezručova na přilehlé území moravské na Ostravsku a Místecku.

Chceme-li mluvit o slezských spisovatelích, musíme především jmenovati opavského kazatele Martina

Philadelpha **Zámrského**, „kazatele slova božího česky v městě Opavě“, jak se podepsal na svém základním díle: Postille evangelitské z r. 1592. Probírá-li se čtenář po třech staletích zažloutlými listy jeho naléhavých kázání, noří se postava vážného muže, hluboce rozteskněného nad zkázou mravů a světským životem církve, důtklivě horlícího proti zlořádům a hrdě se hlásícího k rodnému jazyku českému, nad nějž „pěknější a summovnější mluvy žádný národ nemá....“ Zámrský předpovídá v bolestném vědomí hříchů a zpustlosti konec světa, jako by tušil válčnou vichřici, jež se za pár desetiletí přezene střední Evropou. V jejím víru se potácelo i několik slezských evangelických kazatelů, kteří za příkladem Zámrského nespokojili se toliko slovem mluveným a sáhli k peru. Z nich je stejně zachmuřen Jiří Joannides **Frydecký**, ale nad všechny vyniká Jiří **Třanovský**, jenž našel útočiště na Slovensku. Jeho kancionál „Cythara“ provázel vyhnance v bludném jejich osudu, byl jim vzpruhou a útěchou. A byl — což není zásluha malá — po dlouhá desetiletí stejně vzácnou knihou sborům českým jako polským, dokud u těchto v 19. stol. nebyl vytlačen zněním polským.

Na druhé straně stojí věrní bojovníci církve katolické, kteří svými knihami čelili protestantským kazatelům a snažili se slezský lid udržeti v katolickém vyznání. Úloha jejich nebyla snadná a nezřídka musel voják zakročit tam, kde nestačilo slovo misionářovo. Způsob jejich řeči, drsný, názorný, nevyhýbající se ani hrubým vtipům, dobře se zračí ze zachovaných spisů. Tak jesuita Daniel **Nitsch** z Prahy, jenž působil v misionářské službě na Těšínsku, nešetří křiklavými barvami, jen aby vylíčil ohavnost hříchu, tak Vojtěch **Martinides** děsí mukami pekelnými, ale nade všechny Bohumír Hynek **Bílovský** z Hlučína je nepřekonatelný v hlučném horlení, jež je v duchu té doby mnohem více promyšleným divadlem než kázáním slova božího. Vtipy a nadávky, hrubé zázračnictví a nevkusné živo-

topisy světců se slévají v jediný hlomozný příval, v němž je pravého náboženského citu velmi málo. Nad něho je sympatičtější ostravský rodák Valentin Bernard **Jestřábský**, jenž v knize „Vidění sedláčka sprostného“ dává putovat sedlákovi rozmanitými stavy, jak to před ním s uměním mnohem větším učinil Komenský.

To už jsou spisovatelé „temna“. Do Slezska podloudně vniká činnost spisovatelů, kteří za hranicemi nezapomínají na „rozptýlené semeno evangelické“ a tajně posílají roztroušeným vyznavačům náboženskou posilu v „špalíčkách“; to jest činnost Václava **Kleycha** nebo Jana **Liberdy** z Těšína. Doma však vládne tuhý tlak a bída, právo češtiny jest omezováno den za dnem, z měst a šlechtických vrstev je vytlačena nadobro. Že však i přes to se považovala znalost češtiny za užitečnou, svědčí celkem dobré a praktické učebnice velkopolského rodáka Josefa **Nováka**, učitele v Těšíně a Opavě. Z vědeckých prací je však čeština odstraněna zcela; významné práce Šípovy, Kneiflovy, Ennsovy a zejména Šeršníkovy, i když všestranně přispívají k znalosti historického a současného Slezska, psány jsou německy. Jako drobné světýlko třese se v těch dobách všeobecné vlády němčiny česká knížka prostoduchých říkánek „Zdravé pamlsky“, určená pro mládež, jejímž skladatelem je jaktařský farář Jan Alois **Zabranský** (vyšla 1818).

První snahy buditelské se ozývají na Slezsku pruském a jsou nerozlučně spojeny se jménem vzácného nadšence Cypriana **Leleka**, prostého a chudého faráře z Vodky, jenž slabikáři, zeměpisným nástinem Slezska i nezdařeným pokusem o lidový časopis „Holu-bice“ udržoval hynoucí plamének národního vědomí. Co však Lelek pouze více tužil, aniž našel vždy vhodné cesty, to promyšleně uvedl v život Antonín **Vašek**, rodák z Háje (1829—1880), jenž svým „Opavským besedníkem“ v pravém slova smyslu učil slezského člověka čísti a podával mu přístupným způsobem abecedu

národních a politických vědomostí. — „Opavský besedník“ jest vzorem lidového buditelského časopisu, jako jeho vydavatel je vzorem poctivé, nepodplatné duše. Po vystoupení Vaškově už se nedal český živel ve Slezsku sprovodit se světa, politické i národní uvědomění se šířilo a projevovalo se stále rostoucím odporem proti germanisaci a odrodilectví, jež v neuvědomělých vrstvách mělo hodně živné půdy. Za příkladem Vaškovým se vyrojila řada obětavých pracovníků — buditelů, kteří burcovali a uvědomovali; po zaniklém „Opavském besedníku“ přejímá úlohu mluvčího „Opavský týdeník“ za svědomité redakce Jana **Zacpala**, nové popudy k práci podává všestranně činný první ředitel opavského gymnasia Vincenc **Prasek**, jež se zahloubal do slezského lidopisu, místopisu i dějin, aniž mohl dílům svým dáti konečnou formu, soustředěněji o slezské minulosti pracoval Josef **Zukal**. Ale i o vhodnou četbu lidovou bylo už postaráno a to si učinil úkolem své záslužné činnosti ve Slezsku František **Sláma**, jež přístupným slohem kreslil obrázky ze své soudní praxe i vyvolával slezskou minulost; z jeho historických románů dožil se největší obliby obraz lidového hrdiny Ondráše, jehož odboj ozářil hrdinstvím a ušlechtilostí. Lidové zvyky sbíral v knihách, jež podnes neztratily cenu, tehdejší jaktařský kaplan Jan **Vyhřídál**, jež svými sympatiemi zvláště přilnul k Moravcům hlúčínským. „Věstník Matice opavské“ za obezřetného vedení prof. Václava Hauera (nyní prof. Josefa Stypy) stal se významným orgánem, do něhož se ukládaly práce o věcech slezských. Tam mohli otiskovat své studie vědečtí pracovníci z generace starší i novější, z nichž aspoň jménem nutno uvést dra. Jana **Kaprása**, jež psal zejména o právních a ústavních poměrech, dále je to Ad. E. **Vašek**, jež i v povídce se pokusil, dr. Ant. **Glos** a zejména dobrý znalec slezských dějin i místopisných památek Alois **Adamus**.

K vědeckým pracovníkům, jejichž řada tímto výpočtem ani zdaleka není vyčerpána, přidružili se po-

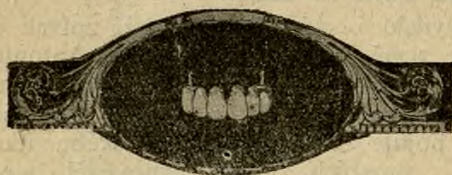
vidkáři, románopisci a dramatikové a také i zazněla píseň, jež do širého světa žalovala slezský útisk. Už František **Herites** poučen návštěvou Opavska vyličil v objemném románě „Jan Příbyl“ slezské odrodilectví, ze slezských dějin vzal si látku k několika hybným románům oblíbený Jos. F. **Karas**, o trudné lopotě pod horami vypravuje Máňa **Ostravická**, drsný život v ostravsko-karvinském uhelném revíře vypisovali Ant. **Hořínek**, Frant. **Volný** (Ot. Skýpala), Karel **Handzel**, ale zvláště široce celý ten kraj obsáhl nadšený buditel František **Sokol-Tůma** (1855—1925), v jehož rozsáhlém díle žije země slezská od dědin na Opavsku, přes komíny a šachty ostravské až po lesy bezkydské. Vypsal v povídkách, dramatech a rozměrných románových skladbách, jejichž záliba v napínavých scénách nikdy nezapře bývalého herce, i těžký život sociální i národní vlačnost i odnárodňování na jazykovém pomezí i veliký zápas se vzbouřenými živly. Plným právem mohl nazvat své největší dílo, trojici románů, věnovaných uhelnému kraji, „Černé království“: s královstvím tím bude i jméno Sokola-Tůmy nerozlučně spojeno. Ale musili bychom vzpomenouti i snah lidopisných, jež ve dvanáctou takřka hodinu zachraňují hynoucí zbytky lidového svérázu, musili bychom vzpomenouti zvláště tří horlivých pracovníků v tomto směru, rolníka a redaktora Jožu **Vočalu**, profesora Ferdinanda **Myslivce** a nadšeného písmáka J. L. **Mikuláše**. Dětem psal knížky a o národních hrdinech vypravuje učitel R. **Eliáš**.

Ale Slezsko vydalo i své básníky, kteří zpívali o jeho hoři, o kráse země, o lidu po dědinách. Antonín **Hüttler**, frýdecký rodák, jenž psal pod jménem Č. **Ostravický**, zazpíval verše národní víry a vyzvedl Ondráše jako hrdinu, jenž bojuje za lepší příští slezského lidu. L. K. **Karvinský** v prostých verších vypověděl život hornický, Antonín **Ráb** (píšící pod jménem Jáchym **Blechta**) zvláště šťastně vypravuje idyly z lidového života opavského, odkud bere své náměty i Arnošt **Cham-**

rád, hrabynský „slezský písničkář“, jemuž nářečí znamenitě pomohlo k zachycení lidové duše v její veselé stránce i v tragické osudovosti (drama „Handleř Binar“).

Avšak vyslovíme-li označení „slezský básník“, patří toto jméno jedině a výhradně Petru **Bezručovi**. Vrací-li kdo českému kulturnímu životu se skvělými úroky všechno to, co Slezsko přijalo dluhem, je to Bezruč. V jeho jedině knížce veršů zoufale volá slezské utrpení let devadesátých, za jehož mluvčího sám básník se zvedá jako ztělesnění odumírajících sedmdesáti tisíc. Nenávistnou kletbou stíhá katany slezského lidu, zejména arcivévodu Friedricha, jemuž dal jméno „markýz Géro“, vyvolává si přízrak z minulosti, Ondráše, a hořkými žalobami dokládá svou chmurnou vidinu zániku a hrobu. Ale jeho drsný verš, schválně skřípavý a plný lidových úsloví, burcoval k nové práci, i když mluvil o zmaru; ne náhodou je synem slezského buditele Antonína Vaška.

A roste už generace nová, dosud neujasněná a nevyhraněná, zápasící o svůj projev a hledající výraz pro své touhy. Z ní vybírám jedno jméno, jež si už vydobylo uznání. Je to A. C. Nor, v jehož dvou románech vykreslena jest dědina na Opavsku v rámci zcelování pozemků i zachycena zpupnost a surovost uchvatelského rodu selského.

Zkoušený zubní
t e c h n i k
**VÁCLAV
ŠTĚTKA**
V ORLOVÉ,

provádí veškeré zubotechnické práce, jak ve zlatě tak v kaučuku.
Umělé chrupy všeho druhu, korunky, čípkové zuby, můstky a plomby.

České národní školství v pohraničních okresech Těšínska před převratem a dnes.

Vymyká se z rámce tohoto článku možnost vyličití podrobně stav, v jakém bylo české národní školství na Těšínsku před převratem a jaký byl celý jeho vývoj od převratu až do dnešního dne. Článek tento chce býti jen stručným informátorem návštěvníku výstavy o stavu předválečném a dnešním. Při srovnání tohoto stavu budou si moci čtenáři učiniti jakýsi obraz o změnách, které se zde přihodily, o obrovské práci všech zúčastněných činitelů a o velikém rozmachu československé státní myšlenky v tomto pohraničním území. Všímám si výslovně jen poměrů v pohraničních politických okresech fryštátském a českotěšínském. Dat o okrese frýdeckém, který i před převratem platil za skoro český, zde neuvádím.

Okresy fryštátský a českotěšínský před i za války podléhaly nenáhlé, ale za to tím účinnější polonisaci a germanisaci. Zde stáli v jedné frontě proti českému národu kostel a škola, úřady i kapitál. Nebýti převratu, zdařilo by se dílo hrobařů české věci v těchto dvou okresech. V českých rukou byly před převratem v okrese fryštátském jen obce Orlová, Petřvald, Dětmarovice, Lazy, Dolní a Prostřední Suchá. V okrese českotěšínském to byly Domaslovice, Dobratice a Soběšovice. Polské školy byly ve všech zmíněných českých obcích okresu fryštátského, v uvedených českých obcích okresu českotěšínského nikoliv. České školy veřejné neb matiční byly ovšem i v obcích ovládaných Němci neb Poláky a to v Rychvaldě, Vrbici, Nov. Bohumíně, Záblatí, Porubě, Doubravě a Karvinné, dále v Dol. Tošonovicích.

V jiných obcích kromě výše zmíněných českých škol nebylo. Dály se ovšem pokusy proniknouti i jinam aspoň soukromými školami jako do Šumbarku, do Pol. Lutyně, ale pokusy ty se neždařily.

Měli jsme tudíž české školy ať si už veřejné či soukromé jen v 5 obcích okresu bohumíského, v 7 obcích okresu fryštátského a ve 4 obcích okresu českotěšínského. V soudním okrese jablunkovském před převratem škol českých nebylo.

Po převratu nastala ovšem ve mnohých obcích radikální náprava ve prospěch českého školství a možno jen s povděkem konstatovati, že to byl většinou živelný a spontánní projev lidu dosud národnostně zotročeného, který ve většině obcích se přihlásil pro češství, takže německé a polské školy buď vůbec zanikly neb silně se omezily. Uvádím na příklad obce Rychvald, Záblatí, Vrbici, obojí Lutyně, Skřečon, Pudlov, Bohumín, Porubu a Doubravu, v nichž nové poměry vynikly nejmarkantněji. Cizí nátěr byl ještě příliš slabý, než aby dovedl zahladiti původní české jádro. V uvedených obcích nastala změna částečně brzy po převratu, částečně až po skončení plebiscitu.

V obcích okresu českotěšínského nastal očištný proces teprve po skončení plebiscitu. I zde byly zakládány po žádosti rodičů české školy od roku 1921 až do dneška. Byly zde zřizovány skoro vesměs jako státní menšinové školy. Vnější vývoj tohoto školství jest dnes zhruba skončen. Dnes máme české školy ve všech obcích politického okresu fryštátského i ve všech obcích politického okresu českotěšínského kromě ve třech. (Vělopolí, Kojkovice, Bocanovice). Jsou to obce menší, méně významné a ze všech mají děti možnost navštěvovati české školy v sousedních obcích. Ostatně i v těchto dojde pravděpodobně ke zřízení českých škol.

Níže uvádím porovnání celkového stavu školství podle stavu před převratem (z r. 1916) a nynějšího

(z r. 1924-25) pro školní okresy fryštátský a českotěšínský. Cifry počtu žactva musíme ovšem porovnatí také s ohledem na celkový úbytek všech dětí školou povinných.

Školní okres Fryštát (soudní okresy Bchumín a Fryštát).

A) České školy. V r. 1916-17. V r. 1924-25.

1. obecné veřejné	14	52
„ soukromé	5	2
měšťanské veřejné	2	17
Úhrnem	21	71
2. Počet tříd	101	317
3. Počet žáků	6015	12232

B) Německé školy. V r. 1916-17. V r. 1924-25.

1. obecné veřejné	10	8
„ soukromé	5	3
měšťanské veřejné	3	4
„ soukromé	1	1
Úhrnem	19	16
2. Počet tříd	112	82
3. Počet žáků	7394	3017

C) Polské školy.

1. obecné veřejné	35	23
„ soukromé	3	5
měšťanské veřejné	1	2
„ soukromé	1	2
Úhrnem	40	32
2. Počet tříd	190	152
3. Počet žáků	12299	6038

D) Procento žáků.

a) českých škol	23·4 ‰	57·4 ‰
b) německých škol	28·8 ‰	14·2 ‰
c) polských škol	47·8 ‰	28·4 ‰

Školní okres českotěšínský.

A) České školy. V r. 1916-17. V r. 1924-25.

1. obecné veřejné	3	51
„ soukromé	1	—
měšťanské veřejné	—	6
„ soukromé	—	—
Úhrnem	4	57
2. Počet tříd	12	127
3. Počet žáků	649	4530

B) Německé školy.

1. obecné veřejné	6	4
„ soukromé	1	—
měšťanské veřejné	2	2
„ soukromé	—	—
Úhrnem	9	6
2. Počet tříd	51	26
3. Počet žáků	911	1455

C) Polské školy.

1. obecné veřejné	56	53
„ soukromé	2	—
měšťanské veřejné	—	—
„ soukromé	—	2
Úhrnem	58	55
2. Počet tříd	149	152
3. Počet žáků	9696	6353

D) Procento žáků.

a) českých škol	4·9 ‰	36·8 ‰
b) německých škol	22·— ‰	11·8 ‰
c) polských škol	73·1 ‰	51·4 ‰

Z uvedených tabulek seznáváme, že ve školních okresích fryštátském a českotěšínském přibýlo 103 českých škol (50 + 53), 331 tříd (216 + 115) a 10.098 žáků (6.217 + 3 881). Německému školství ubylo 6 škol (3 + 3),

55 tříd (30 + 25) a 5.833 žáků (4377 + 1456). Polskému školství ubylo 11 škol, 35 tříd (38 + 3), 9.604 žáků (6.261 + 3.343).

Výše uvedený přehled ukazuje také, že se měří polskému a německému školství stejně spravedlivě jako českému, ač nutno konstatovati, že německé školy mají dosud značné procento žactva německého, některé dokonce většinu. Polskému školství při úbytku 9600 žáků ubylo jen 35 tříd, v okrese českotěšínském dokonce při úbytku 3343 žáků přibýly 3 třídy, což znamená nesporné zlepšení celkového stavu školství polského, které bylo v tomto okrese rakouskou vládou stejně zanedbáváno jako školství české.

Školství české zvláště v okrese českotěšínském trpí dosud úplným nedostatkem vhodných školních místností. V tom ohledu se nemůže vyrovnati školství polskému, které má k dispozici skoro všude účelné budovy. V letoším roce dokončuje se případně začíná se se stavbou 18 školních budov, v nichž najde umístění 20 menš. škol obecných a měšťanských. Můžeme tudíž doufati, že během několika málo roků dočkáme se u všech menš. škol vhodného a také důstojného jich umístění, což bude jen ku prospěchu zájmům státním v tomto pohraničním území.

Všem milovníkům přírodních vín

doporučujeme návštěvu vinárny

Ústředního svazu vinařů čsl.

a Vinařsko-ovocnického družstva

v Bzenci

na výstavišti v Orlové.

České střední školy na Těšínsku.

Uvážíme-li zvláštní způsob, kterým se vyvíjely jednotlivé národnosti v bývalé monarchii, pak i stav středního školství je bezpečným ukazatelem tohoto vývoje u každého národa. Dlužno totiž mít na paměti, že Němci v Rakousku, když již nemohli odepřít probouzejícím se národům školství obecného, uzavírali aspoň střední školy před jakýmkoliv jiným národním jazykem. To mělo následky velmi vážné, neboť potlačené národnosti neměly proto přirozených zdrojů, z kterých by vycházela mládež, schopná zaujmouti vůdčí místa v národech. Proto také vstup češtiny na střední školu byl vybojován velmi těžce. Teprve roku 1849 t. zv. „Organizační osnova“ určuje národní řeči větší a důležitější rozsah vedle němčiny a potom teprv pomalým postupem byla vytvářována střední škola, na které se učilo jazykem národním.

Tyto poměry se ve vývoji středního školství ve Slezsku odrážejí zcela zřetelně. Střední školství bylo zcela německé a teprve pilnou prací obranných jednot vznikaly vedle německých, státem dotovaných středních škol také české ústavy. Prvním z nich bylo gymnasium v Opavě, zřízené nákladem Matice Opavské a Ú. M. Š. r. 1883. Ústav byl čtyřtřídní. V roce 1891 získal právo konati maturitní zkoušky a v roce 1897 byl vzat do státní správy. Rovněž druhá česká škola, realné gymnasium v Orlové, byla založena jako soukromný ústav péčí Matice Osvěty Lidové, která podle svých sil jej udržovala až do roku 1914, když i věcný náklad na sebe vzala Ú. M. Š. Osobní náklad nesla Ú. M. Š. již od roku 1911.

Založení české střední školy v Orlové bylo dalekosáhlým činem pro celý těšínský kraj. Jeť Orlová při-

rozeným střediskem českého živlu na Těšínsku, které vůbec nemělo české střední školy a kde se počal rozmáhati všemožně podporovaný vliv polský, což došlo výrazu v současném založení polského realného gymnasia. Ústav se ujal se vší energií svého úkolu, vychovávali mládež ve svém okruhu v uvědomělé českou inteligenci. V jakém duchu byla výchova vedena, vysvítá z toho, že hned v r. 1915 bylo ústavu odepřeno právo veřejnosti pro „nevlastenecké chování některých žáků“. Toto zakročení, které bylo sto ústav vážně ochromiti ve vývoji, bylo sice zmírněno r. 1917, ale teprve státní převrat přinesl úplné zveřejnění ústavu.

Rovněž dívčí střední školství a učitelské ústavy byly odkázány ze začátku na soukromné vydržovatele. Na žádost Matice Osvěty Lidové bylo zřízeno dívčí reformní realné gymnasium ve Slezské Ostravě nejprve ve formě dívčího lycea, které vydržoval lyceální spolek Vlasta. (R. 1911.) Teprve v roce 1919 byl sbor ústavu vzat do státní správy a od roku 1920—1921 je přeměňován na dívčí reformní realné gymnasium.

Některé zajímavé detaily vykazuje vývoj učitelského ústavu ve Slezské Ostravě. Tento byl původně otevřen v Opavě, kde za podpory Ú. M. Š. stát zřídil r. 1904 českou pobočku prvního ročníku německého učitelského ústavu. Na pobočce byla obligátní němčina a dějepisu se učilo německy. S touto osnovou byl ročník přestěhován do Slezské Ostravy, kde znovu byl otevřen ročník první a v dalších letech postupně další ročníky. Stát postavil celému ústavu vlastní budovu r. 1906.

Rozhodným činitelem ve vývoji českého středního školství na Těšínsku byl státní převrat v roce 1918. Dnes je už síť českých středních škol podstatně doplněna. Stát převzal dosavadní školství do své správy a doplnil je podle potřeb kraje. Bylo zřízeno realné gymnasium v Hlučíně, vybavené moderně zařízenou budovou, takže představuje reprezentační typ střední školy, reformní realné gymnasium v Novém Bohumíně,

(1921) a téhož roku stejný ústav v Českém Těšíně, otevřený M. O. L., kterýž po dvou letech byl odevzdán státu. Také na Opavsku byl zřízen učitelský ústav v Opavě r. 1920. Zřízením těchto škol byl vývoj českého středního školství ve Slezsku prozatím ukončen.

Chronol. přehledná tabulka českého školství ve Slezsku.

Číslo řad.	Sídlo a jméno ústavu	Rok		Počet				Poznámka
		Založ.	Sest.	tříd	poboček	žaelva	profesorů	
1	Opava gymnasium	1893	1897	8	4	457	24	od 1919 přemě- ňován na r. gym.
2	Orlová reál. gymn.	1909	1918	8	4	395	19	
3	Slez. Ostrava dívčí r. r. gymn.	1911	1919	8	—	223	18	zřízeno r. 1911 jako dívčí lyceum * s polskou řečí vyuč.
4	Slez. Ostrava učitel. ústav	1904	—	4	1*	160	26	
5	Hlučín reál. gymn.	1920	—	5	2	185	12	
6	Nový Bohumín ref. reál. gymn.	1921	—	4	—	161	11	
7	Český Těšín ref. reál. gymn.	1921	1923	4	9	444	20	
8	Opava učitel. ústav	1920	—	4	—	156	14	

O samosprávě ve Slezsku.

Samospráva slezská sdílí osudy a potíže naší samosprávy vůbec. Možno říci, těch potíží je tu více než kdekoli jinde.

Tak především samospráva zemská. Její rozpětí a vývoj je brzděn jednak neblahým dědictvím po dřívějším zem. výboru, jednak přílišným duchem centralistickým, který po převratu samosprávu vůbec a zejména samosprávu zemskou zasáhl.

Po dřívějším zem. výboru zdělila zem. správní komise slezská ve směru personálním zaměstnanectvo téměř výlučně německé a novým poměrům valně nepřející a ve směru hospodářském jednak pasivní podniky (zem. dráhy slezské), jednak rozpočet, jehož každoroční schodek kryt byl úvěrními operacemi.

A mimo to ovšem válečné půjčky ve výši téměř 9 mil. Kč! Tyto potíže nebyly ani v Čechách ani na Moravě. V obou zemích bylo především zdatné, zapracované zaměstnanectvo, jež s nadšením uvítalo nové poměry, v obou zemích byly zem. rozpočty pravidelně v rovnováze a v obou zemích nebylo válečných půjček. V obou zemích byly i podniky a ústavy lépe a úsporněji vedeny, než ve Slezsku.

Ústavy zemské v Čechách i na Moravě hověly i národnostním poměrům v zemi. Ve Slezsku nebylo zem. ústavu českého vůbec. Mimo to nebylo v různých oborech hospodářského života vykonáno ničeho. Neměli jsme ani zemědělské ani živnostenské rady a sociální práce nebyla vůbec organisována. Též v oboru soustavné elektrisace nevykonalo se ve Slezsku do převratu ničeho, kdežto jak v Čechách, tak i na Moravě položeny byly aspoň základy. Bylo nutno změnit způsob a směr práce zem. samosprávy slezské téměř od základů.

Zaměstnanectvo zemské postupně doplňováno a nahražováno živly českými, v čelo úřadů, ústavů a podniků postaveny osoby spolehlivé a novým poměrům vyhovující, znalost státní řeči, dříve výjimečná, nyní téměř sevšeobecněla a otázka jazyková upravena hned po ustavení zem. spr. komise v duchu nových poměrů a nyní po vydání jazykového nařízení z 3. února 1926, č. 17 Sb. z. a n., upravuje se v duchu tohoto nařízení a jazykového zákona.

V ohledu hospodářském účastní se nyní země na soustavné elektrisaci, která prostřednictvím Moravsko-slezských elektráren (v severním cípu země Severomoravských elektráren) utěšeně se rozvíjí. Dále byly dány základy ku vybudování údolních přehrad, regulují se bystřiny a toky řek, podporuje se stavba silnic a kanalisací atd.

Po zřízení zemědělské rady zvyšuje se každoročně dotace pro účely zemědělské a zejména se věnuje veliká péče melioracím, jež jsou prováděny zem. stav. úřadem. Též rozvoji živností se přihlíží a je úmysl převzítí Ústav pro zvelebení živností. Samozřejmě, že otázky sociální a kulturní jsou v zem. správní komisi řešeny s ohledem na nynější poměry a moderní nazírání.

Zemské samosprávě slezské bylo třeba překonati všechny obtíže, jež přinesl s sebou plebiscit a pozdější rozdělení Těšínska. Likvidace poměrů hospodářských a finančních s tím související děje se za přímé účasti země a dotyčné smlouvy česko-polské byly, jak známo, teprve nedávno parlamentem naším přijaty. Také přivtělení Hlučína a včlenění do našeho správního ústrojí vyžadovalo si zvláštních opatření, jež v jiných zemích byla neznáma.

Zemské finance byly upraveny tak, že do konce r. 1925 všechny běžné výdaje byly kryty řádnými příjmy přes to, že ve Slezsku byly poměrně nejnížší zemské přírážky, a přes odnětí všeobecného přídělů státního ve výši 11 mil. Kč koncem r. 1923.

Pokud se týče **okresní a obecní samosprávy**, jsou poměry leckde velmi zlé. V některých obcích překotné změny v základně daňové způsobily přímo rozvrat a katastrofu.

Vzdor tomu plnila a plní samospráva ve Slezsku úkoly, jež jí nová doba přináší, za velmi svízelných poměrů, dobře. Pracuje se namnoze s láskou k věci a s porozuměním pro pravé úkoly samosprávy. Vyskytly se ovšem mnohé nedostatky a vady zaviněné jednak neujasněností hospodářskou a novostí úkolů, jednak přílivem osob v samosprávném životě nevyškolených. Zejména dosti se hřešilo a dosud hřeší na tom, že se chce mnoho věcí najednou, že se konají investice, jejichž nezbytnost není beze sporu, a že schází hodně úsporný a hospodářský smysl jak v běžném hospodaření, tak zejména ve stavbách. Je nutno si říci, že takové věci poškozují obec a občanstvo, ale zejména že škodí i myšlénce samosprávy vůbec! **Pořádek finanční je hlavním předpokladem existence každého veřejnoprávního ústrojí.** Chcemeli nejen udržeti, nýbrž i pozvednouti význam naší samosprávy, musíme v první řadě uvéstí její hospodářství všude do pořádku. Nepůjde to arcíť bez zásahu státu, neboť je zřejmo, že nynější úprava dávek a příjmů těles samosprávných nevyhovuje, ale tato tělesa nechť sama zavedou všude nejúspornější hospodaření a nechť sníží potřebu na nejnutnější míru! Je to i v zájmu nového státu!

Jsem přesvědčen, že samospráva ve Slezsku po dosti trpkých zkušenostech, jež jí bylo v posledních letech na mnohých místech prodělati, najde pravý směr a dosti síly, aby nejen se plně uplatnila, nýbrž i aby pole své působnosti rozšířila a zmohutněla ku prospěchu národa i republiky.

Rozvoj turistiky na Těšínsku.

Těšínsko, jehož téměř celá jižní polovice prostoupena jest horským pásmem Bezkyd, má ty nejlepší podmínky pro rozvoj turistiky: Na severu hustě zalidněná, průmyslová pánev ostravsko-karvinská se stotísíkovým počtem obyvatel, stěsnaných na ploše několika desítek čtverečních kilometrů, v ovzduší prosyceném kouřem a prachem, na jihu naproti tomu čarokrásná horská krajina s dalekými výhledy s vrcholů a hřebene, s úbočími porostlými hlubokými jehličnatými lesy a v tom všem božský, idylický klid působící jako hojivý balzám na vysílené nervy. A obě tyto úplně odlišné části Těšínska, vzdálené od sebe pouhých 20—30 km spojuje hlavní trať bývalé košicko-bohumínské dráhy s poměrně značným počtem osobních vlaků. Již tyto momenty samy dostatečně odůvodňují zájem o turistický ruch, který zde rok od roku neustále mohutní.

Primát v turistickém podnikání na Těšínsku ovšem mají Němci, kteří za dob starého Rakouska za vydatné podpory vládních a průmyslových kruhů měli práci značně usnadněnu. Již před 32 roky založili známý turistický spolek „Beskidenverein“, jehož členstvo tvořilo hlavně úřednictvo průmyslových podniků, který vyvíjel intenzivní, cílevědomou turistickou činnost — ovšem v duchu čistě německém. Tehdejší správa statků býv. arciv. Bedřicha, k níž patřily téměř veškeré horské kraje, nejenom že nestavěla se proti přáním a podnikání Beskidenvereinu, ale snahy jeho blahovolně trpěla, ba i sama kde se dalo účinně podporovala; vždyť se tím podporovala germanisace, jež byla v programu vládních kruhů! Tím způsobem vznikla na důležitých místech celá řada útulen, nyní vesměs majetek zmíněného spolku, které byly a jsou dodnes důležitými opěrnými body

pro turistické podnikání ve zdejších Bezkydech: Lysá hora, Bílý kříž, Javorový, Čantoryje a Slavíč. K tomu

Partie z Ostrého,

se přidružila účinně vedená propagace, tak že turistický ruch rok od roku mohutněl. Mohutněl i Beskidenverein, který se stal z malých začátku velkou korporací s odbory v Těšíně, Bohumíně, Frýdku, Karvinně

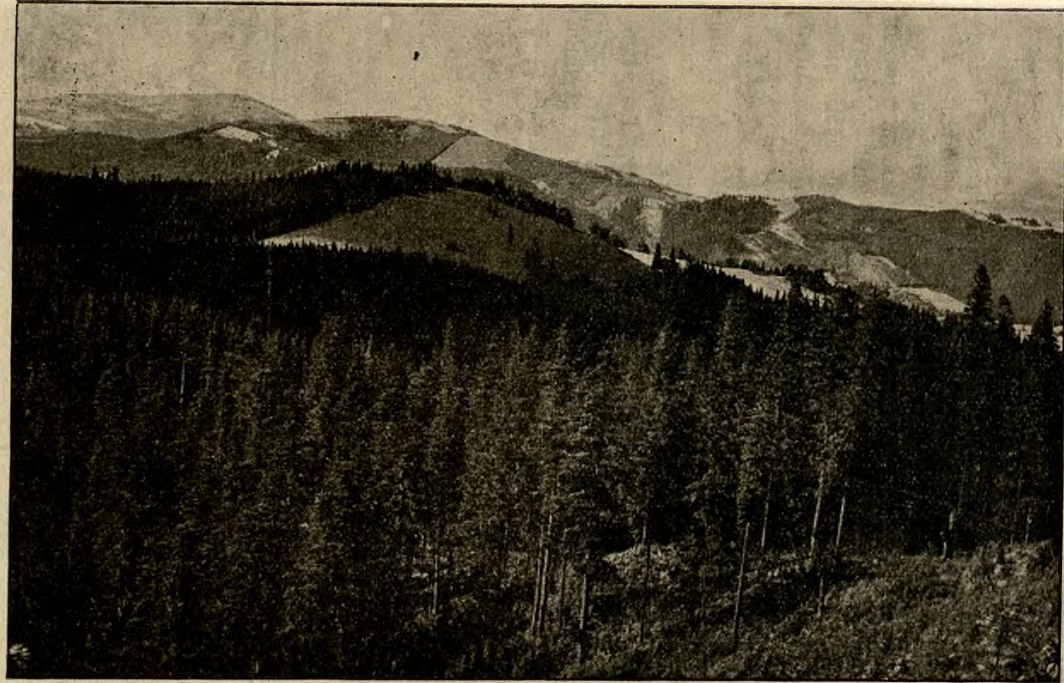
Pohled z Velkého Polomu do průsmyku jablunkovského.

Pohled do průsmyku jablunkovského,

a Fryštátě — na území nynějšího Těšínska. Je pochopitelné, že za tohoto vedení — v duchu čistě německém — rostly řady tur. Němců, v německy vedených útulnách nebylo mnohdy lze česky se domluvit a není tudíž divu, že čeští turisté, kteří hlavně v době po roku 1900 se začali ukazovat, míjeli raději tyto končiny a zajížděli na moravskou stranu, hlavně na Radhošť a okolní hory, kde cítili se mezi svými.

První pokusy o intensivnější činnost turistickou vedeny byly kolem roku 1894 při čtenářském spolku „Snaha“ v Těšíně, jehož členové s oblibou zajížděli do údolí Morávky a oblasti Prašivé; tehdy vlastně již vznikla myšlenka zbudovati zde útulnu, kterou ve skutečnosti po převratu Odbor Klubu čl. turistů ve Frýdku na Prašivé postavil. Prvním turistickým spolkem českým na Těšínsku vlastně byl Sportovní klub Orlová v r. 1909 se svou agilní turistickou sekci, jež kromě účinné propagace Bezkyd začala se vážně zabývatí myšlenkou postavití českou útulnu na Jablunkovsku a založila k tomu účelu již v roce 1909 zvláštní stavební fond. Z těchto začátků vznikl zásluhou několika obětavých pracovníků, nadšenců, později Bezkyd, odbor klubu čl. turistů v Orlové, dnes největší česká turistická korporace na Těšínsku, jehož péčí vystavena byla vzorná turistická útulna na Velkém Polomu, která svou rozkošnou polohou ne neprávem byla nazvána zvěčnělým spisovatelem Sokolem-Tůmou Těšínskými Pustevnami. Na konci války a hlavně po převratu začaly se řady turistů českých množit a vznikly i další nové turistické korporace: Kčst. v Lazích, Jablunkově, Třinci, Slezské Ostravě, Dolní Suché, Karvinné, Bohumíně, Petrovích a Michálkovicích, jež chápou se vážně práce a za účelem užší součinnosti a dělby práce spojily se v turistickou župu Těšínskou, jež čítá dnes daleko přes 1000 organisovaných členů. Výsledkem činnosti těchto odborů jsou české útulny na Prašivé, Ropičce, Velkém Polomu a Velkém Stožku „Plenisko“, kromě četných

Pohled na Kozubovou a Ostrý u Jablunkova.

turistických stanic a nocleháren. Mimo to tyto odbory udržují a značí veškeré turistické cesty, vedoucí bývalým panstvím arciv. Bedřicha, nyní státních statků a starají se ze všech sil, aby naše krásné Slezské Bezkydy nebyly jako až do nedávna jen doménou německou, nýbrž staly se cílem všech, kteří touží po zotavení na svěžím vzduchu, bez rozdílu národnosti a politického smýšlení i stavů. Od převratu v tomto směru bylo již vykonáno mnoho; čekají však naše turistické spolky úkoly další, též důležité, jež musí být v brzku zdolány, má-li naše turistická činnost řádit se čestně k práci, kterou vykonali naši předchůdci Němci. A k tomu potřeba pracovníků, lidí dobré vůle, idealistů a nezištných, opravdových turistů, aby řady naše ještě více vzrostly a Slezské Bezkydy byly opravdu naše. Jsem přesvědčen, že se v dohledné době tak stane a že činnost turistická setká se i u ostatní širší veřejnosti naší s tím porozuměním, jaké jí po právu přísluší. Vždyť zdar a prospěch naší turistiky znamená současně zlepšení hospodářských poměrů chudého horského kraje a zlepšení zdravotních poměrů obyvatel průmyslových i ostatních končin a tím též podporu zájmů našeho mladého státu, jehož zdar všem nám leží jistě nejvíce na srdci.

MARIE ŠTORKOVÁ, KOPŘIVNICE ČÍS. 282. MORAVA.

VÝROBA PŘEDTISKŮ PRO RUČNÍ PRÁCE A PRODEJ
SPECIELNÍCH PŘÍSTROJKŮ „RAPID“ KU ŠTOPOVÁNÍ
PUNČOCH NA ŠICÍM STROJI.

Sport na Těšínsku.

Sport v našem kraji se vyvíjel v úplně jiném prostředí než-li jest tomu v krajích českých resp. moravských. Mládež, která po opuštění školy chvátá do dolů, aby se zúčastnila s celou rodinou na výdělku, neměla času k zábavám podobného druhu, studentstvu nebylo dovoleno, aby pracovalo v klubech a klubů samých bylo velmi málo a s velmi úzkoprsým vedením. Tím dostáváme obraz předválečného sportu na Těšínsku: **kopaná!**

O ostatních sportech se nic nevědělo, neprovozovaly se a tak ona kopaná, která ještě dnes má mnoho nepřátel, shromáždžovala okolo sebe jen hrstku lidí, vesměs mladých. Říkávalo se tehdy: „Ten jest moc seriousí na to, aby byl v klubu — — —!“

Převrat státní, obroda národa, byl převratem ve sportu, obrodou jeho v pravém slova smyslu. Ihned v roce 1919 ustavuje se Slezská župa fotbalová v Mor. Ostravě, soustřeďuje kluby, které mohutní, přibývají nové, mezi nimi kluby, které si berou za úkol pěstovati sporty jiné. Těšínsko vidí v roce 1919 prvé závody v běhu (pod protektorátem generála Šnejdárka pořádá Slezská Sparta Orlová 10 km závod silniční), za nedlouho na to závody cyklistické, jejím přičiněním přicházejí na Těšínsko vítězové Pershingovy olympiady v řecko-římském zápase, čilí sportovci lazečtí připravují skvělé závody plavecké, na náměstích orlovském a ostravském produkuje se krasojedec Kundert z Prahy, v Ostravě se počíná hráti hockey na ledě, rohovnictví nabývá půdy, přichází prof. Pipal, promlouvá v YMCA a Mar. Hory stávají se zásluhou „otce“ **Záviše** eldorádem lehké atletiky. Několik závodů, rekordní tabulka, ubohá, ale

přece upravená běžecká dráha, start Vohralíka, kopaná, která hostí Dány, Němce, Rakušany, Maďary, Poláky, Slovan a S. K. M. O. hrají v cizině, úspěch nad úspěch a slezský sport jest v proudu.

Pociťuje se nedostatek hřišť. Spolupráce se Sokolem jest projevena jen asi ve 3 jednotách. Házená jest prvním sportem, který si razí cestu do uzavřených sokolských řad. Nedostatek hřišť v městech, nevyhovující hřiště sokolská, to vše nemůže prospěti sportu, který jest v těžkých začátcích.

Jsme v dnešní době. Z nových čile si vedoucích jest Suchá, Trinec, Kunčičky, Fryštát, Karvinná, Orlová, mohutní Slez. Ostrava, Mor. Ostrava, živoří následkem roztržitého Opava, nemůže se uchytiti Těšín.

Vidíme kolik práce čeká vážné zájemce o sport, kteří musí nalézt pochopení v obecních zástupitelstvech, správních radách velkých podniků uhelných, železářských atd. Nedostatek hřišť musí býti odstraněn. Mladý lid průmyslového kraje našeho musí býti hnán na hřiště — teprve potom, jak napsal JUDr. Pavelka — bude daleko od kriminálů. Raději míček anebo rohovnické rukavice, než-li zabiják a revolver!

Osvětová komise Slezské župy má mnoho práce, aby překonala nedostatky. Má mnoho záslužných úkolů před sebou, bude-li vhodným způsobem šířiti zdravý náhled na sport a učiti, jak sport prováděti, aby byl a zůstal sportem!

Těšínský lid dovede sport podpořiti. Jde se zájmem tam, kde mu ukáží dobrou vůli, lásku a přátelství. Mezi slezskými hochy nalezneme talenty, ale musíte jíti k nim. Oni sami nepřijdou! Vidí ve sportu luxus a zábavu hořejších desetitisíc!

Karel Kapička:

Hnutí abstinentní na Ostravsku.

Vzrůstá-li zlo, nastává proti němu reakce nejdříve na těch místech, kde dosáhlo rozměrů nejnapadnějších. Proto poměrně záhy povstalo na Ostravsku, klasické to přímo půdě pro alkoholismus, hnutí abstinentní. Nebezpečné zaměstnání obyvatelstva, namáhavá práce, namnoze i větší výdělky způsobily, že spotřeba lihových nápojů dosáhla počátkem tohoto století na Ostravsku výše, která nebyla téměř nikde v Evropě předstižena. Jest nejlépe vyslechnouti svědectví nestranného pozorovatele, jakým byl vídeňský lékař dr. R. Wlassak, jenž navštívil Ostravsko v únoru roku 1903. Ve svém spise „Der Alkoholismus im Gebiete von Mähr.-Ostrau“ podává příšerný obraz alkoholismu, „který na Ostravsku řadí jako mor.“ Praví: „Nejsmutnějším zjevem je, že nezřídka celé rodiny propadají pijáctví. Navštívil jsem jednou společně s lhotským lékařem (nyn. Mariánské Hory) dům, kterýž obýván byl výhradně horníky. Lékař šel navštívit nemocného, kteréhož byl léčil ze záchvatů šílenství z opilství (delirium tremens). Obraz, jež poskytoval byt tohoto občana, byl nejohrožnější, jaký jsem kdy jakožto následek zesurovujícího vlivu alkoholismu viděl. Uprostřed nesmírně chudého a zanedbaného domácího náčiní křepčilo kolem mne a lékaře 5—6 úplně zpitých, hlučících osob: muži, ženy i děti. Za pomoci svého průvodce chtěl jsem věděti, kolik lidí v bytě bydlí, ale nebylo možno dosíci rozumné odpovědi. Opouštěje dům, tázal jsem se lékaře, kolik ze 20 rodin tohoto domu jest pijáckých? Bez váhání odpověděl, že asi 18.“

Ostatně výstižnou ilustrací trudných těchto poměrů jest ponurý obraz „Stíny alkoholu“ z dělnického života na Ostravsku od Ferdiše Duše. (Viz naši expozici).

Popud k boji protialkoholnímu přinesl s sebou prof. Masaryk po návštěvě u Tolstého v Jasné Poljaně a přednáška jeho roku 1905 „O alkoholismu“ v Dělnickém domě ve Vsetíně zůstane povždy památnou prací v literatuře abstinentní.

O boj protialkoholní vzbudil v některých učitelích slezsko-ostravských zájem dr. Dušan Makovický, který po svých návštěvách u Tolstého v Jasné Poljaně počal vydávati „Poučny čítanie“, v němž byly obsaženy Tolstého práce „Bohu či mamonu“, „Proč se lidé omamují“, „Vzpamatujme se!“, „Neobyčejná událost“ a jiné.

Karel Kálal vydal tehda (byl odb. uč. ve Frenštátě) svou brožurku „Účinky lihových nápojů“, kterouž rovněž dr. Makovický po stránce vědecké přehlédl. – Vzbudila tedy myšlenka abstinentní především zájem u učitelstva a zajímavé je, že sdružili se k první práci na Ostravsku Češi i Poláci. Byl to polský učitel Jędrzej Słowik, který ve svých listech „Młyn“ a „Kosa“ horlil proti pijáctví a uveřejňoval i příspěvky české. Jeho přičiněním založena v Mor. Ostravě abstinentní organisace „Eleuteria“ roku 1908. Činnost v „Eleuterii“ následkem těžkých poměrů, s nimiž bylo zápasiti učitelé analfabetů Słowikovi, utuchla. Zdařilý protialkoholní článek Słowikův „Deścieciero“, byl vydán v překladě českém jako první leták abstinentního spolku v Polské Ostravě asi v roce 1909. Tento spolek vyvíjel pozoruhodnou činnost do vypuknutí svět. války v r. 1914. Předsedou jeho byl strojník Adam Cieslar, jednatelem a duší spolku odborný učitel Jan Mikš, jenž dovedl sloučiti se zájmem abstinentním téměř všechnu ostatní kulturní činnost, kterouž nyní vyvíjejí osvětové komise. Jeho přičiněním pořádány v tělocvičně slezsko-ostravské měšť. školy chlapecké velmi hojně navštěvované hudební akademie lidové, zřízena na staré radnici ve Slez. Ostravě veřejná čítárna, konány „kursy matek“ s přednáškami dra. Pachnera, dra. Rychlého a dra. Bondyho. Užito rozhledny při vodárně na Hladnově ve Slez. Ostravě jako pramene příj-

mů. Opatřen inventář pro činnost spolkovou, skioptikon, klavír, 200 židlí, dalekohled a j. Projektována byla i škola kuchařská na Zárubku a započato s vydáváním časopisu „Poznání“, jehož redakci převzal učitel Rudolf Bajnar. Bohužel vyšla tohoto časopisu pouze 4 čísla a další vydávání zaraženo spolu s veškerou činností spolkovou světovou válkou. Inventář spolkový během čtyř let se z valné části roztratil a členstvo abstinentního spolku se rozprchlo.

Roku 1920 konána v prosinci opět první valná hromada abstinentního spolku, k níž dostavily se zbytky bývalého členstva. Ze 700 členů předválečných přišlo pouze 25. Předsedou zvolen tehdy odb. učitel Karel Kapička. Roku 1923 zřízeno na popud strojníka Josefa Lampy Zemské Ústředí slezské Čsl. abstinentního svazu ve Slez. Ostravě, jehož předsedou stal se dr. Karel Zikmund a jednatelem okr. šk. insp. Karel Kapička. Předsednictví ve spolku abstinentním, jenž se stal místním odborem Čsl. abst. svazu, převzal ředitel měšť. školy Josef Pustka, který setrval v řadách abstinentů od prvních počátků hnutí.

Dr. Wlassak odhaduje ve své brožurě na základě paušálu konsumní daně pro rok 1901 celkovou spotřebu absolutního lihu na jednoho obyvatele v Mor. Ostravě asi na 20 l, číslo, jež překonává té doby nejvyšší známou konsumní číslici alkoholní, dosaženou Francií počtem 16 a půl l, o 3 a půl l. Dle zprávy důchodkového kontrolního úřadu v r. 1922, kterouž zjišťuje se v Mor. Ostravě spotřeba piva na 27.516 hl, vína 2.445·5 hl, kořalky 1370·6 hl, čistého lihu 1274·3 hl v úhrnné ceně 29,691.880 Kč při 41.929 obyvatelích a při obsahu čistého lihu v pivě 4 proc., ve víně 10 proc., v kořalce 25 proc. (čistý líh počítán jako 100 proc.), konsumní číslo pro obyvatele činí 7·6 absol. lihu. Tento velký pokles způsoben byl na prvním místě sociálním uvědoměním dělnictva. Po této stránce vykonala sociální demokracie na Ostravsku dílo velmi záslužné. K ostřízlivění přispívají

velkou měrou též tělocvičné jednoty, dále spolky sportovní a skauting, takže vskutku je abstinentů daleko více, než by se z počtu odborů Čsl. abst. svazu a jich členstva na Ostravsku na první pohled dalo souditi. Jak smýšlí obyvatelstvo Ostravska o alkoholismu, ukázalo se jasně pokusným hlasováním ve Slezské Ostravě, jež vykonáno v lednu r. 1924:

na I. otázku (volný prodej)	odevzdáno 164 hlasů = 2.52%
na II. „ (zákaz pouze kořalky)	„ 1.458 „ = 22.48%
na III. „ (úplný zákaz)	„ 4.868 „ = 75.—%

Stejně příznivý výsledek mělo pokusné hlasování, provedené v Rychvaldě u Bohumína. Také manifestační tábor lidu u příležitosti sjezdu abst. mládeže, konaný na náměstí v Mor. Ostravě dne 6. července 1924 za účasti asi půl třetího tisíce účastníků, byl největší manifestací protialkoholní v republice. Zemské Ústředí slezské Čsl. abst. svazu pečuje hlavně o poučení mládeže ve školách, šíří namnoze zdarma časopis „Vyšší Národ“ a pomůcky pro vyučování protialkoholní. Tím snaží se vypěstovati novou generaci, která bude na pijáctví správněji nazíratí než pokolení nynější a bude si vědoma, že dle slov pres. Masaryka „Budoucnost patří střizlivým.“

Zemědělství na těšínském Slezsku.

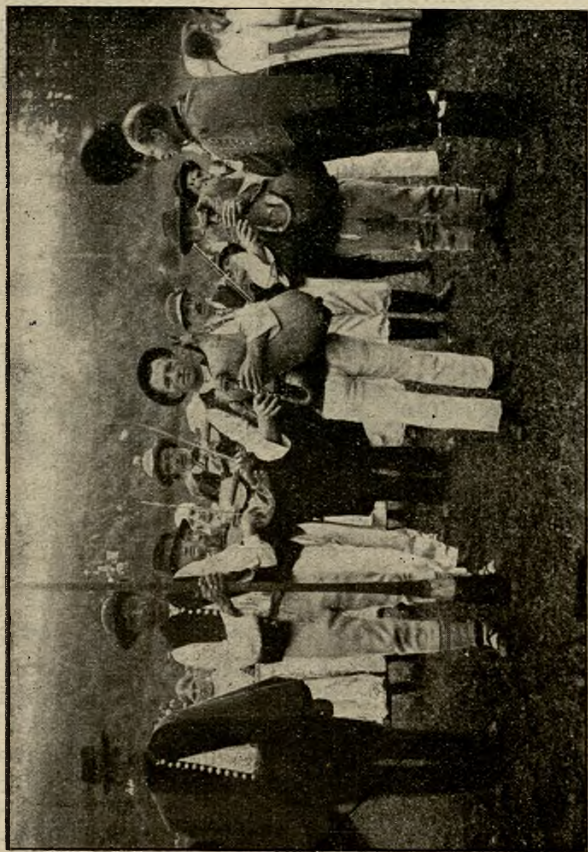
Dnešní doba, jak ostatně každému trochu soudnému a vůči zemědělství nepředpojatému člověku jest dobře známo, není nijak pro rolníka radostnou. Jsou-li dnešní výrobní a odbytové poměry pro zemědělskou výrobu za dosavadních poměrů neudržitelné, jsou tím horší pro zemědělce těšínského, jemuž kromě toho jest ještě bojovati s činiteli místními, jako jest nadbytek vodních srážek, mokré, těžké, slínovité a málo úrodné půdy, drsné podnebí, nedostatek nepoměrně drahé pracovní síly, příliš malá obhospodařovací plocha a pod. Za takových poměrů nesmí se pak nikdo diviti, že zemědělství na Těšínsku nemá na růžích ustláno.

Samotné Těšínsko vyniká sice krásami přírodními, — jsou zde krásné Bezkydy s malebnými údolími a horskými bystřinami, celá krajina s pahorkatým povrchem vyniká četnými jehličnatými lesy a různého druhu stromovím — než pro výrobu zemědělskou jest málo příznivé. Kamenem úrazu v celém zemědělském podnikání jest ta skutečnost, že tu převládají pozemky zamočené, těžké, slínovité. Tomu by se sice dalo z části odpomoci odvodněním, než otázka ta naráží stále ještě na neporozumění samotných zemědělců, obávajících se ukládat peníze do půdy. Na neodvodněných pozemcích hospodařil jejich otec, děd a praděd, na takových pracují v pravém slova smyslu do úpadu nynější majitelé. Jest těžko je přesvědčiti o nezbytnosti této investice v zájmu lepší práce, vyšší a lepší sklizně, ba namnoze nedají se přesvědčiti o účelnosti drenování ani faktem, že sám stát chce jim k tomu dopomoci udělováním značných podpor. V poslední době se sice jeví čilejší ruch v zakládání drenážních družstev, avšak vzhledem k místním poměrům stále ještě v míře naprosto nedostatečné.

Tím že většina plodné půdy není doposud zbavena spodních vod, nehledě ani k velkému přebytku vod vrchních — na Těšínsku máme dvakrát až třikrát tolik vodních srážek, nežli má blízké Opavsko — které činí půdu studenou a málo nebo úplně nečinnou, nikterak nemůže nikoho překvapiti skutečnost, že výnos u všech zemědělských plodin, pokud jsou zde pěstovány, se rovná sotva třetině a v nejlepším případě polovině výnosu ve střední Moravě. Aby všechny pozemky ve Slezsku byly co nejdříve odvodněny, jest nejdůležitějším úkolem příslušných slezských odborných korporací. Neboť je-li nutné pracovati k tomu, aby v celém našem státě zemědělská půda byla co nejdříve odvodněna za účelem zvýšení výnosu zemědělských produktů jakostně i kolikostně a k dosažení tak hranice soběstatnosti, pak dvojnásobně jest nutno propagovati otázku odvodnění zemědělské půdy na Těšínsku. Odborné korporace tím, že podaří se jim přiměti zdejšího zemědělce k odvodnění svých pozemků, nevykonají sice svého poslání úplně, avšak značně se přibližují k sledovanému cíli, zvýšiti zemědělský pokrok a tím také existenční podmínky zdejšího zemědělce.

Již dříve byla učiněna zmínka o tom, že Těšínsko nemá příznivých podmínek pro pěstování zemědělských plodin. Tím ovšem není nikterak řečeno, že by ony nízké výnosy se nedaly zvýšiti. Kromě zmíněného již odvodnění a lepšího obdělávání i častější výměna a volba zdejším klimatickým a půdním poměrům odpovídajících semen a dostatečné a účelné hnojení hlavně strojenými hnojivy jsou účinnými činiteli k zvýšení a zlepšení zeměděl. výroby. Kromě několika obcí na Frýdecku a jednotlivých výjimek v ostatních okresích, zemědělství na Těšínsku má formu silně extensivní. Namnoze zdejší zemědělci hospodaří tímtež způsobem, jakým se hospodařilo před 50. a více léty. O zemědělském pokroku hlavně u menších a nejmenších zemědělců ve většině případů nemůže býti vůbec řeči. Zemědělství zajisté neškodí tak vlivné půdní a klimatické podmínky jako

spíše neuvědomělost a naprostá apatie ke každé akci, vyvolané jen v zájmu zemědělského pokroku.

Kapela jablunkovských horalů s fujarou a dudami.

I v tomto ohledu jest zdejšímu zemědělci mnoho doháněti. — Nebude pak mnohdy neoprávněných nářků, že na Těšínsku jsou půdy úplně neúrodné, že sklizeň nikdy nemůže odpovídati spojeným

s ní nákladům. Jest pravda, že ve výnosu nikdy nemůžeme se rovnati n. př. Opavsku nebo střední Moravě, ale jest také pravda, kterou racionelní zdejší hospodář nám musí přiznati, že intenzivním hospodařením můžeme dosavadní výnos ve většině případech až zdvojnásobiti. Platí-li zásada, každému zemědělci dobře známa, že, chceme-li od tažného koně práci, musíme mu poskytnouti dostatečnou výživu, platí také v plné míře u produkce rostlinné, to znamená, žádáme-li od půdy dobrou a vysokou sklizeň, musíme jí také dáti veškeré potřebné látky a připravit ji do takového stavu, aby do ní zasazena rostlinka mohla žíti a se vyvinovati.

Nepoužívá-li zemědělec na Těšínsku všech moderních vymožeností ve výrobě zemědělských plodin, jsme nuceni bohužel s politováním říci, že se také neřídí všeobecně platnými zásadami ani v produkci živočišné. Tím, že Těšínsko má více než dost vodních srážek, na jedné straně se zhoršují podmínky pro pěstování kulturních zemědělských plodin, na straně druhé však tato okolnost platně přispívá k lepšímu vzrůstu travin a k zvýšené výrobě píce pro hovězí dobytek. Je-li pravdou, že se u nás špatně daří kulturním zemědělským plodinám, jistě neplatí to o travinách. A právě této skutečnosti měl by zdejší zemědělec plně využít ve svůj prospěch. Pěstování píce, krmiva dobrého a poměrně levného, umožní zdejšímu zemědělci chovati hodně dobytka. Pěstování pícnin a chov dobytka, toť základní bod, z něhož nutno vycházeti při sestavování obhospodařovacího plánu a jemuž mají býti úměrně přizpůsobeny ostatní výrobní složky. Ač by se mohlo právem předpokládati, že zdejší zemědělec vzhledem k málo příznivým přírodním podmínkám pro pěstování obilovin a ostatních kulturních plodin hlavní péči věnuje pěstování pícnin a chovu dobytka, přece musíme doznati, že tomu není tak. Pokudhává-li silně těšínský zemědělec v produkci rostlinné, úplně zanedbává své pastviny a luka. Neboť jsou-li na Těšínsku luka ve stavu zanedbaném,

jsou pastviny ve stavu přímo žalostném. A přece obojí jest základem a podmínkou pro chov dobytka. Luka jsou povětšinou zamočena, s kyselými travinami a trpí nedostatkem potřebných živin; pastviny tak zvané „Pašonki“ pak možno spíše považovati za výběhy. Než pásti dobytek na takových pastvinách, s jakými se shledáváme v každé vesnici na Těšínsku, mnohemu chovateli a celému hospodářskému podniku bylo by více k prospěchu, dobytek tam vůbec nevyháněti a spokojiti se pořízením obyčejného výběhu. A o neúčelnosti a nehospodárnosti držeti takové pastviny žádného slovem nepřesvědčíš. Páslo se tak dříve, může se tak pásti také nyní. Ještě spíše lze zdejšího rolníka získati pro nějaké zlepšení v ostatních oborech zemědělské výroby než k tomu, aby věnoval více pozornosti lukám a pastvinám. Jest-li se na louky občas tu a tam vyseje menší množství Thomasovy strusky, nebo vyleje sud hnojůvky, pastvině neposkytne živných látek téměř nikdy. A že takové poměry neslouží zvelebovacím akcím chovu dobytka jest na bíledni. Jak těžko možno zdejšího zemědělce získati pro důležitý podnik jen v jeho vlastním zájmu, o tom dává dobrý příklad akce pro zřízení krajské družstevní pastviny pro odchov mladého dobytka a hříbat z celého Těšínska. Dnes po více než 1 a půl roce od zahájení akce a více než 6. měsíčním formálním založení pastevního družstva, po několika výzvách a četných propagačních schůzích zemědělci z celého Těšínska nejsou s to, aby upsali kapitál, potřebný k zakoupení pastevního objektu. A to je nyní, kdy při provádění pozemkové reformy lze získati celý objekt za mimořádně výhodných podmínek. Jest sice pravda, že dnešní hospodářská situace jest nejméně příznivá k tomu, aby zdejší zemědělec byl sto upsati a složit alespoň jeden podíl ve výši Kč 1.000, než ani tato okolnost nemůže býti omluvou, poněvadž takové vhodné příležitosti k nabytí pozemku a založení pastviny nebude nikdy.

Že tato skutečnost neslouží a ani v budoucnosti neposlouží ke cti zemědělců na Těšínsku, jest jisté. Jest jen škoda těch snaživých a porozumění majících jednotlivých zemědělců, že vinou ostatních nemohou dosáhnouti toho, v čem vidí důležitý krok do předu v dosavadním způsobu hospodaření. A je-li nepatrný zájem pro tak důležitou věc pro zvelebení chovu dobytka, jakou nesporně jest zřízení krajské družstevní pastviny, jeví se také pranepatrný zájem pro samotné zlepšení chovu dobytka. — Pohleďme jen kolik obcí na Těšínsku má dostatečný počet řádných chovatelským požadavkům vyhovujících plemenníků. Nikterak nepřeháníme, řekneme-li, že 50 proc. ze všech obcí na Těšínsku nemá řádných plemenných býků vůbec a 25 proc. jen nedostatečný počet. Jak pak může vypadati dorost po těch různých všelijakých „těž plemennících“ a pak vůbec veškeren dobytek, každý soudný člověk může si snadno domysleti. Pak-li se v některé obci dobrý plemenník chová, má o to zásluhu jen jednotlivý obětavý místní rolník. V chovu plemenných býků jsou dosavadní poměry neudržitelné a jest na čase, aby nový zákon o zvelebení chovu dobytka vešel nejen co nejdříve v platnost, nýbrž, aby byl také se vši přísností dodržován. Chov dobytka a to dobytka užitkového, jest vzhledem k daným výrobním podmínkám jediným odvětvím zemědělské výroby na Těšínsku, ke kterému, je-li vedeno opravdu racionelně, podle určitého plánu a chovatelských zásad, nemůže zemědělec neustále připláceti, nýbrž ve skutečnosti má také určitý a jistý důchod. Ceny chovného a jatečného dobytka na jedné straně a cena mléka a másla na straně druhé jasně potvrzují naše mínění. Zemědělci! Nepřemýšlejte o cukrové řepě, nebo o pěstování jiných kulturních plodin, poněvadž místní přírodní podmínky pro to nemluví, nýbrž chovejte více a lepší dobytek, chcete-li své hospodářství udržeti ve finanční rovnováze. Pečujte, abyste v obcích měli dostatečný počet řádných plemenných býků, dobře od-

stavujte telata, odchovávejte na žírných pastvinách jalovice a pak hlavně nedopusťte nikdy, aby Váš dobytek trpěl podvýživou, chovejte jen kusy zdravé a užitkové a přijdete sami k tomu přesvědčení, že chov dobytka a pěstování pícnin může býti zrovna tak známkou intenzivního a racionálního hospodářství, jako jím jest na př. pěstování cukrové řepy.

Úkolem těchto řádků jest nechváliti to, co na Těšínsku máme dobrého, nýbrž poukázati hlavně na nedostatky a chyby, kterými trpí zdejší zemědělství. — Zpráva jest kusá a mnohé bylo by třeba doplniti, aby mohla úplně informovati o zdejších zemědělských poměrech rolníky z krajů jiných, lepších a zemědělské výrobě příznivějších. Opakujeme znovu, že na Těšínsku není tak zle, aby zemědělci nebylo zde možno žíti. Jest třeba jen úsilovné a stálé práce za zemědělským pokrokem a zemědělským vzděláním. Neboť vyžaduje-li všude zemědělství celých lidí, pak platí to v první řadě o rolníku na Těšínsku.

K—k.

Dělnické hnutí na Těšínsku.

První počátky dělnického hnutí na Těšínsku jest nutno spojit s počátečním vývojem tohoto hnutí na Ostravsku. Z Ostravska šly první symptomy různých organizačních forem dělnických zejména na Těšínsko, které gigantickým rozmachem hornického průmyslu se také stalo v pozdější době klasickou půdou pro různé dělnické boje.

Do Ostravy putovali proto často od Karvinné, Orlové, Lazů, Petřvaldu dělníci na různé tajné schůze a porady. Když to nešlo ve dne, chodilo se i za nocí. Později, až byly založeny prvotní dělnické, zejména hornické organizace, byly tyto zakládány i v uhelném revíru na Těšínsku, kdež začali také chodit agitátoři a řečníci z Ostravy.

Počátky dělnického hnutí v našem a Ostravském kraji byly velmi těžké. Tak několik odvážlivých dělníků založilo v roce 1889 na Ostravsku dělnický vzdělávací spolek, jenž stal se brzy ohniskem socialistického hnutí. Během krátké doby čítal asi 800 členů, ponejvíce z řad hornických. Členy spolku byli horníci až z Karvinné, Orlové, Poruby, Lazů a Petřvaldu a j.

Spolek tento byl trnem v oku státním úřadům a byl v roce 1890 po veliké stávce rozpuštěn.

Jest zde nutno vzpomenouti také toho, že už od roku 1884 za Guttmanovy peníze byl vydáván časopis „Přítel dělníků“, který psal podlízavým způsobem ve prospěch majitelů dolů. Proto existence jeho byla předem zpečetěna. Dělnictvem nebyl čten a proto zaniknul brzy.

Rozpuštění vzdělávacího dělnického spolku a zabavení jeho majetku posloužilo jen k lepší agitaci mezi

dělnictvem. Usnesení mezinárodního sjezdu socialistického v Paříži r. 1889 oslavit 1. květen jako mezinárodní manifestaci proletariátu uvítáno také hornictvem na Ostravsku s jásotem.

v Polsku
Hornictvo závodu hr. Wilczka ve Slezské Ostravě dne 6. dubna 1890 usneslo se oslavit 1. květen a sebralo mezi sebou 85 zlatých, jež zaneslo Slez.-ostravskému faráři p. Bittovi, aby za ně sloužil 1. května polní mši za dosažení 8 hod. doby pracovní. Farář Bitta na místě, aby přání horníků, v němž o něčem výslovně rebelantském nebylo ani potuchy, vyhověl, denuncoval horníky u Wilczkovského ředitele a starosty Slez.-ostravského, který vůdci deputace peníze odebral a dal jej zatknout a ostatních šest členů deputace z práce propustil. Tento čin byl jako jiskra zapalující velké hromady hořlavín nahromaděných ve formě nespokojenosti a útisku v řadách hornictva. Propuká velká stávka 24.000 horníků, která se končí krvavou tragedií na Slez. Ostravě, při níž byli 3 dělníci zastřeleni, 6 těžce a 13 lehce raněno. Mimo to spousta dělnictva uvrženo do kriminálu v Novém Jičíně a Těšíně.

Přece ale bylo dosaženo různých ústupků ze strany těžarstev, z nichž nejdůležitější bylo snížení pracovní doby z 12 hodin na 10 hod. denně a úplný 24 hodin trvající nedělní klid.

Po prvním hornickém sjezdu r. 1890 ve Vídni (na nějž delegáti z Těšínska museli jít pěšky až do Svinova na nádraží, aby nebyli chyceni a zatčeni), přistoupeno k vydání odborného časopisu, který také dne 22. ledna 1891 pod názvem „Na Zdar“ v Praze vyšel. V prvním čísle tomto byly již zprávy z Ostravska a Těšínska. Na to v roce 1892 se zřizuje v Ostravě dělnický vzdělávací spolek „Bratrství“, v němž hornictvo tvořilo převážnou část členstva. Mezi tímto členstvem se jevila stále více snaha zřídit odborovou organizaci hornictva podle usnesení hornického sjezdu ve Vídni. K utvoření této působil také vliv časopisu „Na Zdar“.

Po četných schůzích a poradách založen skutečně dne 29. října 1893 hornicko-hutnický spolek „Prokop“, když už před tím dne 5. října vyšlo za redakce pozdějšího poslance Petra Cingra první číslo nového časopisu na Ostravsku „Odborné Listy“, které přilehavě a trefně tehdejší nelidskou činnost majitelů dolů a závodů na pranyř přibíjely.

Založením spolku „Prokop“ byl dán základ pro hornickou organizaci v tomto revíru. Byly také zakládány skupiny, zejména na Těšínsku jako: v Doubravě, Michálkovicích, Orlové, Radvanicích, Záblatí, Šebíšovcích a Pol. Lutyni. Tyto čítaly veliký počet členů. Tak skupina v Doubravě 1400, Michálkovicích 860, Záblatí 650 členů.

Než za nějakou dobu nastává ve spolku „Prokop“ rozkol pro různé nazírání na taktiku a postup v běžných dělnických bojích; rozkol se přenáší do členských řad, a spolek po tragicky skončivší stávce hornické v r. 1900 z původních 10.000 členů má sotva 600 členů řádných. Byly také založeny spolky „Síla“ a „Svornost“, které však čítaly ještě méně členů než spolek „Prokop“.

Konec chaotickým poměrům byl učiněn založením hornické „Unie“ pro Moravu a Slezsko a Halič dne 2. června 1901. První odbočka na Těšínsku byla v Orlové. V r. 1902 se zřizují odbočky ve Vítkovicích, Přívoze, Michálkovicích, Lazech, Dětmarovicích a Stonavě.

Po stránce politické bylo dělnictvo na Těšínsku na velmi nízkém stupni. Neznalo vůbec polit. organizací. Veškeré politické akce byly dělány pod vedením odborových činitelů „Unie“.

Oč dále stálo si dělnictvo v Čechách a na Moravě po stránce polit. organizační formy než u nás. Teprve vyvstáním odborového sporu v r. 1910 začíná svítati i na Těšínsku. Nastává rozdělení hornické organizace. Část trhá se od vídeňského centralismu a vytváří se organizační složka nová „Svaz horníků“ se sídlem v Mostě v Čechách, kamž přenesen i časopis „Na Zdar“ z

Mor. Ostravy, větší část zůstává při „Unii“. Větší proto, jelikož polské hornictvo pod vedením Regra, Daszyńského, Kunického a Klušynského ovládlo v posledních letech tuto organizaci úplně, zejména na Orlovsku a Karvínsku. Dělnictvo české pod tuhou centralisační formou vídeňskou a za nesocialistického vedení polských vůdců mělo býti hnáno proti českým zájmům na Těšínsku.

Proto po r. 1910 přichází do dělnického hnutí na Těšínsku čistý vzduch. Proniká zde nová organizační politická složka „Českoslovanská sociální demokracie“, která v r. 1912 poprvé samostatně i na Těšínsku zúčastňuje se říšských voleb.

28. říjen 1918 a další poměry v dělnickém hnutí potvrdily jenom, že podstata boje „Českoslovanské soc. demokracie“ z r. 1910 o odborové organizace byla správnou. Dochází proto také brzo v republice a sice v r. 1919 k likvidaci veškerých organizací odborových i politických centralistického a vídeňského směru a provádí se sloučení s Českoslov. soc. demokracií a příslušnými jejími odborovými organizacemi a Svazy.

Leč ne na dlouho. V r. 1920 dochází opět k velkému rozkolu. Pracuje se plnou parou pro založení komunistické strany, která v krátké době se skutečně ustavuje. Rozkol jde i do odborových organizací a jiných dělnických kulturních složek.

Z mohutné jedné dělnické organizace tvoří se množství organizací jiných.

Dělnické hnutí, jak se nám jeví dnes, stojí na nejnižším bodě úpadku. Bude následovati jistě vzestup nahoru. Bylo by si jen přát, aby z poznaného neštěstí na cestě úpadku bylo přineseno k novému sjednocení dělnického hnutí více praktických a rozumných postřehů, které by znemožňovaly každé katastrofální vlnobití směrem dolů a přinesly nový prospěch velikému celku hospodářského života v republice.

1926

Zahradník :

Několik dat o Orlové.

Orlová byla r. 1908 povýšena na městys a r. 1922 na město. Dle sčítání lidu z r. 1901 měla 9717 obyvatelů a z toho 7109 Čechoslováků (81·60 proc.), 1255 Poláků (14·41 proc.), 242 Němců (2·77 proc.), 105 židů (1·10 proc.), Rozloha činí 525 ha, počet domů 744, bytových stran bylo 1941. Mužů bylo 4990 a žen 4727.

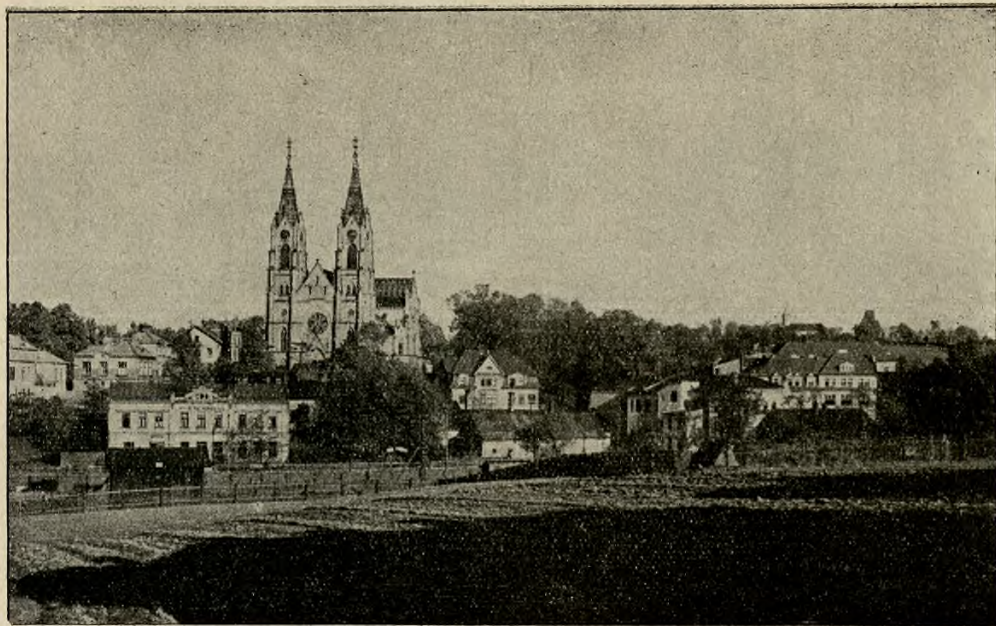
Vzrůst obyvatelstva Orlové je patrný z těchto výsledků sčítání lidu: R. 1869 měla Orlová 1354 obyvatel, r. 1880 — 2955, 1890 — 3435, 1900 — 6679, 1910 — 8334, 1921 — 9747.

Městské zastupitelstvo má nyní ze 36 zástupců 19 Čechů, 6 Poláků, 9 komunistů a 2 židy. Zděný katolický kostel byl vystavěn r. 1466. Věž byla původně dřevěná, teprve později r. 1790 postavena věž zděná. Tento starý kostel byl r. 1904 zbořen a na jeho místě postaven nynější nový chrám s dvěma věžemi. V presbyteriu jest vzácný obraz Matky Boží, Ježíše Krista a Jana Křtitele, nad nimiž vznáší se orel, mající v zobáku hostii a v drápech berlu a pastoraál.

Fara evangelická vznikla v Orlové r. 1861. V témž roce bylo započato se stavbou evangelického kostela, který byl dostavěn r. 1862. Škola v Orlové bývala snad již v klášteře u benediktinů.

Po prve připomíná se orlovská škola r. 1652 ve visitační zprávě orlovské farnosti. Po rozboření kláštera a po obnovení opatství v Orlové neměl opat kde bydleti a usadil se tedy ve škole. Po přesídlení mnichů do Bohumína zabrala školu vrchnost. R. 1685 působil na orlovské škole Jan Elbing, rektor z Paskova.

Roku 1867—8 připomíná se v Orlové škola evangelická. Roku 1740 připomíná se učitel Jan Vrána, rodem

1926

z Poruby u Orlové, dále Pavel Zvilink, rodem z Fryštátu a r. 1741 Fr. Pelikán. R. 1778 dostalo se škole státní podpory. Roku 1850 škola shořela. Až do roku 1809 byla orlovská škola v čís. 77 u kostela v t. zv. „Pustevni“. Katolická škola byla pak v domě čís. 72, který byl darován baronem Mattencloitem a na školu velkým nákladem upraven. Škola evangelická v Orlové byla založena r. 1840. R. 1885 byl položen základ k nové školní budově, nynější dívčí škole na náměstí.

V Orlové zřídilo město před 25 lety jatky, před před 15 lety vodovod. Mimo jmenované kostely jsou zde 2 synagogy, čeští evangelíci zbudovali r. 1925 „Husův dům“. Mimo obecní hřbitov jsou zde ještě tři církevní hřbitovy. Uhelne doly bratří Guttmannů mají zde ústřední ředitelství.

V Orlové je nádraží košicko-bohumínské dráhy, dráhy montanní, mimo to nádraží elektrické dráhy Ostrava-Karvinná a několik zastávek elektrických železnic.

Uhelne doly postavily svým nákladem výstavné budovy sirotčince a starobince. Bývalý zámek barona Mattencloita slouží jako závodní nemocnice, která byla během 20 let rozšířena o mnoho dalších budov.

PRŮVODCE VÝSTAVOU.

A) UMÍSTĚNÍ.

Výstava v Orlové je umístěna jednak na dvou výstavištích a to hlavním mezi synagogou a větrní jámou a zemědělském na prostranství před českým reálným gymnasiem a jednak v 7 školách a v domě báňských úředníků.

Z připojené situační mapky výstavy lze si učiniti jasnou představu o rozmístění jednotlivých výstavních objektů. Na této mapce jsou římskými číslicemi vyznačeny výstavní objekty. Všecky tyto objekty jsou spojeny elektrickou dráhou.

Začneme s prohlídkou od stanice elektrické dráhy ostravsko-karvinské u klášterní školy a skončíme na hlavním výstavišti!

I. Klášterní škola. V 5. učebnách ženských ruč. prací, prostranně šatně, kabinetu a tělocvičně je výstava veřejného zdravotnictví, Čsl. Cerveného kříže, Masarykovy Ligy proti tuberkulose, Sociální péče, abstinentní, Českého srdce a jiných dobročinných a humánních institucí.

II. Spolkový dům báňských úředníků. V malém sále je umístěna výstavka spiritistická.

III. Dívčí škola. V učebnách vystavuje Matice a Národní jednoty obranné, mateřské školky a školy rodinné.

IV. Chlapecká škola. V 6 učebnách této budovy je umístěna výstavka obecného, občanského a středního školství. Mimo to vystavovají budou tu soukromé firmy své předměty z oboru učebných pomůcek a školního zařízení.

V. Měšťanská škola. 6 místností této budovy zaujímá výstava výtvarného umění, 3 místnosti určeny pro výstavku musejní a národopisnou.

VI. Německá škola. 5 tříd školní budovy pojímá tyto odbory: literární, novinářský, hudební, peněžní, esperantský, skautský, studentský, radioamaterský, hasičský a Ymky (zastávka elektrické dráhy „Prazovka“).

VII. České reálné gymnasium (zastávka výstaviště). Celá tato rozsáhlá budova je věnována výstavě živnostensko-

obchodní, živnostenskému a odbornému školství a zemskému ústavu pro zvelebování živností. Mimo to je tu výstavka učňovských prací dílenských.

VIII. Hospodářská výstava je na prostranství před reál. gymnasiem. Zde je postaven zvláštní velký stán, který pojme všechny vystavovatele z tohoto oboru přihlášené. — Značnou plochu zde zaujímá výstava drobného zvířectva, poštovních holubů, včelařů, ovoce, polních plodin a j. Hlavní kádr vystavovatelů však tvoří továrny na hospodářské stroje a nářadí; zajímavá je tu také expozice preparátů a modelů, znázorňujících nemoci dobytka.

IX. Polská škola obecná. V I. poschodí budovy umístěny jsou ve 3 učebnách velitelství 8. pěší divise z Opavy expozice zahraničního odboje, vojenského výcviku a výchovy a prací jednotlivců v kasárnách. Legionáři ze Slezska umístili tu svou výstavku s upomínkami na Jana Čapka, tvůrce a organizátora československých legií v Itálii. Čapek, jak známo, působil před válkou 13 let v Orlové. V přízemí je umístěna zajímavá expozice lesnicko-lovecká.

X. Obchodní škola. V budově polské školy ve zvláštním traktu je zatím umístěna Česká veřejná škola obchodní. Její učebny jsou určeny pro výstavu samosprávy.

XI. Výstaviště. Na nejkrásnějším orlovském prostranství, s něhož otvírá se pohled na celý východní kamennou-uhelný revír, na nesčetné množství šachet a na Bezkydy, bude vlastní výstaviště. Celková ohrazená plocha jeho měří asi 45.000 čtver. m. Výstaviště má pro výstavu zvlášť upravený **stadion** o ploše asi 8000 čtver. m. Na něm budou se konati sportovní, tělocvičné, matiční a jiné slavnosti po dobu výstavy.

Největší budovou výstavní bude **průmyslový a hornický pavilon** o ploše 1200 čtver. m. Tento pavilon pojme v prvé řadě oddělení hornické, mimo to je tu na ploše kryté a polokryté umístěno ještě asi 24 firem těžkého a elektro-technického průmyslu.

Zahradnické firmy zdobí svými produkty jak různá prostranství výstaviště, tak i jednotlivé expozice ve školních budovách. Firmě „Elektroferra“ v Orlové poskytnuto bylo místo asi 30 čtver. m v průčelí výstaviště pro velkou **světelnou fontánu** ve čtyřech barvách.

Své vlastní **pavilony** na výstavišti si postaví 32 vystavovatelů. V tomto počtu pojaty jsou již i příslušné výčepy, vinárna, kavárna, cukrárna, uzenářství a pod.

O pobavení návštěvníků stará se bohatě vypravený **zábavní koutek**, kde na ploše asi 6500 metrů čtver. je umístěno asi 20 atrakčních podniků, mezi nimi toboggan, tunelová dráha, bludiště, otáčecí dům, opičí a bleší divadlo, střelnice, kolotoče atd. atd.

Na výstavišti denně koncertuje po 4 dny v týdnu vojenská a po 3 dny v týdnu prvotřídní civilní hudba.

B) RŮZNÉ POKYNY NÁVŠTĚVNÍKŮM.

Výstava bude oficiálně zahájena v sobotu, dne 26. června 1926 o 10. hod. dopoledne, širšímu obecnstvu bude přístupna již v týž den od 12. hod. polední.

Vstupné na výstavu činí za osobu 5 Kč, stálá (permanentní) vstupenka 50 Kč, dělnická stálá vstupenka 25 Kč, lístek vojenský, studentský a dětský 2 Kč. Vstupné pouze na večerní koncert 1 Kč. Zvláštní vstupné platí se jen do výstavy umělecké. Na vstupenku výstavní připláčí se 1 Kč, vstupné pouze do umělecké výstavy činí 2 Kč. V neděli činí příplatek na hudbu 1 Kč.

U pokladny i u knihkupců na výstavě a v okolí Orlové lze dostati výstavní **katalogy, odznaky a pohlednice**, vydané nákladem výstavního výboru. Žádejte proto pouze věci, vydané výstavním výborem!

Výstavní budovy a objekty budou otevřeny denně od 9. do 18. hodiny. Po uzavření výstavních pavilonů koncertuje hudba na hlavním výstavišti do 21. hodiny.

Výstavní kanceláře jsou: a) v průčelním pavilonu vstupním na výstavišti (úřední hodiny od 8. do 18. hod.), b) v budově čes. stát. reál. gymnasia (od 9. do 12. a od 14. do 18. hodiny).

Nádraží: 1. Hlavní nádraží (staví i rychlíky) Orlová, košicko-bohumínská dráha. 2. Nádraží místní elektrické dráhy Mor. Ostrava-Karvinná. 3. Místní nádraží zemské elektrické dráhy Orlová-náměstí. Mimo to podél zemské elektrické dráhy vedoucí z náměstí jsou zastávky: Prauzovka, Pod lipou, Výstaviště-evang. kostel, Orlová-Kopaniny,

Byty a noclehy: Informace ve výstavních kancelářích. Zvláštní ubytovací kancelář bude zřízena na náměstí. Bez poukázky kanceláře byty a noclehy se nezadají. Hromadné návštěvy nutno oznámiti předem. Noclehy budou v hotelích a hostincích, ve školách a soukromých bytech.

Auta, fiakry a drožky před hotelem „Orlová“ na náměstí a před hl. výstavištěm. Žádejte vždy tarifní tabulku!

Hotely. Hotel „Orlová“ na náměstí v Orlové, hotel „Dům báňských úředníků“, „Závodní hotel“, hotel „Národní dům“ v Lazích, „Národní dům“ v Doubravě, hotel „Lidový dům“ v Lazích, hotel „Hvězda“ v Orlové u nádraží, „Cingrův dům“ u výstaviště, hotel „Závodní“ v Karvinné, hotel „Unger“ v Karvinné, zást. Hohenegger, atd.

Informace kupcům: Výstavní kancelář na výstavišti a v budově reálného gymnasia.

Zasílatelství: Dopravní kancelář na náměstí a na výstavišti.

Záchranná stanice: Na hlavním výstavišti.

Pošta a telefon: Poštovní schránky na výstavišti, zvláště na průčelním pavilonu. Telefony: Výstaviště, Orlová č. 12, výstavní kancelář v budově reál. gymnasia (živnostenská a zemědělská výstava), Orlová, č. 44.

POŘAD SJEZDŮ, ZÁJEZDŮ A VÝZNAMNÝCH SLAVNOSTÍ V DOBĚ VÝSTAVY V ORLOVÉ.

26. června, **sobota:** Slavnostní zahájení výstavy o půl 10. hod. dopoledne.
27. června, **neděle:** Sjezd novinářů, sjezd a slavnosti skautů, sjezd krejčovských mistrů, sjezd evangelíků a. v.
28. června, **pondělí:** Zájezd středních škol z Těšínska a Ostravska.
29. června, **úterý:** Sjezd slezské samosprávy, sjezd strany práce, zájezd Masarykovy Ligy proti tuberkulose.
4. července, **neděle:** Sportovní dny S. K. Orlová, sjezd Č. O. B., vypouštění poštovních holubů.
5. července, **pondělí:** Sportovní dny S. K. Orlová (pokračování).
6. července, **úterý:** Sjezd čsl. sociálně-demokratické strany dělnické, sjezd legionářů, sjezd církve česko-bratrské, veřejné cvičení obvodu DTJ. na stadionu.
11. července, **neděle:** Sjezd hasičstva, sjezd politických živnostníků, sjezd studentstva (Radhošť), sjezd abiturientů čes. reál. gymnasia v Orlové, zájezd odbčky Svazu čsl. důstojnictva, sjezd hospodářský s výstavkou koní a skotu, sjezd žáků živnostenských škol pokračovacích, zahájení výstavky u-

čňovských prací dílenských, schůze Ústředí rep.
učitelstva živn. škol.

18. července, neděle: Slezský den, sjezd matiční a národopisný, zájezd Národní Jednoty Slezské (zvláštní vlak z Prahy), zájezd učitelstva lidových škol hospodářských, valná hromada zemského ústředí včelařských spolků ve Slezsku, sjezd Obchodnické Jednoty čsl.
25. července, neděle: Veřejné cvičení Sokolské župy Těšínské Jana Čapka, sjezd strany Národně-demokrat.
1. srpna, neděle: Sjezd církve československé, zájezd střelecké župy s veřejným vystoupením na stadionu, sjezd čsl. železničních zaměstnanců, sjezd čsl. socialistů, sjezd divadelního ochotnictva.
3. srpna, neděle: Letecká neděle, sjezd orlovských rodáků.

**Hladovým a žíznivým
první pomoc na výstavišti
poskytne**

**BRDIČKOVÁ
OCHUTNÁVÁRNA**

**Lahůdky.
Pražské uzeniny.
Vino ♦ Pivo ♦ Likéry**

ABECEDNÍ SEZNAM VYSTAVOVATELŮ.

A

- „**Agroferra**“, akc. spol., Kunčice n. Ostravicí.
American Heating, továrna na kamna, Mor. Ostrava,
Nádražní tř. 17.
„**Athena**“, výroba a prodej obuví, Josef Sršeň, Slez.
Ostrava, tř. Křížkovského.

B

- Baloun Josef**, sedlářství, Orlová, Husova.
Bartelmus, Donát a spol., elektr. stroje, Brno, Nová 61.
Bašista Dominik, perníkář, Místek, Štefánikova 288.
Better Vilém, obchod nábytkem, Orlová, Masarykova
čís. 713.
Bílek Metod, výroba koženého zboží, Metylovice u
Místku, Morava.
Bílek Sylvestr, zpracování kůží, Metylovice, Morava.
Blažej Ignat, továrna nábytku, spol. s r. o. v Porubě
u Svinova.
Bogdanovič Svetomír, orient. cukrovinky, Přerov, Žero-
tinovo 19.
Bonček František, obuvník, Orlová, Komenského ul.
Bořucký Petr, mistr kamenický, Opava, Stockertova 8.
Brdička Jaroslav, obchod zbožím koloniálním, Orlová.
Buček J. F., nakladatelství, Prostějov.
Bužek Ferdinand, lakýrník, Frýdek.

C

- Centrální hospodářské skladiště** pro Slezsko a Moravu
v Opavě, zapsané společenstvo s r. o.
Cihelny kamenouhelných závodů Orlová-Lazy, Orlová.

Cihelny Dr. Larische-Mönnicha, správa v H. Suché.
Cukr Václav, Hotel „Centrál“, Čes. Těšín.

Č

Českomoravská-Kolben, Praha IX., Vysočany.

D

Deutscher Erich, fotoatelier, Orlová.
Dikow & Zedník, továrna patentních, moderních samo-
činných napájecích, Jablonec n./N.
Družstvo hosp. lihovarů pro prodej lihu v Praze.
Družstvo pro výrobu slaměných klobouků v Lipové,
p. Jednov u Konice, Morava.
Dubný B., sklad strojů a motor. vozidel, Orlová.

E

Eickhoffové, bratři, strojírna, Mor. Ostrava, Denisovo 7.
„Elektroferra“, tech. kancelář a elektr. závod, Orlová.
Elektro-Lux, spol. s r. o., filiálka Moravská Ostrava,
Nádražní třída 41a.
„Elektrostra“, Moravská Ostrava 8.
Elbertzhagen a Glassner, strojírna, Moravská Ostrava,
Frýdlantská 4.
„Elma“, výroba chem. a kosmet. přípravků, Moravská
Ostrava, Mar. Hory.

F

„Falco“, přírodovědecká laboratoř, Moravská Ostrava,
Marianské Hory.
„Ferrum“, akc. spol. pro průmysl železářský, Frýdlant
n./Ostr.
Flottmann a spol., Kunčice, Fochova 15.
Frank Leo, šicí stroje, Mor. Ostrava.
Friedländer Bedřich, sklad pat. šněrovadel, Praha-Žižkov.

G

Gajda Frant., sedlář, Karvinná, Hlavní tř. 984.
Glücková Marie, výroba koberců, Karvinná, Hlavní tř.

Gurecká Gabriela, ochutnavárna, Orlová, Lazecká 612.

H

Hackera Rudolfa lesní stromovky, Hradec Králové, Pouchov 174.

Halfar Karel, mechanik, Šenov, Slezsko.

Hasičská vzájemná pojišťovna, Brno, Palackého 16.

Hausherr Rud., strojírna, Mor. Ostrava, Střelniční 15.

Haut Frant., zahradnictví, Orlová 361.

Herzkové, bratři, Moravská Ostrava, Court of industry, Denisovo.

Hladíková Marie, výr. ocel. zboží, Praha VII., Pivovarská 434.

Hlobílek Ludvík, čalouník, Mor. Ostrava, Tř. čes. legií číslo 21.

Horák Jan, cukrář, Moravská Ostrava.

„Hospodář“, družstvo, hospodářské stroje, Milotice nad Bečvou.

Hošek a Ulrich, krejč. závod, Karvinná, Nádražní 449.

Hrabec Ferdinand, kartáčník, Orlová.

Hrček a Neugebauer, stříkačky, Brno, Královo Pole.

Hruška Václav, uměl. prům. malířství, dříve Monopol, Košfany.

Hubený Čeněk, výroba harmonik, Karvinná, Solca 1219.

Huml Fr., fotograf, Karvinná, Hlavní 1022.

CH

Chamrad Albín, obchodní dům, Orlová, Náměstí.

Chamrad Jan, pánský modní závod, Orlová, Náměstí.

Chorovský Julius, motocykly „Indián“, Slezská Ostrava číslo 400.

J

Janata Václav, hračky, Bystrá, p. Rybnice n./Jiz.

Janda Frant., obrábění dřeva, Bystrá, p. Rybnice u Semil.

Janský V., ing., batikové ateliery, Kladno V./849.

Jína J., nejstarší továrna lomnických sucharů, Lomnice n./Popel.

Jordanová Anna, bijouterie, Praha, Vinohrady, Chodská ul. 6.

Juchelková Julie, trafikantka, Orlová, Ostravská.

K

Kačorové bratři, klempířství a instal., Orlová 314.

Kalmann Ivan, patent. novinky, Praha VII., Rohanská číslo 1050.

Kempný Eduard, zámečnictví, Karvinná 1390.

Kania Karel, Orlová, Ostravská 186.

Kokotek Pavel, svrškař, Orlová 376.

Kolinská továrna na kávové náhražky, Prostějov.

Komendier Evžen, par. pekárna, Doubrava.

Konečný Fr., psací stroje, Mor. Ostrava, Mar. Hory, Tř. Přemyslovců 83.

Klocek Leopold, drogerie, Orlová.

Koplik Florian, výroba schránek na klobouky, Přerov.

Korolenko Ivan, výroba hraček, Ljubljana, Vošnjakova číslo 22.

Koutný František, reliefy, Prostějov, Libušinka 2a.

Koval Karel, kasety, Třinec 399.

Krašovský Frant., kolář, Polanka 87, Slezsko.

Král Alois, natěrač a malíř písma, Orlová.

Kroulík J. a spol., strojírna, Mariánské Hory.

Kruliš Josef, modní závod, Orlová.

Kunz Josef, výroba hudeb. nástrojů, Orlová.

L

Larisch-Mönnichova správa lázní v Darkově.

Lisztwan A., modní síň, Návsí, Jablunkov.

Litten Josef, kolín. voda, Žižkov, Havlíčkova 34.

Lojda Josef, krejč. závod v Orlové.

Lorenz Ig., továrna na benzin. motory, Kroměříž.

Lučenské továrny hosp. strojů, Pražská kancelář, Praha II., Tyršova 8.

M

- Majzlík Matěj**, nábytek, Orlová, Olšovec 542.
Mach Josef, dřevoprůmysl, Semily.
Malina Ferd., sochař, Orlová.
Marek Josef, centrál. drogerie, Orlová.
Maršálek Bohumír, umělecký dřevopr., Velké Opatovice, Morava.
Mezera Karel, kožišník, Orlová.
Michajlovič Dimko, orient. cukrářství, Kroměříž, Staňkova 212.
Miša T. R., květinářství, Orlová.
Moraň Rudolf, nádobí, Horní Tošonovice.
Moravec Boleslav, kloboučnictví, Orlová.
„Motoria“, strojní a autodílna, Orlová.
Münzberg Ant., loutková divadla, Praha, Žižkov, Chodská číslo 14.
Mynář Vojtěch, kameninové nádobí, Frenštát p. Radh.

N

- Něborák Rudolf**, betonářství, Rychvald.
Nerad Josef, zahr. architekt, Brno, Král. Pole, Palackého třída 24.
Novák Jan, výroba hraček, Praha, Smíchov, Poděbradova 4.
Nowak Josef, knihkupec, Orlová 587.

O

- Opavský Karel**, kuřácké potřeby, Brno, Dornych 7.
Orlovská strojírna v Porubě u Orlové.
Osolobě Richard, sklad nábytku, Mor. Ostrava, Slez.-ostravská 43.
Otaševič Tomáš, orient. cukrovinky, Nová Ves u Mor. Ostravy.

P

- Pála a spol.**, elektr. články, Slaný.
Pavera Josef a bratr, zámečnictví, Třanovice, pp. Hnojník.

Patzak Adolf, agentura, Mor. Ostrava, Palackého tř. 18.
Pelikán Jan, temper. tech. výrobky, Praha, Václavské náměstí 33.

Pivovar, Český akciový v Moravské Ostravě.

Pivovar, Larisch-Mönnichův v Karvinné.

Pivovar a sladovna, Moravsko-ostravský, dříve Strassmann, Moravská Ostrava.

Pivovar a sladovna, Moravsko-slezský, Radvanice u Mor. Ostravy.

Petrovická továrna na sodu, dr. Larische-Mönnicha v Petrovicích.

Petržilka Jar., závod elektr., Orlová.

Pittel a Brausewetter, podnikatelství staveb, Moravská Ostrava, Třída čes. legií 5.

Plachetka Jos. A., umělecké knihařství, Mor. Ostrava, Havlíčkovu nábřeží.

Plocek Ant., silhuetista, Praha, Michle, Hotel Luka.

Posker Jindřich, textil. dům, Karvinná, Dolní 1471.

Prokop Lad., houslař. mistr, Chrudim.

První dělnické oděvní družstvo v Prostějově, fil. Orlová, Městský dům.

Přírodovědecká dílna v Orlové, Bezručova 619.

Puchalský Eduard, malíř, Orlová 554.

R

Reichmann Dan., hasičská výbroj, Mor. Ostrava, Velká ulice 19.

„Reklamekunst“, obch. kancelář, Moravská Ostrava, Havlíčkovu 24.

Riesenfeld Leo, koberce, Napajedla.

S

Samcová Anna, jablonecké zboží, Praha VII., Kolárova 308.

Schindler Vilém, vazba knih, Doubrava.

Siegel Emil, kadeřník v Orlové.

Siemens a spol., kom. spol., techn. kancelář, Moravská Ostrava.

Skácel Adolf, uměl. zámečnictví, Orlová.

„Slezská Grafia“, knihtiskárna, akc. spol. v Opavě.

Smyček J., sklad strojů, Hnojník.

Sokolský Frant., natěračství, Radvanice 340.

Spitzer J., závod klempířský, Doubrava.

Spořitelna městská ve Slezské Ostravě.

Stach Jan, oděvní dům, Orlová.

Starosta Bedř., obuvnictví, Orlová.

Státní lesy a statky, ředitelství ve Frýdku.

Steklý Antonín, báňský úředník, Lazy 279.

Stratílek V. Ig., tov. požár. motor. střík., Vysoké Mýto.

Svoboda Fr., továrna na svíce, Bystřice p. Host.

Sýkora Rudolf, výroba nábytku, Mor. Ostrava VI., Vrchlického.

Š

Šigut Leopold, kožené zboží, Metylovice.

Šindelovský Adolf, pilníkárna, Mar. Hory, Kolárova 584.

Šírek Gustav, výroba kov. zboží, Brno, Pražská 36.

Škrobánek Josef František, zahr. architekt, Moravská Ostrava, Náměstí republiky 4.

Šlambora Fr., obch. vypal. předměty, Praha, Vinohrady, Brendlova 19.

Šmuk Karel, výroba ovoc. šťav, Staré Hamry, kancelář v Moravské Ostravě, Kostelní 17.

Šolc Frant., speciální novinky, Praha-Nusle, Spytišněvova 194.

Šotek Čeněk, zást. fy, „Dvorský“, výr. mýdla na sklo „Čiston“, Horní Domaslovice.

Špičák Arnošt, obchod stroji, Orlová.

Štětka Václav, zubní technik, Orlová.

Štorková Marie, předtiskárna ruč. prací, Kopřivnice 282.

Štrobach Jan, terrakotové předměty, Buštěhrad, Tyršova.

T

- Talla František**, velkovýroba škol. nábytku, Přerov, Žerotínovo n. 20.
- Tichý Gustav**, rukodílna na šířel. zbraně, Mor. Ostrava, Třída čes. legií.
- Titzová Frant.**, Orlová, Kaniova 428.
- Tlalka Rudolf**, uměl. knihařství, Mar. Hory, Palackého číslo 328.
- Továrna na hliněné zboží**, Fr. Stahremberg-Larischové v Polské Lutyni.
- Towarzystwo oszczędności i zaliczek stow. zarejestr. z nieg. poręka** Čes. Těšín, fil. Orlová.
- Tögel Walter**, papírnictví, Nový Bohumín, Hlavní 254.
- Trojan Eduard**, patentní novinky, Praha VII., Na Maminách 796.
- Trojan Jar.**, bijouterie, Praha-Smíchov, Jeronýmova 8.
- Tulinger Antonín**, závod pokrývačský, Orlová.

U

- Ústřední nakladatelství a knihkupectví učitelstva česko-slovenského** v Praze, spoř. s r. p., filiálka v Brně, Masarykova tř. 22-24.
- „Union“**, knihtiskárna, Slez. Ostrava, Veleslavínova 346.

V

- Vantuch Karel**, výroba tělocv. náradí v Příboře, Frenštátská 426.
- Vaňatka Frant.**, železář. zboží, Orlová.
- Válek Ant.**, výroba sod. vody, limonad a sklad piva, Orlová, Sokolská tř. 687.
- Válek Martin**, sklad šicích strojů, Mar. Hory, Palackého číslo 158.
- „Vigor“**, průmyslový podnik vál. invalidů, Opava, Ratibořská 33.
- Vilímek Jan**, továrna mýdel a kryst. sody, Lipník n./B., Morava.
- Vinařsko-ovocnické družstvo** v Bzenci, z. s. s r. o.

Vítkovické horní a hutní těžířstvo, Vítkovice.
Vospálek Bohumil, Mr., Nusle 429.
Vysloužilová Františka, knihkupectví, Orlová.
Vyval Josef, sklad šicích strojů, Mor. Ostrava, Nádražní
číslo 17.

W

Wechsner M., sklad plzeňského prazdroje, Orlová.
Weissberger Arthur, stolárna, Orlová.
Wichterle a Kovářik, akc. spol., Prostějovské továrny,
Prostějov.
Weiser J., hornické stejnokroje, Mor. Ostrava, Třída
28. října.

Z

Zajčková Marie, jablonecké zboží, Praha VII., Skuherského 23.
Zuber Josef, uzenářství, Mor. Ostrava, ul. K. Marxe 21.
Zuber Karel, inž., stavitel, Fryštát.

Ž

Žežulková Emilie, kosm. labor. a parfumerie, Praha II.,
Myslíkova 10.

SEZNAM FIREM DLE JEDNOTLIVÝCH VÝSTAVNÍCH OBJEKTŮ.

A) PRŮMYSLOVÝ PAVILON :

Firma a sídlo :	Vystavuje :
„Agroferra“, Kunčice,	železné strojové součásti.
Bartelmus Donát, Brno,	elektrické přístroje.
Českomoravská Kolben, Praha,	elektrické přístroje.
Českomoravská Kolben, Praha,	parní válce.
Eickhoff, Mor. Ostrava,	hornické stroje.
Elbertshagen & Glasner, Mor. Ostrava,	stroje a strojové součástky.
„Ferrum“, akc. spol., Frýdlant,	důlní motor. lokomotivu, důlní vrátek.
Flottmann & spol., Kunčice,	důlní stroje.
Hausherr & Co., Mor. Ostrava,	hornické stroje.
Horní a hutní spol., Brno,	železářské a hutnické výrobky.
Hrček & Neugebauer, Brno-Kr. Pole,	stříkačky.
Chorovský Julius, Slez. Ostrava,	motocykle „Indian a Puch“.

Firma a sídlo :

Vystavuje :

- Kroulík J., Mar. Hory,
buchar, lis.
- Lorenz Ing., Kroměříž,
4 benzinové lokomotivy.
- Orlovská strojírna, Poruba,
důlní vozy.
- Patzak Adolf, Mor. Ostrava,
pekař. stroje a universál. strojek pro
kuchyně.
- Pittel & Brausewetter, Mor. Ostrava,
fotografické modely.
- Planografie „Orion“, Mor. Ostrava,
výkresy.
- Reichmann D., Mor. Ostrava,
hasičská výzbroj.
- Ředitelství stát. drah, Olomouc,
železnická výstavka.
- Siemens & spol., Mor. Ostrava,
elektrotechnický materiál.
- Stratílek Ing., Vysoké Mýto,
hasičské výzbroje a sanitní vozy.
- Šindelovský A., Mar. Hory,
pilníky.
- Vítkovické železářny, Vítkovice,
obrazy a ř.

B) PAVILON ŽIVNOSTÍ A OBCHODU :

Firma a sídlo :

Vystavuje :

- Bořucký Petr, Opava,
těžítka.
- Dubný M., Orlová,
motorová kola.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

- „Elektroferra“, Orlová,
elektrotechnické přístroje.
- „Elektrostra“, Mor. Ostrava,
radiopřístroje.
- Hladíková Marie, Praha,
kuchařské ocel. přístroje.
- Chamrad Albín, Orlová,
střížné zboží.
- Chamrad Jan, Orlová,
hračky a bijouterie.
- Janda František, Bystrá,
kuchyňské potřeby, hračky.
- Janata V., Bystrá,
hračky, upomínkové předměty.
- Kačorové, Orlová,
klempířské práce.
- Klocek L., Orlová,
fotografické potřeby, laky, toalet.
- Konečný Frant., Mar. Hory,
psací a počítací stroje.
- Koval Karel, Třinec,
kasety, zámky.
- Kunc Josef, Orlová,
hudební nástroje.
- „Mars“, továrna žár. těles, Zábřeh,
žárová tělesa.
- Opavský Karel, Brno,
deštníky.
- Pála & spol., Slaný,
články.
- Petržilka J., Mor. Ostrava,
elektr. přístroje.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

„Reklamekunst“, Mor. Ostrava,
prodej časopisů.

Samcová Anna, Praha,
jablonecké zboží.

Skácel A., Orlová,
zámečnické výrobky.

Šírek Gustav, Brno,
lis. zboží, hračky.

Šlambora Fr., Praha,
dřevěné památ. předměty.

Tögel Walter, Bohumín,
plnicí péra.

Válek M., Mar. Hory,
šicí stroje, kola.

Vospálek B., Praha,
chemicko technické výrobky.

Žežulková E., „Tuberosan“, Praha,
kosmetika.

C) VLASTNÍ STÁNKY VENKU:

Firma a sídlo:

Vystavuje:

Bogdanovič Světomír, Přerov,
orientálské cukrovinky.

Brdička Jaroslav, Orlová,
lahůdky.

Cihelna, Horní Suchá,
cihlářské výrobky.

Cihelny Orlová-Lazy, Orlová,
cihlářské výrobky.

Cukr V., Český Těšín,
kavárna.

Český akciový pivovar, Mor. Ostrava,
pivo,

Firma a sídlo :

Vystavuje :

„Elektroferra“, Orlová,
fontánu.

Gurecká Gabriela, Orlová,
ochutnávárna, mléko.

Haut Fr., Orlová, květiny.

Juchelková Julie, Orlová,
tabák.

Kalman Ivan, Praha,
novinky pro domácnost.

Kania Karel, Orlová,
důlní vozy.

Karvínský pivovar, Karvinná,
pivo,

Komendier E., Doubrava,
pečivo.

Michajlovič Dimko, Kroměříž,
prodej or. cukrovinek.

Mokroš Jiří, Mar. Hory,
ochutnávárna.

Moravec B., Orlová,
batikové práce atelieru ing. V. Jan-
ského a drobné předměty, zhotovené
z barevné slámy.

„Motoria“, Orlová, patenty.

Něborák R., Rychvald,
cementové zboží.

Nerad Josef, Brno,
květiny.

Novák Jan, Praha, hračky.

Nowak Josef, Orlová,
prodej tiskovin.

Otaševič Tomáš, Nová Ves,
orient. cukrovinky.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

- Pavera Josef, Třanovice,
zámečnické závody.
- Plzeňský pivovar, Plzeň,
pivo,
- Radvanický pivovar, Radvanice,
pivo,
- Skácel A., Orlová, zámečnické výrobky.
- Strassmannův pivovar, Mor. Ostrava,
pivo,
- Škrobánek J. F., Mor. Ostrava,
květiny.
- Šmuk K., Mor. Ostrava,
ovocná vína, šťávy.
- Šolc Frant., Praha,
drobné předměty.
- Šolc Frant., Praha,
různé novinky pro domácnost.
- Titzeová Františka, Orlová,
zdejší a jižní ovoce.
- Tullinger Antonín, Orlová,
krytiny.
- Válek Ant., Orlová,
limonáda, sodová voda, šťávy.
- Vysloužilová Frant., Orlová,
zboží papírnické.
- Wechsner M., Orlová,
pivo
- Wolgart, Mor. Ostrava,
cukrovinky.
- Ing. Zuber, Fryštát,
železobeton.
- Zuber Josef, Mor. Ostrava,
uzeniny.

D) ČESKÉ REÁLNÉ GYMNASIUM :

Firma a sídlo :

Vystavuje :

„Amerikan Heating“, Mor. Ostrava,
americká kamna.

„Athena“, Slez. Ostrava,
obuv.

Baloun Josef, Orlová,
koňský postroj.

Bašista D., Místek,
med. perník.

Better V., Orlová,
nábytek a čaloun. přípravy.

Bílek Metod, Metylovice,
tělocv. a letní obuv.

Bílek Sylvestr, Metylovice,
bíče, řemínky.

Blažej Ig., Poruba,
nábytek.

Bonczek Frant., Orlová,
obuv.

Buček J. F., Prostějov,
příručky pro ruční práce ve škole.

Bužek Ferdin., Frýdek,
matová skla.

Dělnické oděvní družstvo, Orlová,
pánská a dětská konfekce.

Deutscher E., Orlová,
fotografie.

Elektro-Lux, Mor. Ostrava,
žárovky.

„Elektroferra“, Orlová,
reklama.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

- „Elektroferra“, Orlová,
světelná reklama.
- „Elma“ L. Wulkan, Mar. Hory,
mýdla.
- „Falco“, Mar. Hory,
přírodověda.
- Frank Leo, Mor. Ostrava,
šicí stroje, kola.
- Friedländer Bedř., Praha, Žižkov,
patentní šněrovadla.
- Gajda Fr. L., Karvinná,
sedlářské výrobky.
- Glücková Marie, Karvinná,
ručně vázané koberce.
- Herzkové Bratři, Mor. Ostrava,
vyssávače prachu.
- Hlobílek L., Mor. Ostrava,
klub. nábytek.
- Horák Jan, Mor. Ostrava,
skříň s cukrář. výrobky.
- Hošek & Ulrich, Karvinná,
oděvní součástky.
- Hrabec Ferdinand, Orlová,
kartáčnické výrobky.
- Hubený Č., Karvinná,
harmoniky.
- Hummel Fr., Karvinná,
fotografie.
- Jína J., Lomnice n. P.,
suchary.
- Jordánová Anna, Praha, Vinohrady,
bijouterie.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

- Kempný Ed., Karvinná,
kování a mříže.
- Kokotek P., Orlová,
svršky na obuv.
- Kolínská továrna na káv. nahrážky, Prostějov,
kávové nahrážky.
- Koplík Florián, Přerov,
schránky na klobouky.
- Korolenko Ivan, Ljubljana,
papírové hračky.
- Koutný Fr., Prostějov,
uměl. kovový relief.
- Král Alois, Orlová,
návěštní tabule.
- Kruliš Josef, Orlová,
perské koberce, pán. zboží.
- Lisztwan A., Návsí,
pláště dětské a pánské.
- Littner Josef, Žižkov,
parfumerie.
- Lojda J., Lazy, oděvy.
- Mach Josef, Semily,
hrací automaty.
- Majzlík Matěj, Orlová,
nábytek.
- Marek Josef, Orlová,
barvy, laky, lučebniny.
- Maršálek Bohumír, Vel. Opatovice,
upomínkové předměty.
- Mezera Karel, Orlová,
kožešiny.
- Michenka Jan, Frýdek,
kosmetické a chem. výrobky.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

- Míšová Terezie, Orlová,
květiny, semena
- Moraň Rudolf, H. Tošonovice,
kuchyňské nádobí.
- Mynář V., Frenštát,
kameninové výrobky.
- Osolsobě R., Mor. Ostrava,
nábytek.
- Patík Frant., Drahotuše,
výroba pleteného nábytku.
- Pelikán Jan, Praha,
žel. šamotová kamna.
- Plachetka J., Mor. Ostrava,
umělecké vazby.
- Posker Jindřich, Karvinná,
kožešiny.
- Prokop Ladislav, Chrudim,
hudební nástroje.
- Přírodovědecká dílna, Orlová,
vycpávky.
- Puchalský Eduard, Orlová,
vzorky malby.
- „Reklamekunst“, Mor. Ostrava,
reklamní časopis.
- Riesenfeld Leo, Napajedla,
stav kobercový v práci.
- Schindler V., Doubrava,
vázané knihy.
- Siegel E., Orlová, práce vlasové.
- Slezská Grafia, Opava,
tiskopisy a vzory sazeb.
- Sokolský Frant., Radvanice,
nábytek, malba.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

Spitzer J., Doubrava,

lednička, koupací vana, prací stolička.

Společenstvo stavitelů, Orlová,

projekty staveb.

Stach Jan, Orlová, látky a oděvy.

Starosta Bedřich, Orlová,

obuv.

Steklý Ant., Lazy, modely strojů a výkresy.

Svoboda F., Bystřice, svíce.

Sýkora Rudolf, Mor. Ostrava,

školní lavice.

Šigut Leopold, Metylovice,

lehká kožená obuv (valašky).

Šírek Gustav, Brno,

lisované zboží, hračky.

Šotek Čeněk, H. Domaslovice,

mýdlo „Čiston“ na sklo.

Špičák A., Orlová, separatory.

Štětka V., Orlová, zubotechnika.

Továrna na hliněné zboží, Pol. Lutyň,

kamna a kamenné zboží.

Továrna na sodu, Petrovice,

chemické výrobky.

Trojan Em., Praha,

novinky pro domácnost.

Trojan Jarosl., Praha, nože, bijouterie.

Union, knihtiskárna, Slez. Ostrava,

tiskoviny.

„Vigor“, Opava, orthop. přístroje, umělé údy.

Vilímek Jan, Lipník,

mýdla.

Firma a sídlo:

Vystavuje:

Vyvial J., Mor. Ostrava,

šicí stroje, kola.

Weissberger A., Orlová, dvěře.

Windholz A., Mor. Ostrava,

hornické stejnokroje.

E) EXPOSICE ZAPLACENÉ — JINDE NEŽ V REÁL. GYMNASIU UMÍSTĚNÉ:

Firma a sídlo:

Vystavuje:

Hasičská vzájemná pojišťovna, Brno,

diagramy.

Larisch-Mönnichova správa lázní v Darkově,

jodová sůl a voda, fotografie lázní.

Lesní stromovky, Hradec Králové,

foto. a koše lesnické.

Malina Ferdinand, Orlová,

socha presidenta.

Münzberg Ant., Praha, divadelní loutky.

Městská spořitelna, Orlová,

Městská spořitelna, Slez. Ostrava,

diagramy, fotografie.

Ministerstvo zdravotnictví, Praha,

Státní velkostatek, Frýdek,

lesnické a pílařské produkty.

Štorková Marie, Kopřivnice,

přetisky ručních prací.

Štrobach Jan, Buštěhrad,

terak. vázy, nádoby, keramika.

Talla Frant., Přerov, školní nábytek.

Tichý Gustav, Mor. Ostrava,

zbraně

Firma a sídlo :

Vystavuje:

Towarzystwo oszczędności i zaliczek stow. zarejstr.
z niegr. poręką, Čes. Těšín, fil. Orlová.

Učitelské knihkupectví, Brno,
obrazy, mapy, knihy.

Wantuch Karel, Příbor,
tělocvičné nářadí.

F) HOSPODÁŘSKÉ ODDĚLENÍ:

Firma a sídlo :

Vystavuje:

Centr. hospod. skladiště, fil. Orlová,
hnojiva, krmiva, semena atd.

Dikow a Zedník, Jablonec,
samočinná napájedla.

Družstvo „Hospodář“, Milotice,
hospod. stroje.

Krakovský František, Polanka,
rolnický vůz.

Lučenecká továrna, Lučenec,
2 kompl. secí stroje.

Plocek Ant., Praha, silhuety.

Smyček J., Hnojník, hospodářské stroje.

Wichterle a Kovařík, Prostějov,
hospodářské stroje.

SEZNAM DÁRCŮ A UPISOVATELŮ NA GARANČNÍ FOND VÝSTAVY.

1. Město Orlová, garancie	Kč 100.000
2. Ministerstvo obchodu v Praze, garancie	" 50.000
3. Zemská správní komise slezská v Opavě, garancie	" 25.000
4. Městská spořitelna v Orlové, garancie	" 10.000
5. Obchodní gremium v Orlové, garancie	" 10.000
6. Obchodní a živnostenská komora pro Slezsko, subvence	" 8 000
7. Kabátek Matěj, stavitel v Orlové, garancie	" 7.000
8. Zemská správní komise slezská v Opavě, subvence	" 6.000
9. Městská spořitelna v Karvinné, garancie	" 5.000
10. Město Karvinná, garancie	" 5.000
11. Ústředí starost. sborů slez., garancie	" 5.000
12. Zatloukal Bedřich, stavitel v Orlové, garancie	" 5.000
13. Chamrad Albin, obchodník v Orlové, garancie	" 5.000
14. Marek Josef, drogist v Orlové, garancie	" 5.000
15. Starostenský sbor pro okres fryštátský, garancie	" 3.000
16. Společenstvo smíšených živností v Orlové, garancie	" 3 000
17. Sucharda Antonín, obchodník v Orlové, garancie	" 2.500
18. Petržilka Jaromír, závod elektrotechn., garancie	" 3.000

Snáška : Kč 257.500

Přenos Kč 257.500

19. Společenstvo hostinských v Karvinné, garancie	”	2 000
20. Strassmannův pivovar v Mor. Ostravě, garancie	”	2.000
21. Janota a Borůvka, fotoatelier v Mor. Ostravě, garancie	”	2.000
22. Kandus Jan, obchodn. v Orlové, garancie	”	2.000
23. Malina Ferdinand, sochař v Orlové, garancie	”	2.000
24. Stach Jan, krejčí v Orlové, garancie	”	2.000
25. Občanská záložna v Orlové, garancie	”	1.000
26. Brdička Jaroslav, obchodník v Orlové, garancie	”	1.500
27. Štětka Václav, zubní atelier v Orlové, garancie	”	1.000
28. Chamrad Jan, obchodník v Orlové, garancie	”	1.000
29. Městská spořitelna v Orlové, subvence	”	1.000
30. Moravec Boleslav, kloboučník v Orlové, garancie	”	1.000
31. Kohoutek Alois, pohř. ústav v Orlové, garancie	”	1.000
32. Snatzke Frant., řezník v Orlové, garancie	”	1.000
33. Mezera Karel, kožišník v Orlové, garancie	”	1.000
34. Better Vilém, sklad nábytku v Orlové, garancie	”	1.000
35. Wechsler Adolf, obchodník v Orlové, garancie	”	1.000
36. Zikmundová Marie, cukrářka v Orlové, garancie	”	1.000
37. Klocek Leopold, drogist v Orlové, garancie	”	1.000
38. Guziurová Marie, majitelka biografu, garancie	”	1.000

Snáška Kč 284.000

Přenos Kč 284.000

39. Skácel Adolf, zámečník v Orlové, garancie	„	1.000
40. Trubka František, stavitel v Orlové, garancie	„	1.000
41. Hrstka Karel, inženýr v Orlové, garancie	„	1.000
42. Tulinger Antonín, pokrývač v Orlové, garancie	„	1.000
43. Wechsner Mořic, hotelier v Orlové, garancie	„	700
44. Steiner Bohumír, sklad dřeva v Orlové, garancie	„	600
45. Bystroň Emil, řezník v Orlové, dar	„	500
46. Střížovský Leopold, obchodník v Or- lové, garancie	„	500
47. Machek Václav, sklenář v Orlové, garancie	„	500
48. Barber Oskar, obchodník v Orlové, garancie	„	500
49. Jirotko Ladislav, sochař v Mor. Ostravě, garancie	„	500
50. Kačorové bratři, klempířství v Orlové, garancie	„	500
51. Knýblová Anděla, knihkupectví v Or- lové, garancie	„	500
52. Stross J., vrchní číšník v Orlové, garancie	„	500
53. Bochner Samuel, klenotník v Orlové, garancie	„	500
54. Zinglar Richard, restauratér v Orlové, garancie	„	500
55. Vysloužilová Františka, knihkupectví v Orlové, garancie	„	500
56. Kunc Josef, hudební nástroje v Orlové, garancie	„	500
57. Posker Robert, obchodn., Orlová, půjčka	„	500

Snáška Kč 295.800

	Přenos	Kč 295.800
58. Neliba Josef, knihkupec v Orlové, garancie	"	500
59. Goldmann Gustav, obchodník v Orlové, garancie	"	500
60. Stankušová Ema, hostinská v Orlové, garancie	"	500
61. Špičák Arnošt, mechanik v Orlové, garancie	"	500
62. Černý Ludvík, obchodník v Orlové, garancie	"	500
63. Recmanová Karla, cukrářství v Orlové, garancie	"	500
64. Baťa T. A., prodejna obuvi v Orlové, garancie	"	500
65. Šindelář Antonín, chemická čistírna v Orlové, garancie	"	500
66. Mišová Terezie, zahradnictví v Orlové, garancie	"	500
67. Švajda Ludvík, krejčí v Orlové, garancie	"	500
68. Barber Leopold, obchodník v Orlové, garancie	"	500
69. Weissberger Arthur, obchodník v Or- lové, garancie	"	500
70. Kruliš Josef, obchodn. v Orlové, garancie	"	500
71. Baloun Josef, čalouník v Orlové, garancie	"	500
72. Fibinger Josef, knihtiskař v Orlové, garancie	"	500
73. Otisk Ferdinand, hotelier v Orlové, garancie	"	400
74. Littner Josef, obchodník v Orlové, garancie	"	300
75. Schneider David, hotelier v Orlové, garancie	"	300
76. Brenner Adolf, holič v Orlové, garancie	"	300
	Snáška	Kč 304.600

Přenos Kč 304 600

77. Hrubý Karel, truhlář v Orlové, garancie	"	300
78. Rawik Leo, obchod. v Orlové, garancie	"	300
79. Tramer Šimon, obchodník v Orlové, garancie	"	300
80. Altmann Emil, obchod. v Orlové, garancie	"	300
81. Falter Ferdinand, obchodník v Orlové, garancie	"	300
82. Zifferová Antonie, pekařství v Orlové, garancie	"	300
83. Šimonek Emil, krejčí v Orlové, garancie	"	300
84. Silbiger Jindřich, klenotník v Orlové, garancie	"	250
85. Rapid, reklamní kancelář v Orlové, garancie	"	250
86. Švehelková Emilie, dámská krejčová v Orlové, garancie	"	250
87. Donath J. MrPh., lékárník v Karvinné, garancie	"	200
88. Skorkovská L., maj. lékárny v Orlové, garancie	"	200
89. Zlík Frant., hostinský v Orlové, garancie	"	200
90. Humanic, prodejna obuvi v Orlové, garancie	"	200
91. Hlobil Alois, holič v Orlové, garancie	"	200
92. Strompf Nathan, pekař v Orlové, garancie	"	200
93. Starosta Bedřich, obuvník v Orlové, garancie	"	200
94. Hlaváč Josef, vrch. poštm. v Orlové, garancie	"	200
95. Binek Jan, obchodník v Orlové, garancie	"	150
96. Válek Antonín, výr. sodovky v Orlové, garancie	"	150
97. Löffler Ludvík, obchodník v Orlové, garancie	"	150

Snáška Kč 309,500

	Přenos	Kč 309.500
98. Siegel Emil, holič v Orlové, garancie	"	100
99. Krystal, mechanická dílna v Orlové, garancie	"	100
100. Herrmann Adolf, obchodník v Orlové, garancie	"	100
101. Kremerová Viktorie, obchodnice v Orlové, garancie	"	100
102. Městská spořitelna v Mor. Ostravě, dar	"	200
103. Město Třinec ve Slezsku, dar	"	200
104. Město Frýdek ve Slezsku, dar	"	100
105. Brenner S., sklad nábytků v Orlové, garancie	"	300
106. Polák M., obchodník v Orlové, garancie	"	150
107. Gurecký Frant., sedlář v Orlové, garancie	"	300
108. Král Alois, malíř v Orlové, garancie	"	200
109. Schneider & Miesler, obchodníci v Orlové, garancie	"	500
110. Pešková Štěpánka, obchodnice v Orlové, garancie	"	200
111. Weissberger Jakub, sklad piva v Orlové, garancie	"	300
112. Elsner Šimon, obchodník v Doubravě, garancie	"	250
113. Kuzník Josef, obchodník v Orlové, garancie	"	200
114. Bohuš Bohumil, obchodník v Doubravě, garancie	"	500
115. Reklamní ústav Mor. Ostrava, garancie	"	300
116. Walový Karel, kamnář Orlová, garancie	"	200
117. Towarzystwo oszczędności, filiálka v Orlové, garancie	"	1.000
118. Suchánek Josef, kovář v Orlové, garancie	"	500
119. Desenský Bohumil, malíř v Orlové, garancie	"	500

Snáška Kč 315.800

Přenos		Kč 315.800
120. Eisenberg R., lékárník v Orlové, garancie	„	500
121. Navrátil Čeněk, hotelier, Orlová, garancie	„	500
122. Steuer Adolf, řezník v Orlové, garancie	„	300
123. Elektroerra, Orlová, garancie	„	1.000
124. Milenovský R., stávitel Orlová, garancie	„	500
125. Šarovský Karel, hostinský v Orlové, garancie	„	300
126. Kajfosz A., výrobce likérů v Orlové, garancie	„	500
127. Švanda Robert, malířství písma v Or- lové, garancie	„	500
128. Kika Alois, starosta společenstva oděv- níků v Karvinné, garancie	„	5.000
129. Potravní spolek v Lazích, garancie .	„	300
130. Kocian Fr., klempíř v Orlové, garancie	„	200
131. Košťál Lad., světelná reklama v Orlové, garancie	„	200
132. Haut Frant., zahradník v Orlové, garancie	„	500
133. Pinkus Maimann, obchodník v Orlové, garancie	„	300
134. Vaňatka Frant., obchodník v Orlové, garancie	„	1.000
135. Prokop Štěpán, natěrač, Orlová, garancie	„	200
136. Perl A., pekař v Orlové, <u>dar</u>	„	400
137. Perlová Aug., <u>dar</u>	„	300
138. Friednerova Evža, obchodn., Orlová, <u>dar</u>	„	100
139. Weissberger Jakub, obch. nábytkem v Orlové, <u>dar</u>	„	200
140. Schneider Abraham, obchod., Orlová, <u>dar</u>	„	500
141. Obec Heřmanice, <u>dar</u>	„	100
142. Obecní zastupitelstvo v Petřvaldě . .	„	1.000
		Kč 330.200

TABLE OF CONTENTS

1	Introduction
2	Chapter I. The History of the United States
3	Chapter II. The Constitution of the United States
4	Chapter III. The Federal Government
5	Chapter IV. The State Governments
6	Chapter V. The Local Governments
7	Chapter VI. The Judiciary
8	Chapter VII. The Executive
9	Chapter VIII. The Legislative
10	Chapter IX. The Administration
11	Chapter X. The Finance
12	Chapter XI. The Education
13	Chapter XII. The Religion
14	Chapter XIII. The Social
15	Chapter XIV. The Literature
16	Chapter XV. The Art
17	Chapter XVI. The Science
18	Chapter XVII. The Industry
19	Chapter XVIII. The Agriculture
20	Chapter XIX. The Commerce
21	Chapter XX. The Transportation
22	Chapter XXI. The Communication
23	Chapter XXII. The Health
24	Chapter XXIII. The Environment
25	Chapter XXIV. The Future

OBSAH:

Úvodem	Str.	19
Od vzniku k uskutečnění výstavy	"	25
Nástin geografických poměrů a historického vývoje Těšínska	"	28
Národnostní poměry na dnešním Těšínsku	"	41
Úryvky z minulosti Orlové	"	45
Dějepisný vývin dolování na kamenné uhlí ve Slezsku	"	52
Záchranná služba na dolech	"	69
Z geologie Těšínska	"	76
Průmysl a výstava v Orlové	"	85
Elektrifikace Těšínska	"	91
Těšínsko a průplavy	"	97
Důležitá novinka v cihlářství na Těšínsku	"	101
Živnosti na Těšínsku	"	105
Slezsko v českém písemnictví	"	107
České národní školství v pohraničních okresech Těšínska před převratem a dnes	"	113
České střední školy na Těšínsku	"	118
O samosprávě ve Slezsku	"	121
Rozvoj turistiky na Těšínsku	"	124
Sport na Těšínsku	"	131
Hnutí abstinentské na Ostravsku	"	133
Zemědělství na Těšínském Slezsku	"	137
Dělnické hnutí na Těšínsku	"	144
Několik dat o Orlové	"	149

Průvodce výstavou :

A) Umístění	Str. 152
B) Různé pokyny návštěvníkům	„ 154
Pořad sjezdů, zájezdů a významných slavností v době výstavy v Orlové	„ 155
Abecední seznam vystavovatelů	„ 157
Seznam firem dle jednotlivých výstavních objektů :	
A) Průmyslový pavilon	„ 166
B) Pavilon živností a obchodu	„ 167
C) Vlastní stánky venku	„ 169
D) České reálné gymnasium	„ 172
E) Exposice zaplacené — jinde než v re- álném gymnasiu umístěné	„ 177
F) Hospodářské oddělení	„ 178
Seznam dárců a upisovatelů na garanční fond výstavy	„ 179

Přílohy :

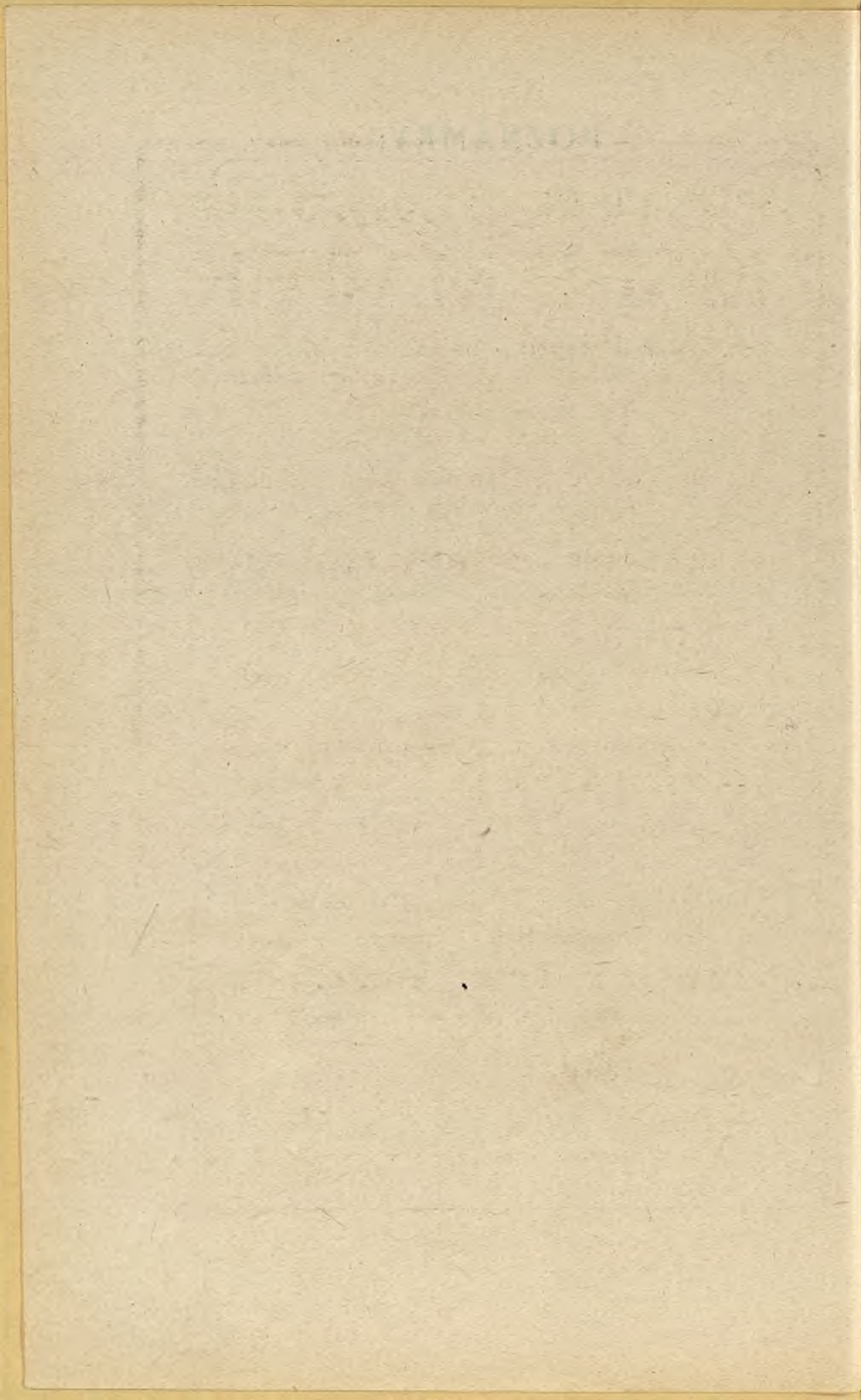
Železniční mapka.

Železniční spoje na výstavu do Orlové a zpět.

Situace výstavy v Orlové.

Plán výstaviště.

POZNÁMKY:

CENTRÁLNÍ DROGERIE JOSEF MAREK

velkoobchod zbožím materiálním a barvami,
výroba fermežových barev elektr. pohonem

V ORLOVÉ,

dodává veškeré do tohoto oboru spadající
zboží za ceny konkurenční.

MÁ HLAVNÍ SKLADY TOVÁRNÍCH FIREM:

F. J. MATERNA,

továrna na laky, fermeže a barvy v Praze.

F. KREMLIČKA,

tovární výroba laku bez lesku na školní tabule.

AKCIOVÁ TOVÁRNA NA KARTÁČ-
NICKÉ ZBOŽÍ A ŠTĚTKY

dříve J. HRDINA v Pelhřimově.

BOHUMÍNSKÉ CHEMICKÉ ZÁVODY

akciová společnost v Novém Bohumíně.

VLADIMÍR JOSEF KAVALIER,

továrna lučebního skla pro laboratoře, průmyslové a báňské podniky na Sázavě.

NAFTASPOL,

benziny a minerální oleje v Praze.

METOD BÍLEK,
výroba koženého zboží,
METÝLOVICE.
Zákonem chráněná tě-
locvičná a letní obuv „**LAŠKY**“

KNIHKUPECTVÍ A PAPÍRNICTVÍ
J. KRŮTOVÁ, KARVINNÁ
Veškeré školní a kancelářské
potřeby. Hračky.

Žádejte ve všech obchodech
»**ČISTON**«
patentní mýdlo na sklo.
Generální zástupce
Čeněk Šotek, Hor.Domaslovice

Používejte a žádejte ve všech obchodech
hygienická gumová patentní
šněrovadla
Zástupce B. Friedländer, Praha-Žižkov

PARFUMERIE
»**TAHITI**«
PRAHA-ŽIŽKOV,
Havlíčкова ulice č. 34.

Odporučuje k nákupu
la KOLÍNSKOU VODU
Malá láhev Kč 8-
Velká „ „ 15-
VEŠKERÉ VŮNĚ.

ODBORNÝ
SEDLÁŘSKÝ
ZÁVOD
FRANTIŠKA L.
GAIDY
V KARVINNÉ
doporučuje se ct.
přízni P. T.
obecenstva.
Telefon číslo 21.

Antonín Tulinger,
závod pokryvačský a asfalterský
Orlová — telefon 106.

Provádí veškeré druhy krytin s dodáním materiálu se
zárukou. Stálý sklad a prodej všech krycích hmot. Roz-
počty na požádání zdarma. Opravy rychle a co nejlevněji
x x x x x x x x účtuji. x x x x x x x x x

FRANTIŠEK TRUBKA

STAVITEL ORLOVÁ TELEF. 136

PROVÁDÍ VEŠKERÉ PRÁCE DO OBORU
POZEMNÍHO STAVITELSTVÍ SPADAJÍCÍ.

**OBCHODNÍ A REKLAMNÍ
TISKOPISY**

v moderní úpravě
pro obchod, průmysl, živnosti,
spolky atd. rychle a levně
provádí

KNIHTISKÁRNA „UNION“

SL. OSTRAVA

SPOL. S R. O.

Vlastní knihárna

Telefon čís. 180

FR. ŠLAMBORA

obchod
vypalovanými dřevěnými
předměty

**PRAHA-VINOHRADEK,
BRANDLOVA ULICE Č. 19.**

Elektrické vysavače prachu

» ORION «

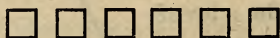
nejlepší známka.
BRATŘÍ HERZKOVÉ,
ústřední prodejní kancelář
vysavače prachu „Orion“,
MORAVSKÁ OSTRAVA,
Denisovo náměstí, za českým divadlem.

SVETOMÍR BOGDANOVIČ, PŘEROV,
 ŽEROTÍNOVO NÁM. 19.

Vyrábí francouzské nugaty velejemné chuti, řezy ovocné, mandlové, kokosové, citronát, různé bonbony kyselé, cařihradskou zmrzlinu, solůňky, rachat, lokum, tutti-frutti, šučuk s mandlemi, pražené mandle.

**RUDOLF
TLALKA,**

UMĚL. KNIHAŘSTVÍ,
 MOR. OSTRAVA - MAR. HORY,
 PALACKÉHO TŘ. 328.

Provádí kožené vazby
 všeho druhu. - Pamětní
 knihy, alba, příležitostné,
 gratulační diplomy a t. d.
 Památníky. - Veškeré
 práce knihařské.

»MARS«

PENĚŽNÍ AUTOMATY
 hrací dodá Vám nejlevněji
 jediný oprávněný konce-
 sovaný výrobce v ČSR.

JOS. MACH,

dřevoprůmysl,
 SEMILY — ČECHY.

Exposice na výstavě Těšín-
 ska a Ostravska v Orlové.

První
 strojová výroba
 tiskařských písmen.

EDUARD KEMPNÝ,
 ZÁMEČNICTVÍ V KARVINĚ

vyrábí a v nejkratším čase dodává práce stavební,
 železné konstrukce všeho druhu, nádrže na vodu, oleje
 a kyseliny, důlní vozy, překlápěcí vozy a spec. autogenní
 sváření atd. a jiné práce do jeho oboru spadající.

Podnikatelství pro průmyslové a provozní stavby

inž. KAREL ZUBER, stavitel,

Telefon č. 40. **FRYŠTÁT,** Čes. Slezsko.

Provádí všechny druhy **práce železobetonové**
a jako speciality: Duté stropy železobetonové s rovným
podhledem bez bednění. **Utěsňovací práce,** jako:
Těsnění jam, tunelů, reservoirů, nádržek, sklepů a t. d.

SIEMENS A SPOL. BRATISLAVA

KOM. SPOL.,

*dodává veškeré elektrické
zařízení v prvotřídním provedení.*

STÁNEK NA VÝSTAVIŠTI.

Občerstvení různého druhu,

párky, zmrzlinu, čokoladu, mléko
a t. d. dostanete v stánku firmy

Jiří Mokroš,

na hlavním výstavišti v zábavním koutku.

První české knihkupectví na Těšínsku

F. VYSLOUŽILOVÁ,
:: PAPÍRNICTVÍ V ORLOVÉ. ::

**HOŠEK &
ULRICH**

tailleur — krejčovský
závod,

KARVINNÁ.

Telefon číslo 61.

Zhotovuje prvotřídní
dámské a pánské
== garderoby. ==

Originál

akad. sochaře

J. PELIKÁNA

v Olomouci:

umělecký kalend.

kovový reliéf

pana presidenta

Masaryka.

**Atelier kamenosochařský
FERDINAND MALINA**

v Orlové u katolického hřbitova,

provádí veškeré práce do oboru spadající jako:

rodinné hrobky, náhrobní kříže,

válečné pomníky, pamětní

xxxxx desky atd. xxxxx

Opravy levně a rychle. — Ceny konkurenční.

Nejlepší harmoniky

všeho druhu dodá

ČENĚK HUBENÝ,
KARVINNÁ - SOLCÁ 1219.

První slezsko-karvinská výroba heligonových a chromatických harmonik. Ladění pian, harmonií a hracích strojů provádím rychle a levně.

BENZINOVÉ MOTORY

POJÍZDNÉ I STABILNÍ

VYRÁBÍ

IG. LORENZ,
KROMĚŘÍŽ.

Veškeré čalounické a sedlářské práce

zhotovuje levně

a rychle

FRANT. GURECKÝ,
sedlář a čalouník
V ORLOVÉ, Lazecká 612.

ARCHITEKT A STAVITEL
RUDOLF MILENOVSKÝ,
PŘÍSEŽNÝ SOUDNÍ ZNALEC A ODHADCE,
ORLOVÁ-TĚŠINSKO

Klubovky.

Nábytek.

Do ložnic, jídelen, kuchyní,
pánských pokojů a salonů
v prvotřídním provedení všech slohů

levný a trvanlivý nábytek

koupíte se zárukou u firmy

VILÉM BETTER,

Orlová, Masarykova třída

vlastní čalounická dílna
výroba madrac, otomanů
a klubového nábytku v nejjemnějším provedení.

Všem P. T. návštěvníkům orlovské výstavy
doporučuje se vřele

CUKROVA KAVÁRNA

a restaurace tamtéž.

Denně koncert salonního sexteta.

Novou epochu pro zemědělství znamená

ŘÁDKOVÉ HNOJENÍ,

které v průměru víceletém, vydáním 200—300 Kč za hnojiva, dává na hektaru 600—800 Kč čistého zisku. Univ. kombinovaný sečí stroj dle původních patentů Welwerth & Dedina.

Lučenecké továrny,

s patent. odklapěcí a odkladací skříní semennou, skvělé posudky rolníků na výstavě v Orlově na Těš. nsku neb u

Društva pro řádkové hnojení

x x x x x x x Praha II., Tyršova 8. x x x x x x x

Mechanická stolárna

stavebních a nábytkových prací

KAREL ŠČIGEL,

Orlová-Zimný důl.

P. T. správám škol a učitelstvu!

Nakladatel **F. J. BUČEK**, knihkupec
v Prostějově,

dovoluje si upozorniti na vystavené Příručky pro ruční práce ve škole, které získaly na výstavě v Kroměříži diplom a plaketu. Seznamy těchto příruček nachází se v dostatečném počtu — zdarma — při vystavených příručkách ve školní budově. Na skladě u všech knihkupců!

PIHY PLEŤ

v nejkratší době odstraní zákonem chráněný „Tuberosan crême II“. 1 kelimek 12 Kč, poštou 16 Kč vyplaceně. Návod přiložen.

jemnou, skvostně bělostnou docílíte použitím zák. chrán. „Tuberosan crême I“. 1 kel. 10 Kč, poštou 14 Kč. Nejlepší kosmet. přípr., hodící se pod pudr.

KOLÍNSKÁ VODA pravá, jemné společenské vůně. 1 láhev 15 Kč.

Kupující návštěvník výstavy v Orlové obdrží pleť. krém zdarma.

Laboratoř „Tuberosan“, Praha II., Myslíkova 16.

Leo Frank
Mor. Ostrava

FRANK

Šicí stroje
Jízdní kola
Dětské kočárky
Kývadlové hodiny
ve velkém v malém
Také na splátky
Zástupci se přijímají

Filiálka v Karvinné. — Cestující se přijímají.

M. WECHSNER

továrna
likérů a rumu,
sklad ostrav-
ského piva
a plzeňského
prazdroje

V ORLOVÉ.

MARIE ZAJÍČKOVÁ,
JABLONECKÉ ZBOŽÍ,

PRAHA VII.,
SKUHERSKÉHO 23.

U svého obchodníka

žádejte výslovně

KOLÍNSKOU CIKORKU

!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

**Nabízí: Památné
umělecké vázičky.**

Váže věnce a kylice všeho
druhu z čerstvých i u-
mělých květin. /

Vázové dekorač-
ní květiny. /

Palmy

a.t.d.

Umělé

vyzkoušené

hnojivo

na veškeré květiny.

//// Doporučuje svůj

hojně zásobený sklad rakví,
smuteční potřeby, stuhy a svíce.

PRVNÍ ODBORNÝ SEMENÁŘSKÝ A KVĚTINÁŘSKÝ ZÁVOD NA TĚŠINSKU
NAD DĚLNICKÝM DOMEM
T. R. MÍŠA, ORLOVÁ,

UZNANĚ NEJLEPŠÍ

FOTOGRAFIE

DODÁ VÁM

**FRÁŇA HUML,
KARVINNÁ.**

Akciová společnost pro průmysl železářský Ferrum, Frýdlant n.-O.

Pražská kancelář : Praha Vinohrady, Légerova ulice 82

d o d á v á : Ventilátory, dmýchadla a exhaustory. Odprašná zařízení, sušárny, odssávání výparů a kouře, pneumatické transportéry, ventilační topení a větrací zařízení. Výbušné rychloběžné motory, benzolové důlní lokomotivy. Vlnité plechy obyčejné i nosné černé i v ohni pozinkované, garáže z vlnitého plechu. Krytina z pozinkov. Hilgers. páncí, železná kamna různých systémů a provedení. Všechny druhy litiny stavební, kanalizační a instalační surové i smaltované. Litě nádobí a kuchyňské předměty. Litě součásti sporáků a kachlov. kamen. Odlitky ze šedé litiny dle modelů, kované ocelové zboží jako nápravy, orné nářadí. Litinu uměleckou a ozdobnou.

Ocelové nástroje pro všechny druhy řemesel.

Stavební a nábytkové kování.

Šrouby, matky, drát a hřebíky

na skladě má a levně dodává

ŽELEZÁŘSKÝ ZÁVOD

ARNOŠT CERMAN,

MORAVSKÁ OSTRAVA,

NÁDRAŽNÍ TŘÍDA 16.

Velký výběr smaltovaného nádobí značky „Sfinx“, hliníkového, železného a ohnivzdorného nádobí.

Váhy, vařiče, lisy na ovoce, žehličky, garnige a j.

Není ani jediného pracovního prostředku v prášku, kterým by spořivá hospodyně vyprala prádlo levněji, lépe a raději, než

Vilímkovým mýdlem

se značkou „S poprsím“ a jménem „Vilímek“. Podobné značky bez jména „Vilímek“ jsou značně levnější výrobky, které však ku škodě konsumentů často se prodávají za tutéž cenu, jako moje úspěšné mýdlo.

Proto pozor při nákupu také na jméno „Vilímek“.

OPAVSKÝ KAREL,

**Veverkovy
patent. čibuky**
a kuřácké potřeby
ve velkém,

BRNO, DORNYCH 7.

Moderní hygienické železodřevěné

školní lavice,

sestrojené na základě předpisů
školních jakož i zdravotních
úřadů dodává v elegantní úpravě

R. SÝKORA,

továrna na školní lavice,
MORAVSKÁ OSTRAVA VI.

Zákonem chrá-
něná značka.

50⁰/₀ úspora
na otopu.

FILIÁLKY:

Brno,
Bratislava,
Kolín,
Pardubice,
Mar.Lázně,
Liberec,
Paříž,
Videň.

OPAVA,
Kopeční 24

**AMERICKA KAMNA
STALO-
ŽÁRNA**

Stejnomořné teplo
Jedny kamna
pro celý byt.
Přesná regulace.
Úspora času
a místa.

Ohřívání vzduchu
u podlahy.

FILIÁLKA:
M. OSTRAVA,
Nádražní tř. 17

AMERICAN HEATING

TOVÁRNA NA KAMNA
A STROJÍRNA AKC. SP.

Centrála: PRAHA, Nár. tř. 33.

A. LISZT WAN,
atelier eleg. pánské a dámské garderoby,
NÁVSÍ-JABLUNKOV,
3 minuty od nádraží. — Moderní látky
vždy na skladě. — Konkurenční ceny.

Hračky a upomínkové předměty
pro lázeňská místa za konkur. ceny dodá
Václav Janata, Bystrá,
pošta Roudnice n. Jizerou.

PETR BOŘUCKÝ,
mistr kamenický,
OPAVA, Stockertova ul. 8.
Vlastní výroba mramorových těžžtek.

Veškeré knihařské práce
provádí vkusně
VILÉM SCHINDLER,
knihařství,
Doubrava (Slezsko) u nádr.

Modely ků kreslení

pro školy z terrakotty a keramiky, nezdobené nádoby a vásičky pro žactvo, vázy zdobené moderními, národními a slovenskými vzory. Dřevěné předměty ku kreslení, veškeré školní potřeby, jako: barvy školní, akvarelové a olejové v tubách, plech. a papírové palety, štětce, rýsovadla, tužky, sešity a papír ku kreslení. - Ceníky na požádání zdarma.

JAN STROBACH, terrakottové předměty, BUŠTĚHRAD. Účet pošt. spoř. 31.117.

Chvalně známé

PIVO

*z Českého akciového pivovaru
v Moravské Ostravě*

nabízí

Salingrův sklad piva v Orlové.

Telefon číslo 4.

ELEKTROSTRA

Inž. J. Šejvl
a J. Kybast,
Mor. Ostrava-Zábřeh n. O., Palackého tř. 608.

Továrna radio- elektrotechnických a fyzikálních
přístrojů a součástí.

Oprava manometrů, paroměrů, plynoměrů a
všech jin. přesn. přístrojů.

Prodejna: Mor. Ostrava, Třída 28, října 41.

Telefon: Mor. Ostrava-Zábřeh č. 22.

MODERNÍ DÍLNA NA RUČNĚ VÁZANÉ KOBERCE

S T Á N E K
V REÁL. GYMNASIU.

KARVINNÁ

NÁDRAŽNÍ RESTAURACE V NOVÉM BOHUMÍNĚ

DOPORUČUJE SVOU CHVALNĚ ZNÁMOU
KUCHYNI.

1a PRAŽSKÉ UZENINY A LAHŮDKY
V KAŽDOU DOBU V NOVĚ ZŘÍZE-
- NÉM BUFFETU VE VESTIBULU. -
OTEVŘENO VE DNE I V NOCI.

Veškerá pojištění

(úrazy, povinné ručení, autokasko, krádež vloupáním, požár, rozbití skel, doprava po souši i vodě, životní, věno dítkám a.p.) za podmínek nejvýhodnějších uzavřete u nejstarší české akc. pojišťovny

„Patria“ v Praze,

Vyžádejte si

bezplatné nabídky.

zást. K. PRIMUSA v Porubě
u Orlové (nový obecní dům).

**Veškeré hosp. stroje, benzinové motory, nejlepší
odstředivky zn. „Diabolo“, jízdní kola,
motocykly jak na splátky, tak i za ho-
tové Vám dodá: Tovární sklad
hosp. strojů a odstředivek
J. Smyček, Hnojník.**

**Veškeré umělé údy (pro-
thesy) dolních i horních kon-
četin, podpěrné přístroje,
šněrovačky pro zkřivené pá-
teře, břišní a kýlní pásy,
orthopedické boty s vlož-
kami pro zkrácení i pro de-
formaci chodidel vyrábí
přesně dle lékařských před-
pisů a dle dlouholeté zku-
šenosti z prvotřídního ma-
teriálu jen firma:**

„VIGOR“,

**průmyslový podnik vál. invalidů,
zaps. spol. s ruč. ob.**

v OPAVĚ,

Ratibořská 33.

**Podnikatelství báňských staveb
Pittel & Brausewetter**

**MOR. OSTRAVA, ul. Čes. legií čís. 5.
PRAHA II., Lützowova 33.**

**Veškeré stavby povrchové a podzemní pro
důlní podniky. — Speciální výstroj šachet,
štol, překopů atd. dle patent. systému Ing.
Neubauer. — Informace, návrhy, rozpočty.**

ORLOVSKÁ STROJÍRNA

Vyrábí **V PORUBĚ** odlitky

všeho druhu ze šedé litiny až do 3000 kg, různá zařízení
pro jámy, jako připojovací plošiny,
třasadla, důlní vozíky,
kovářské výhně, železné konstrukce, plechové práce atd.

»JONG TEA«
ČAJOVÁ
ZNAČKA LABUŽNÍKOVA.

J. KRAJÍČEK,
IMPORT ČAJE A VELKOOBCHOD
KARVINNÁ

Telefon 35.

Těšínsko.

Telefon 35.

Již po 20 roků stávající firma

E. PŘIKRYL,

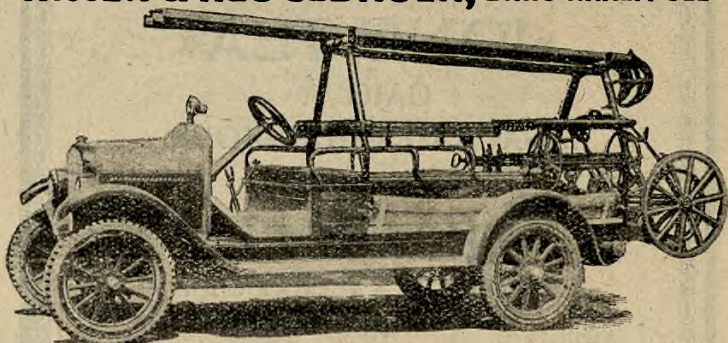
stavitel v Porubě u Orlové

provádí veškeré druhy staveb k nejlepší
spokojenosti svých zákazníků a celé veřejnosti.

LARISCH - MÖNNICHOVÁ STROJNÍ CIHELNA HORNÍ SUCHÁ

vyrábí: strojní, duté, řádkové, obkládačky, komínové a studňové cihly, drenážní trubky všech rozměrů od 4 do 18 cm, tašky bobrovky, hřebenače a květináče všech velikostí. — Zvláště se upozorňuje na nový druh cihel ke kladení kabelů (patent ohlášen). — Zvláštní oddělení pro keramiku. — Ceny zboží jsou konkurenční, dovoz cihel a tašek na staveniště se obstará nákl. auty. Ukázky všech druhů uvedeného zboží se nalézají ve výst. stánku na hlavním výstavišti.

HRČEK & NEUGEBAUER, TOVÁRNA HASIČSKÉHO NÁŘADÍ, BRNO-KRÁL. POLE

Nejmodernější automobilové stříkačky, benzinové, elektrické, ruční stříkačky 2-4 kolové. Veškeré hasičské potřeby, nářadí a výstroje. Kombinace ručních pístových stříkaček s centrifugálním čerpadlem dle vlastní osvědčené soustavy. Dodáno: 18 automobilových, 20 motorových, 45 kombinovaných stříkaček. Veškeré stroje opatřeny osvědčenými, centrifugálními čerpadly vlastní konstr. a výroby.

Jedině dle míry ručně pracovaná obuv je zdravotní!

Veškeré práce obuví se týkající svěřte odbornému závodu

BEDŘICH STAROSTA, ORLOVÁ,

blíže dělnického domu, který tyto, od nejjednodušších do nejmodernějších vzorů, promptně za mírné ceny provádí. Speciality: Obuv pro choré a nepravdivé nohy. Lepená obuv „Ago“. Zpracování všech druhů gumových podešví, opravy galoší a sněhovek.

Navštivte stánek v reálném gymnasiu!

ČESKOMORAVSKÁ KOLBEN

AKCIOVÁ SPOLEČNOST
/ PRAHA /

Strojnická továrna Praha VIII.

Telefon 24041 až 24045. Telegramy: Českomoravská-Praha.

Vyrábí: Parní stroje, kotly, lokomobily, Diesellovy motory. Zařízení vodáren, ústřední topení a větrání. Mechanická dopravní zařízení, jeřáby elektrické i ruční, zdviže osobní i nákl. Železné konstrukce, pohyblivé jezy. Lokomotivy parní a elektr., lokomotivy bez topeniště. Osobní a nákl. automob. „Praga“

Elektrotechnická továrna Praha IX-Vysočany.

Telefon 26351 až 26355. Telegramy: Kolben-Praha.

Vyrábí: Dynamoelektr. stroje, turbogenerátory, motorgenerátory a transformátory. Elektrické přístroje až do 100.000 V. Rozváděče a transformační stanice. Stavba elektráren a rozvodných sítí. Zařízení pro osvětlení a přenos síly. Elektrické dráhy. Elektr. počítadla. Velkovýroba elektromateriálu a radiopolřeby. Vodní turbíny. Kompl. hydroelektrárny. Ocelárna a slévárna šedé a kujné litiny.

Inženýrské kanceláře: Praha I., Nár. tř. 25, č. tel. 856. (Současně prodejní kancelář a sklady). Ml. Boleslav, Zalužanská ul. Pardubice, Wilsonova 95, č. tel. 137. Plzeň, Hájkova 40, č. tel. 1213. Čes. Budějovice, Skuherského 8, č. tel. 22. Teplice-Šanov, Lipová 37, Trutnov, Pražská ul. 154. Mor. Ostrava, Denisovo, Court of Industry, č. tel. 1221. Brno, Palackého 22, č. tel. 979. Moravský Šumperk, Bratislava, Smetanova 1. Bělehrad, Ivankovačka 7, ing. J. Petr. Bucarest Société de commission Tcheco-Roumaine, Boulevard Maria I. Sofia, Rue Lomska č. 32., ing. J. Danailoff. Varšava, v Alejach Jerozolimskich Nr. 18. Wejscie przez Bank Union Liberty. Chrzanowski. Pfeifer. Przanowski i Ska.

Dotazy a technická porada: Inženýrská kancelář firmy Českomoravská-Kolben a. s., M. Ostrava, Denisovo nám., Court of Industry.

Turistická útulna na Velkém Polomu ve Slezských Bezkydech

1 $\frac{1}{2}$ hod. od stanice Mosty, košicko-bohumínské dráhy,
tel. č. 1., doporučuje pp. návštěvníkům výstavy své útulné
pokoje, dobrou kuchyň a vždy čerstvé nápoje. Členové
KČST. slevy.

Americké nejlepší PSACÍ STROJE ROYAL

Počítací stroje
KUHRT-THALES

Samopíšicísčítací stroje
SUNDSTRAND

Anglické motocykly
EXCELSIOR

FRANT. KONEČNÝ,
Mor. Ostrava-Mar. Hory
Telefon 81.

Vyznamenáno státními
cenami v Dobré 1910,
v Příboře 1911, v Mor.
Ostravě, diplom Obchodní
komory v Olomouci 1923.

**UMĚLECKÉ
KNIHAŘSTVÍ
JOS. A. PLACHETKA**

MOR. OSTRAVA
Havlíčkovu nábřeží 7.

LEO RIESENFELD
NAPAJEDLA, MASARYKOVU NÁM. 210
(MORAVA)

Doporučuje své osvědčené prvotřídní výrobky ručně vá-
zaných kobereců každé velikosti, předložky k
postelím, spojky, výzdobné podušky a jiné
v barvách a vzoru dle přání.

SKLAD KLAVÍRŮ A PIANIN
V ODBORNÉM ZÁVODĚ HUDEB. NÁSTROJI

JOSEF KUNC, ORLOVÁ,
VEDLE CUKRÁŘSTVÍ PÍ. SIGMUNDOVÉ.

Ústřední nakladatelství a knihkupectví

UČITELSTVA ČESKOSLOVENSKÉHO

společnost s r. o. v Praze

FILIÁLKA V BRNĚ, Masarykova třída 22-24.

S úsporou porta a balného
dodáváme vše co škola potřebuje.

KNIHY zábavné i poučné — časopisy —
divadelní hry.

POMŮCKY fyzikální — tabelární —
mapy - globy - přírodniny

SKIOPTIKONY — MIKROSKOPY

PŮJČOVNA DIAPOSITIVŮ. — PAPIRNICKE ZBOŽÍ

nejlepší jakosti za ceny konkurenční.

SEZNAMY — ZDARMA — ROZPOČTY

HADICE

ssavice, šroubení, přílby, pásy, sekyry atd.
v prvotřídní jakosti za nejlevnější ceny koupíte jen u firmy

Československé výrobky !
Mnoho dobrozdání !
Vyžádejte si nabídky !

DAN. REICHMANN,
velkosklad hasičských potřeb,
M. Ostrava, Velká ul. č. 19-21.

Chemická laboratoř.

Produkty chemické a technické

Mr. BOHUMIL VOSPÁLEK,

PRAHA XIV-NUSLE, 429.

Vyrábí přípravky medicínální, technické a hospodářské.
Vapnon, pícní vápno pracované pod kontrolou Vysoké školy
zvěrol. v Brně, **Bevecholin**, čaj proti žlučovým kaménkům

„MARS“

PRŮMYSL PLYNOVÝCH
ŽÁROVÝCH TĚLES
K. HALFAR & SPOL.
VEL. OSTRAVA - ZÁBŘEH n. O.

Prosíme, aby si P. T.
obchodníci a průmyslníci
vyžádali vzorky k bezplat-
nému předvedení a pře-
svědčili se o jejich jakosti.
Rovněž velký sklad petro-
lejších plynových lamp
„Aida“ a petrolej. vařidel.
Žádejte cenníky!

Znovuvysekání
starých

**pilníků
a rašplí**

jakož i
nové pilníky
dodává
rychle a levně
pilníkárna

A. ŠINDELOVSKÝ,
MAR. HORY.

EMIL SIEGEL,

pánský a dámský kadeřník, konfekce vlasů,
ORLOVÁ — NÁMĚSTÍ

Vlastní výroba paruk a veškerých moderních vlasových
prací. — Největší sklad moderních hřebenů,
sponek, voňavek a toaletních předmětů. — Půjčovna paruk.
Oprava loutek, sponěk a celuloidového zboží.

Cihelny

kamenouhelných závodů Orlová-Lazy

v Orlové

vyrobí ročně 10,000.000 kusů

cihel, tašek a trativodek.

drenážní

Zvláštnosti jsou :

Duté cihly $6\frac{1}{2} \times 14 \times 29$ cm obyčejné
pro izolaci a vylehčení zdiva.

Duté cihly $8 \times 20 \times 40$ cm »Shimmy«
pro přlčky a rovné klenby.

Duté cihly $8 \times 20 \times 60$ až 150 cm
»Hourdis« pro římsy a rovné
klenby při únosnosti 2160 kg
pro 1 m² v rozpětí 125 cm.

Radialní cihly na tovární komíny.

ELEKTROTECHNICKÝ A MECHANICKÝ ZÁVOD

státně zkoušený elektrotechnik, soudní znalec

JAR. PETRŽILKA

ORLOVÁ MOR. OSTRAVA Č. TĚŠÍN

Telefon čís. 11.

Telefon č. 82.

Vlastní výroba důlních vodotěsných telefonů a induktorů.

Přijímání a zařizování elektr. osvětlení, přenášení sil, telefonů, požárních, domácích a restauračních telegrafů, navinování motorů a hromosvodů. Specialista veškerých důlních zařízení a majitel patentu pro zařízení šachet. Přesná výkonnost zaručena. Rozpočty na požádání se vyhotoví.

ADOLF SKÁCEL,

STROJNÍ A STAVEBNÍ ZÁMEČNICTVÍ,

ORLOVÁ

Havlíčkovo nám.

683.

Vyrábí: Veškeré důlní potřeby, drátěné vložky do postelí a provedení, sporáková kování, železné konstrukce, okna, dveře, stoly, železné schody, schodišťová zábradlí, železné ploty a brány v prvotřídním provedení a veškeré práce do oboru tohoto spadající za ceny nejlevnější.

Telefon č. 85.

Tělocvičné nářadí *vyrábí a se zárukou*

dodává

KAREL VANTUCH,

výrobce tělocv. a sport. nářadí v Příboře na Moravě.

Upozorňuje na patentní bradla vlastní nové konstrukce. Úraz při spouštění žerdí vyloučen! Kožené nářadí z 1a. hovězí kůže! Veškeré opravy za mírné ceny. Pište o ceníky!

Jediná firma sev. Moravy, Opavska a Těšínska!

BŘÍ. KAČOROVÉ,

klempířsko-stavební, umělecký a instalačerský závod
v Orlové č. 314 pod klášterem. Tel. č. 143.

Speciální dílna na zhotovení blatníků a všech plechových
chrániltek, jakož i autogenní svařování všech součástek
osobního i nákladního auta.

Matěj Majzlík

stolařství
v Orlové
u sirotčince.

Doporučuje se k provedení
veškerého nábytku.

Nezapomeňte ochutnat
ovocnou šťávu

„PERLU GRUNĚ“,

malinovou šťávu
a ovocné víno

„NEKTAR GRUNĚ“

v pavilonu firmy

Karel Šmuk,

výroba ovocných
vín a šťáv,

Staré Hamry, Sl.

Kancelář

Mor. Ostrava, Kostelní 17.

HASIČSKÁ VZÁJEMNÁ POJIŠŤOVNA

V BRNĚ, PALACKÉHO TŘ. 16,

filiálka v Moravské Ostravě-Přívoze, Komenského tř. 53
pojišťuje proti všem škodám za podmínek nejvýhodnějších.

Svépomocný ústav čs. hasičstva.

Celková záruka 35 milionů Kč.

Divadelní loutky, dekorace, nábytek všech slohů, střihy pro oblékání loutek s barevnými předlohami, hotová divadla a vůbec vše potřebné pro lout. div. objednejte u fy

A. M Ü N Z B E R G,

I. a jediný odborný závod v Československé republice pro zříz. loutkových divadel a div. loutek dle obrázků M. Aleše.

Žižkov, Choďská 14. Účet pošt. spoř. 24657.
Telefon čís. 8502-VI.

MOTORIA strojni a autodilny
v Orlové.

Telefon 121.

Majitel: J. Konečný, konstruktér v Orlové.

Telefon 121.

Vyrábí dle vlastních patentů a soustav:

Vysokotlaké vodní ventily samočinně tok vody regulující, záchranné aparáty proti úderu kleci na stavítka, nouzové šachetní signály s klecí, odvodňovače a výpustky kondens. vody tlakovzdušných vedení, dvojčinná posouvadla ku šramáčkám „Pičquick“, vzdušné pufry ke konveyorům s dvojitým regul. ventilem, vytahovačky vozíků z klecí, míchadla na prach a šlam uhelný, topné aparáty na uhelný prach pro cihelny, adaptační scukoli pro důlní vozíky s dvořad. válečkov. ložisky, které lze po opotřebení regulovati a na stávající mazací hřízny namontovati atd.

Opravuje neb předělává: Veškeré stroje, automobily a výbušné motory, důlní lokomotivy, pumpy, hašple, šramáčky, kotlové a strojové armatury, ventily, šoupátka, kladkostroje atd.

Přijímá: Veškeré kovoobráběcí práce jako točení, hoblování, frézování a autogenní svařování i pálení. Hotovení modelů pro výstavy a vynálezce.

Na výstavě orlovské samostatný pavilon.

Hospodyňky!

Neopomeňte navštívit na výstavišti fu **M. Hladíková,** **Praha,** kde možno spalřili i sobě nakoupili praktické kuchyňské potřeby ku garnírování zeleniny, ovoce a pod., které se hodí pro každou domácnost.

GUSTAV TICHÝ,

Telefon 1833-II. **MOR. OSTRAVA**, Třída čes. legií.

Sklad všech druhů zbraní a nábojů.

Dalekohledné pušky nejnovějších soustav. Obojetnice, trojáky, kulovnice s dalekohledy nejpřesněji nastřelené, flobertky, revolvery, opakovací pistole, vzduchovky. — Lovecké potřeby, hole, pouzdra a kožené zboží vždy na skladě.

Rychlé opravy a obnovení zbraní. Vycpávání ukořistěných zvířat a ptáků.

Vyžádejte si můj nový obšírný ceník !!

TOVÁRNA NA HLINĚNÉ ZBOŽÍ V POLSKÉ LUTYNI U ORLOVÉ.

Telefon
č. 76 Orlová.

Výroba prvotřídních šamotových kamen a sporáků, šamotových cihel a ploten. Roury pro kanalisace, hliněné krmelce pro koně a prasata, hrnce všeho druhu a veškeré hliněné zboží.

Postavení kamen obstaráme našimi stavěči.

ELBERTZHAGEN & GLASSNER

STROJÍRNA SPOL. PRŮMYSLU ŽELEZÁŘSKÉHO A OCELÁŘSKÉHO S R. O.,

Tel. 410 a 420. **MOR. OSTRAVA.** Zal. roku 1872.

Dodáváme a montujeme prvotřídně a za mírné ceny veškeré výrobky našich oddělení:

**ELEKTRICKÉ SVAŘOVÁNÍ - STROJÍRNA
SLÉVÁRNA ŠEDÉ LITINY - OCELÁRNA
Oddělení pro ŽELEZNÉ KONSTRUKCE
KOTLÁRNA MODELÁRNA**

PÍSMOMALÍRNA
natěračství a lakýrnictví
ALOIS KRÁL v ORLOVÉ
doporučuje se.

ED. TROJAN,
patentní novinky ve velkém i malém,
Praha VII-796

**Odlitky železné všeho druhu dle
výkresů, vzorků nebo modelů.**

**Litinu stavební a obchodní.
Opracování odlitků, odkovky.
Součástky strojní, celé stroje
a zařízení.**

Pérové buchary a excentr. lisy
vyrábí a provádí

**STROJÍRNA A SLÉVÁRNA
J. KROULÍK A SPOL.,
MOR. OSTRAVA 6 (MAR. HORY).**

**Šicí stroje, jízdní kola
a dětské vozíky**

koupíte nejlevněji
též i na splátky u fy

**M. VÁLEK,
MAR. HORY,
Palackého třída 158.**

První M.- ostravská
továrna hornických
stejnokrojů

Ad. WINDHOLZE n.št.

J. WEISER,
MOR. OSTRAVA,
Třída 28. října 11.
Založeno roku 1875.

Výroba stejnokrojů pro horníky, spolky,
hud. kapely atd. Žádejte prospekty zdarma.

Hračky všeho druhu
levně na výstavě nakoupíte u fy
Jan Novák, Praha XVI.
Stánek na výstavišti.

Poslední a nejnovější novinky
prvotřídního jabloneckého zboží
obdržíte u fy

Anna Samcová.
Stánek na výstavišti.

ČESKÝ AKCIOVÝ PIVOVAR V MOR. OSTRAVĚ

doporučuje své chvalně
známé pivo

10° výčepní světlé i tmavé
12° ležák světlý
15° porter

PRVNÍ ORLOVSKÁ STROJNÍ STOLÁRNA

vyrábí všechny
práce toho
oboru.

A. WEISSBERGER
V ORLOVÉ.

STOLETÁ VELKODÍLNA NA HUDEBNÍ NÁSTROJE

LAD. F. PROKOP
V CHRUDIMI.

Pište o cenník !

Natěračství, lakýrnictví a malířství

FRANT. SOKOLSKÝ,
RADVANICE, SLEZSKO,

provádí veškeré práce z tohoto
oboru v moderním provedení.

KOŇSKÉ POSTROJE, POHOVKY, MATRACE

opravy všeho druhu

JOSEF BALOUN

sedlář a čalouník,

ORLOVÁ,

Husova tř. čis. 518.

Levné ceny!

Zdravotní kameninové kuchyňské nádobí

nejlepší, nejúhlednější a nejlacinější dodává firma

V. M Y N Á Ř,

Frenštát p./R. Tel. č. 16.

Prvotřídní

Nejlepší

ŠICÍ A HOSPODÁŘSKÉ STROJE,

DIABOLO Odstředivky, Dětské vozíky,

vešk. součástky jízdních kol a šicích strojů koupíte nejlevněji se zář. jediné u fy

ARNOŠT ŠPIČÁK,

odborný obchod stroji **V ORLOVÉ,**
obecní dům. Úvěruhodným též na splátky.

AKCIOVÝ PIVOVAR RADVANICE VE SLEZSKU

doporučuje své známé výčepní světlé a tmavé, 12% pivo ležák i kozel.

Specialita 16 % porter.

Sklad láhvového piva: Radvanice. Sklady: Bartovice, Benešov, Dolní Bludovice, Frenštát p. R., Frýdek, Fryštát, Mor. Ostrava, Orlová, Petřvald, Příbor, Třinec, Vratimov, Záblatí. Na Slovensku: Čadca, Košice, Prešov, Sabinov, Snina, Spišská Bela, Sučany, Trebisov, Žilina.

JAN STACH,

PÁNSKÝ A DÁMSKÝ KREJČOVSKÝ ZÁVOD

V ORLOVÉ,

MASARYKOVA TŘÍDA,

tel. 110

Vlastní výroba
hotových dámských
plášťů, kostýmů atd. za
ceny nižší nežli různé tov.
výrobky u překupníků.

Pánské oděvy
všeho druhu na skladě.

Obleky dle míry
dle nejnovější módy
zhotoví se během 48 h.

a dámské oddělení (vedle
firmy Moravec, kloboučník)

tel. 83

zhotovuje pánskou a dám-
skou garderobu dle míry
z látek vlastních i donese-
ných.

Ceny levné.

Obsluha vzorná.

Lomnické suchary

plněné desertky, jemné karlov. oplatky,
sušenky a jiné jemné cukrovinky,

nejjemnější jakosti, od světoznámé firmy

J. Jína, Lomnice n. Pop.

lze obdržeti ve všech lepších lahůdkářských, koloniálních
a cukrářských závodech.

BOLESLAV MORAVEC

kloboučník, **ORLOVÁ**, Těšínsko.

Výroba dámských, plstěných
i slaměných klobouků.

Vzorná dílna.

Obsluha pečlivá.

PIVOVAR KARVINNÁ

doporučuje všem
svá chvalně známá
piva

20° Porter

14° Export

12° pivo světlé i tmavé

10° pivo světlé i tmavé

FRANTIŠEK BONČEK

OBUVNÍK,
ORLOVÁ

VYRÁBÍ
PRVOTŘÍDNÍ OBUV
DLE MÍRY.

Školní nábytek

vyrábí odborný velkozávod

FRANT. TALLA,
Přerov, Žerotínovo 20.

Vlastní patenty a vzorky.

Prospekty zdarma.

Moravsko-Ostravský pivovar a sladovna,
akciová společnost dříve M. Strassmann v M. Ostravě.

Stará renomovaná značka

›Strassmannovo pivo‹

Piva uznaně nejlepší jakosti.

Vlastní výčepní pavilon ve výstavním parku.

Pánský modní závod fy

JOSEF LOJDA

LAZY (Nár. dům)

doporučuje se P. T. zákaznictvu.

Obsluha vzorná. Ceny mírné.

Viz stánek na výstavišti!

Výroba různých druhů
medového, marcipánového
a desertního

PERNÍKU

v různých velikostech
a všech druhů do oboru
toho spadajících, jako
medových malých pusinek
různých příchutí, jako ci-
tronové, pepermintové, po-
merančové, vanilkové atd.

**DOMINIK
BAŠISTA,**

výroba zboží perníkového
V MÍSTKU.

Závod betonářský a výroba umělého kamene

Rudolf Něborák, Rychvald, Těšínsko.

Dodává levně veškeré cementové výrobky. Novinka: Be-
tonová komínová dvířka. Z umělého kamene: Schody,
balustrády, vázy, vany, náhrobní rámy a pomníky a t. d.
Z umělého mramoru: Stolové a pultové plotny. Odborně
provádí terazzové dlažby

Objednejte, budete jistě spokojeni. Dodám zboží s dovozem.

Evžen Komendier

parní a strojní pekárna

v Doubravě

(Těšinsko).

**Číslo telefonu
78 B.**

Výroba jemného pečiva všeho druhu, samožitného a grahamového chleba, prodej prvotř. strouhanky v každém množství.

Dovoz dle přání až na místo.

DÁMSKÉ KOŽICHY
MODNÍ ZBOŽÍ

**JINDŘICH
POSKER
KARVINÁ.**

Pravé voskové a polovoskové kostelní, jakož i stolní a lucernové stearinové

SVÍCE

»JISKRA«

dodá za ceny konkurenční:

TOVÁRNA NA SVÍCE
A VOSKOVÉ ZBOŽÍ

FR. SVOBODY,
Bystřice p. Hostýnem.

Kožené klubovky, soupravy, otomany, matrace, pohovky, koupíte nejlevněji a se zárukou u fy

LUDVÍK HLOBÍLEK,

čalouník,

Mor. Ostrava, Třída čes. legií č. 21.

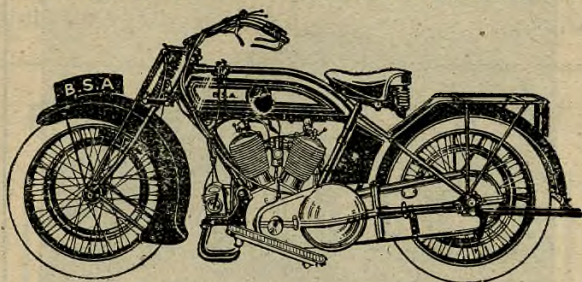
(vedle Masobanky).

Telefon číslo 1019.

Nože a bijouterie
Anna Jordanová,
Vinohrady, Chodská 6.

EDUARD PUCHALSKY,
malířství a natěračství,
Orlová, Husova ul. 554.

B. S. A. značí KVALITA

DUBNY B. - ORLOVÁ - TELEF. 130

ING. V. JANSKÝ

JAVO

KLADNO

Batikové ateliery.

FRANT. HAUT,
zahradnictví v Orlové u cíheiny.
Semena květinová a zeleninová. Saze-
nice květinové a zeleninové. Růže nízké
a vysoké. Vázání věnců a kytic z čerst-
vých květin v každé roční době.
Pavilon na výstavišti.

KARTÁČE podlahové,
na prádlo
a jiné kartáčnické zboží vlastní výroby
dodává obchodníkům **FERD.**
HRADEC, oslepený váleč. invalida
a výrobce kartáčů v Orlové č. 28.

Největší modní závod na Těšínsku.

Prvotřídní dámské látky.

Novinky hedv. foulardu. — Koberce, záclony.

Výbavy pro nevěsty.

Albin Chamrad Orlová

Telefon 101.

Náměstí.

Na výstavišti: Živnostenský pavilon.

Zahradní architekt

J. Fr. Škrobánek,
Mor. Ostrava, Náměstí Republiky 4.

Projektuje a provádí zahrady a sady každého druhu ve všech místech československé republiky.

O D Ě V Y

VELKÝ VÝBĚR. TOVÁRNÍ CENY.

**PRVNÍ DĚLNICKÉ ODĚVNÍ DRUŽSTVO
V PROSTĚJOVĚ.**

FILIÁLKY:

ORLOVÁ,
MĚSTSKÝ DŮM,

M. OSTRAVA,
TĚŠÍNSKÁ TRÍDA,

VÍTKOVICE.
HUSOVO NÁM.

P R Á D L O

Florian Koplík

V PŘEROVĚ, Masarykovo 17.

*Výroba praktických schránek na klobouky.
Zastupci se přijmou.*

Plány a zakládání zahrad

zahradní architekt

JOSEF NERAD,

Brno — Královo Pole,
Palackého tř. č. 24.

Specialista pro sportovní a tenisová hřiště.

Upomínky na výstavu v Orlové 1926.

Pravá 14 karatová zlatá plnicí péra
od Kč 35.— výše.

„Novinka“ patentní
plnicí tužky s 1 m dlouhou tuhou
od Kč 30.— výše.

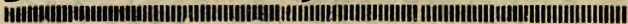
Nádherné tužky s tuhou šroubovací kus Kč 10.—
a mnoho jiných krásných, laciných dárků
na upomínku výstavy v Orlové.

Prohlédněte si prodejní stánek

„AMOR“

v hlavním výstavišti.

J. NOVÁK, ORLOVÁ.

Nejstarší na Orlovsku
a první knihkupectví,
papírnictví a veškeré kancelářské potřeby.

Vlastní výroba papírového zboží.

Zastupitelstva psacích strojů „Underwood“
a prvotřídních továren na klavíry a piano.

JODOVÉ LÁZNĚ DARKOV,

ČSR východní Slezsko, stanice košicko-bohumínské dráhy.

Nejsilnější jodbromové lázně, nejvýše účinné
při tuberkulose, syfilis ve všech
stadiích, tuberkulose žláz, kůže,
kostí, kloubů, ženských nem., arteriosklerose atd.

Saïsona od 1./5. do 30./9.

Dětský pensionát.

Prospekty zašle správa lázní.

NÁBYTEK

všeho druhu v každém slohu a provedení
dodá jen velkovýrobce

IG. BLAŽEJ,

továrna na nábytek s. s. r. o.

PORUBA u Svinova – Slezsko.

Prodejny: Mar. Hory — Opava.

Dodává řezivo všech druhů z vlastní pily — export.

Architektonická kancelář.

Na výstavě jest **exposice**

:—: v reálném gymnasiu (přízemí v pravo). :—:

**První výrobná zdravotního hnědokamenného kuchyňského nádobí
ve Slezsku založena 1896**

RUDOLF MORAŇ,

Horní Tošonovice, pp. Hnojník

vyrábí:

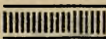
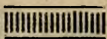
zdravotní kuchyňské nádobí, polévané
olova prostými glasurami, barvy hnědé, bílé, malované v různých
barvách. Květníky pro zahradníky
i ozdobné květníky. Zvláštní hrnce na
vaření mléka, hrnce na okurky a víno ku vaření. Na požádání
zhotoví se různé vázy dle nákresu.

Pozor! **Pekaři!** Pozor!

Neopomeňte prohlédnouti si ve Vašem
— vlastním zájmu naše výstaviště! —

Mezi jinými vystavenými pekařskými stroji najdete tam
několik pozoruhodných strojů a sice:

Nový patentní rotačně pákový hnětací stroj

 „**WAGOMA**“

Říšskoněm. patent čís. 386020. Tuzemský patent čís.
12262/2080-23/5537-24

Nejlepší a nejnovější tuzemský hnětací stroj. — Stroj
s nejkldnější chodem.

Nejlevnější a nejjednodušší systém.

Jediný stroj, který se v nejkratším čase sám zaplatí.

Na základě **patent. konstrukce** tohoto stroje za-
ručujeme **větší výtěžek o 4 až 8% mouky.**

Spotřeba síly **jenom 1¹/₂ HP.** Potřebná místnost
1 čtver. metr. Obsah těsta ve stroji ca 150-220 kg.

PLETAČKA NA HOUSKY.

Patentováno ve všech kulturních státech. První
a **jediná pletačka** na housky, která dokonale na-
podobí ručně pletené **vrstvé (luhované —**
„Kaiserkové“) housky.

Velikost 1 pro ruční pohon.

■ Velikost 2 pro pohon nohou.

Severočeská vozovka
a strojírna, spol. s r. o.

Fa. Ringl a Mayr

Česká Lípa.

Vídeň, VIII.,

Florianigasse 13.

Zástupce:

Výhradní prodej:

ADOLF PATZAK, Mor. Ostrava,

kancelář, skladiště a dílna: Palackého třída 48, byt:
Palackého třída 18, zastávka lokálky u katol. hřbitova.

Veškeré správký všech pekařských strojů se přijímají.

Bratři Eickhoffové

Moravská Ostrava

stavějí

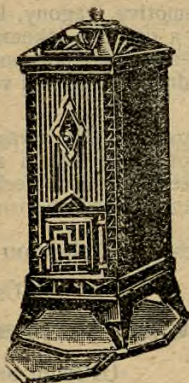
důlní stroje

od roku 1864, zvláště:

Kuličkové žlaby, žlabové motory, vrátky,
lanové dráhy, lanové kotouče, tyčové a
řetězové šramací stroje, lutnové větráky,
čerpadla atd.

Pohon našich strojů dle přání: vzduch,
turbínami, pístovými motory pro vzduch
nebo páru a elektřinu.

V zájmu úspory a pohodlí objed-
nejte jediná žel.-šamot., americká

KAMNA

»FENOM«

pro
veškeré
palivo
a dříví.

12
velikostí,
4 prove-
dení i pro
domá-
cnosti.

J. PELIKÁN, PRAHA,
Václavské n. 33. Tel. 23.264.

FOTO
DEUTSCHER
ORLOVÁ

Vedle městské spořitelny.

Vítkovické horní a hutní těžířstvo

ve Vítkovicích, Morava (Československo).

Surové železo : slevárenské, ocelová litina, hematit, ferromangan, ferrosilicium atd.

Odlitky : roury pro vodní, parní a plynové vedení, strojní a stavební litina, sloupy z litého železa atd., plotny ze šedé a tvrdé litiny a pod.

Ocelová údobná litina z Martinské, elektr. a manganové oceli: odlitky odpovídající každé konstrukci a velikosti, v tvrdosti trvanlivosti účelu vyhovující, čistá a hutná; speciální ocel: lokomotivní a vagonová kola. Manganová ocel: hrotnice, veškeré části výhybek, drtiče pro kameníky, mlýny na kámen atd.

Kované výrobky z Martinské, niklové a speciální oceli, jako: hřídele pro stroje až do největších rozměrů, jakož i strojové součástky všeho druhu.

Materiál pro stavbu lodí: lodní šrouby, vesla, kotvy, klikové a tunelové hřídele, hřídele propellerové a jiné, přídě přední a zadní.

Potřeby pro železnice: soukolí pro lokomotivy, vagony, kované a lité kotouče vagonových kol, obruče a osy pro lokomotivy i vagony atd., úplné koleje, výhybky a křížení, šoupátka, posuvny, vozy kryté a překotné vozíky pro důlní drážky, zařízení vodních stanic atd.

Výrobky válcované: tyčové a údobné železo, stavební a vagonové nosiče, ocel tyčová, páskové železo válcované za tepla i za studena, hrubé, střední a jemné plechy (ražené plechy, plechy pro transformátory a dynamy), bruskové železo pro výrobu rour atd.

Počet zaměstnaných v hutích a dolech na železnou rudu

Ústřední

ve VÍTKOVICÍCH, Morava

Ústřední prodejní

VÍTKOVICE, Morava

Pražská kancelář: Praha

(Československo).

— Kolejnice železničních, pouličních a důlních drah z Martinské oceli, bloky atd.

Roury : z plávkové oceli, plávkového železa, tupě i patentně svařované, jakož i beze švu, trubkové vložky, tvarové části atd., trubní stožáry.

Výrobky z plechů : svařované vodním plynem, elektricky svařované, sudy pro petrolej, benzin a pod., kované plechové výrobky všeho druhu, strojně lisované plechové výrobky všeho druhu pro potřeby válečné, železniční atd., dna pro destilační přístroje, varíče cellulosity, stěny pro kotly „Garbe“. Potrubí pro vysokotlaké turbíny, plamence systém „Fox“ a „Morison“ atd.

Parní kotly o vysoké výkonnosti patent „Garbe“.

Přehříváče, reservoiry, plynojemy atd.

Železné mosty a konstrukce pro vysoké stavby.

Stavby strojů se zvláštním zřetelem na výrobu plynových motorů pro koksovny, vysoké pece, těžná lešení a klece, kompresory, ventilátory důlní, zařízení pro pohon lokomotiv se zhuštěným vzduchem, jeřáby, šramačky atd.

Úplná zařízení pro horní a hutní těžířstva, pro koksovny, plynárny atd.

Samotové výrobky pro zazdívání kotlů, pro svařovací, tavící a Martinovy pece.

21.500, v uhelných dolech a koksovnách 10.000, celkem 31.500.

ředitelství

(Československo).

KANCELÁŘ:

(Československo).

II., Bredovská 9.

Firma Josef Vyvial,

MOR. OSTRAVA, Nádražní tř. 17. Tel. 1064.

Tovární sklad šicích strojů,
jízdních kol a dětských vo-
zíků, odborná dílna pro veš-
keré opravy.

Centrální hospodářské skladiště pro Slezsko a Moravu v Opavě,

Otická ul. 37. a jeho filiálky: Bílovec, Čes. Těšín, Hlučín, Frýdek,
Orlová, Stará Bělá, Slezská Ostrava a Třebovice

dodávají za nejlevnějš! ceny: Veškerá hnojiva, tu i ci-
zozemská, krmiva, semena, obilí k setí, seno a slámu, dehet,
lepenku, karbolin, cement, vápno, oleje, mazadla na vozy,
vaselinu, koňské příkrývky a deky, pytle ve velkém i malém.

Kupují za nejvyš! hodnějš! ceny: Veškeré hospodářské
plodiny. Vyměňují obilí za mouku a krmiva.

Vlastní mlýn v Bílovci. — Sladovna v Čes. Těšíně.

Továrna na melasová krmiva v Opavě.

Dílna na opravu hospodářských strojů a velkovýroba
moderních chlevoč pro vepře. Náhradní součástky ke
všem hospodářským strojům.

Stálá výstava hospodářských strojů v Opavě a ve Frýdku.

Při Vaší spotřebě vyžadejte si podrobné nabídky. Uhlí hor-
noslezské i ostravské ve velkém i malém.

Přistupujte za členy.

Elektromotory

prvotřídní jakosti dodává nejlevněji

Bartelmus, Donát a spol.,

elektrotechnická továrna: BRNO, Nová 61.

Technická kancelář: Mor. Ostrava, Nádražní 11.

Navštivte náš stánek v průmyslovém pavilonu.

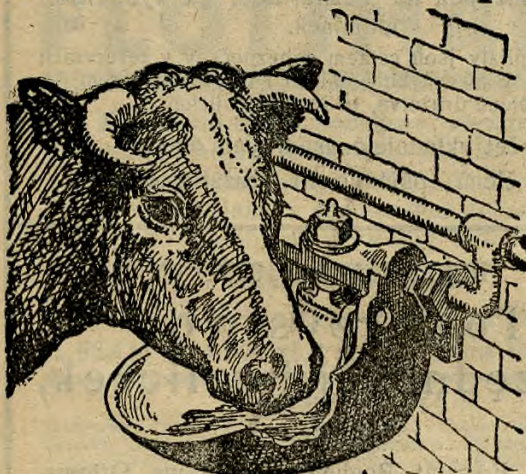
Pánská moda

KRULIŠ

Košile-kravaty

Orlová.

Nejdokonalejší napajedla

s novým patentním ventilem, jenž zjednodušen bez mechanismu bezvadně funguje.

Každý sám si škodí, kdo objedná dnes napajedla a neprohlédne si dříve náš nejnovější patent v praxi, aby viděl tu ideální čistotu proti napajedlům spojitých nádob.

Adresy postavených staveb na požádání sdělíme.

Fa DIKOW a ZEDNÍK v Jablonci n. Nisou.

SVRŠKY.

Nejmodernější vlastní speciální výroba a sklad svršků, jako : mírové i tuctové ve vzorném provedení za ceny nejlevnější zhotoví Vám firma

PAVEL KOKOTEK, svrškáč,
ORLOVÁ, Palackého ulice číslo 376.

Vyžádejte si moji nabídku.

Rok založení 1873.

**Towarzystwo
oszczędności i zaliczek,
odbočky:**

Jablunkov, Fryštát, Bohumín, Doubrava, Orlová, Třinec, Čes. Těšín, Karvinná. — Přijímají vklady na úsporné knížky a na běžný účet za výhodných podmínek.

Uložené kapitály jsou celkem zabezpečeny v rezervních fondech, v placených podílech i celým majetkem členů družstva, to jest půjčujících.

Počet vkladatelů úsporných 4902.

Počet členů (půjčujících) družstva 4077.

Rok założenia 1873.

**Towarzystwo
oszczędności i zaliczek,
filje,**

Jabłonków, Frysztat, Bogumin, Doubrawa, Orłowa, Trzyniec, Cz.-Cieszyn, Karwina. — Przyjmują wkładki na oszczędność i w rachunku bieżącym na dogodnych warunkach.

Złożone kapitály mają zupełne zabezpieczenie w funduszach rezerwowych, w wpłaconych udziałach i w całych majątkach członków Towarzystwa, to jest pożyczających.

Ilość wkładających na oszczędność 4902.

Ilość członków Towarzystwa (pożyczających) 4077.

*Ervotřídní dámská modní
sň*

Běluše

Kubenková,

Orlová, Masarykova tř.

Městský dům, I. poschodí

*Nejlepší vycpaniny ptáků a
ssavců provádí chvalně známá
firma*

Přírodovědecká laboratoř

„Falco”

v M. Ostravě-Mar. Horáck

FLOTTMANN

Kompletní důlní soupravy, kompresory,
vrtací kladiva, šramovky, rotační vrtačky,
pneumatické ostřící stroje, důlní vrátky,
posuvné žlaby s pneumatickými motory,
x-x-x hlubinná čerpadla atd. x-x-x

Rozpočty zdarma. — Návštěva odborného inženýra
bezplatně a bez závazku.

Společnost pro průmysl na stlačený vzduch
H. FLOTTMANN, akc. spol. Praha-Vinohrady,

Třída maršála Focha č. 15.

Telegramy: Flottko, Praha. — Telefon 5406. — Technická kancelář: Mor.
Ostrava, ul. M. Hodži 25. Tel. 868. Továrna: Flottmannovy závody,
Velké Kunčice n./Ostr. u Mor. Ostravy. Telefon 5.

GUSTAV ŠÍREK,

výroba lisovaného zboží,

BRNO, PRAŽSKÁ 36

nabízí P. T. obchodníkům galanteriím, pa-
pírníkům, trhovcům lehké prodejné novinky
Stánek na výstavišti.

Ledničky, praktické prací stoličky,
koupací vany, reklamní osvětlo-
vací přístroje dodává:

**J. SPITZER, závod klempířský,
Doubrava.**

Stálý sklad „Na Vidrholci“.

Kuchyňské a domácí potřeby
paličky, války, kořenky, bubínky
na vyšívání vyrábí:

FRANT. JANDA,
BYSTRÁ p. Rybnice.

ŠIGUT LEOPOLD,
výroba a export koženého zboží
V METYLOVICÍCH
Řemeny, řemínky všeho druhu.
Lašky, Valašky zák. chr. obuv.

Motocykly

„INDIAN“ „SCOTT“ „LEVIS“
„SUNBEAM“ „PUCH“

*Žádné vnucování a vychvařování jedné značky! Vy-
bězte sobě stroj, který se Vám líbí a hlavně, který
můžete potřebovati. Stroj strojů na skladě. Račte
sobě laskavě prohlédnouti můj zajímavý sklad speciální
výzbroje, součástek, potřeb pro motocykly a světových
novinek. — Ilustrované ceníky zdarma a franko.*

*Nezávazné prohlédnutí skladu vítáno. Informace
o veškerých motocyklech zdarma.*

*Jak se zařídíte pro jízdu na našich mizerných
silnicích? Dobrá rada zkušeného motocyklisty:*

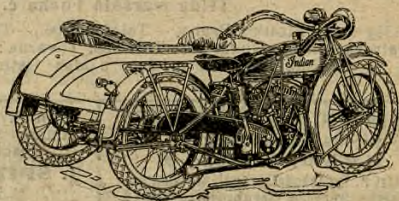
Koupíte sobě motocykl

Indian

na balonových gumách s klubovým sedlem.

**Veškeré modely na
skladě.**

**Předváděcí stroje
k dispozici.**

Veškeré motory lze obdržeti též na splátky.

MOTOR SERVICE JUL. CHOROVSKÝ
Sl. Ostrava 400. Tel 330.

MĚSTSKÁ SPORITELNA VE SLEZSKÉ OSTRAVĚ.

Zal. roku 1898. Úřední místnosti ve vlastní budově. Zal. roku 1898.

Vkladů přes Kč 36.000.000. — Rezervní fondy přes Kč 2.000.000

Přijímá vklady na knížky spořitelny a záručí je co nejvýhodněji ode dne vložení do dne vybrání. Spořitelní knížky přijímají se za kauce a vadia u všech úřadů. — O vkladech spořitelních zachovává se přísné úřední tajemství. — Vklady vyplácejí se i ve větších částkách **bez výpovědi.**

Za vklady a jejich zúčtování ručí mnozí fondy spořitelny město Slez.

Ostrava neodvolatelně veškerým svým jménem a svými příjmy.

Poskytuje půjčky: 1. Ku vtělení na domy neb pozemky. 2. Na směny, eskont směnek obchodních. 3. Obcím a okresům. 4. Na cenné papíry. Při spořitelně nestavá členství, neručí tedy ani vkladatel ani dlužník za žádné závazky spořitelny.

Stavitelská firma

František Jureček,

stavitel Orlová

(naproti nádraží Doubrava)

projektuje a provádí levně veškeré práce stavitelské.

Navštivte

**uzenářský
pavilon
firmy**

**Josef
ZUBER**

na hlavním
výstavišti.

Tomáš Otaševič a Polyokanovič.

Výroba orientálských cukrovinek z různého ovoce všech druhů. Pražené mandle. Kokosové výrobky.

x-x-x-x Citronát. Halva halvica aid. x-x-x-x

Nová Ves u Mor. Ostravy.

„ATHENA“

největší ruční výroba obuvi na Ostravsku

JOSEF SRŠEŇ, SLEZSKÁ OSTRAVA,

třída Křížkovského čis. 4,

Fil. Sl. Ostrava-Zámostí.

Vyrábí obuv luxusní, Ago systém, divadelní, krojové, holeňové, pracovní, sportovní, lyžařské. Obuv stále na skladě nejnovější mody.

Vyznamenán na výstavě v Moravské Ostravě stříbrnou medailí a diplomem

Přírodovědecká dílna

v Orlové

dodává veškeré učební pomůcky, vycpávky, preparáty v lihu neb formalínu, kostry, vycpává veškerá zvířata podle metody dermoplastické a provádí opravy sbírek přírodopisných levně a rychle. Sestavujeme podle školních učebnic také sbírky brouků a motýlů a hmyzu vůbec, jakož i jich vývoje a předlohy ke kreslení. Mnohá pochvalná uznání. Žádejte ceníky.

Čtěte a rozšiřujte

OBRANU SLEZSKA

politicky neodvislý list

hájící zájmy českého

lidu na Těšinsku.

„ELMA“

výroba chem. a kosmet. přípravků
maj. **Leopold Wulkan,**

Mor. Ostrava — Mar. Hory, Purkyňova čis. 607.

Telefon Mar. Hory 86.

Jemné a levné holící a toaletní mýdlo.

IVAN KALMANN,

sklad patentních novinek

PRAHA VII.

ROHANSKÁ ULICE 1050.

BIČE, kožená šněrovadla, šicí a vázací řemínky, očepky a spojky k cepům nejlepší jakosti nabízí fa. **Sylvester Bílek,** továrna řemenů, **Metelovice, Morava.**

Nejstarší závod toho druhu.

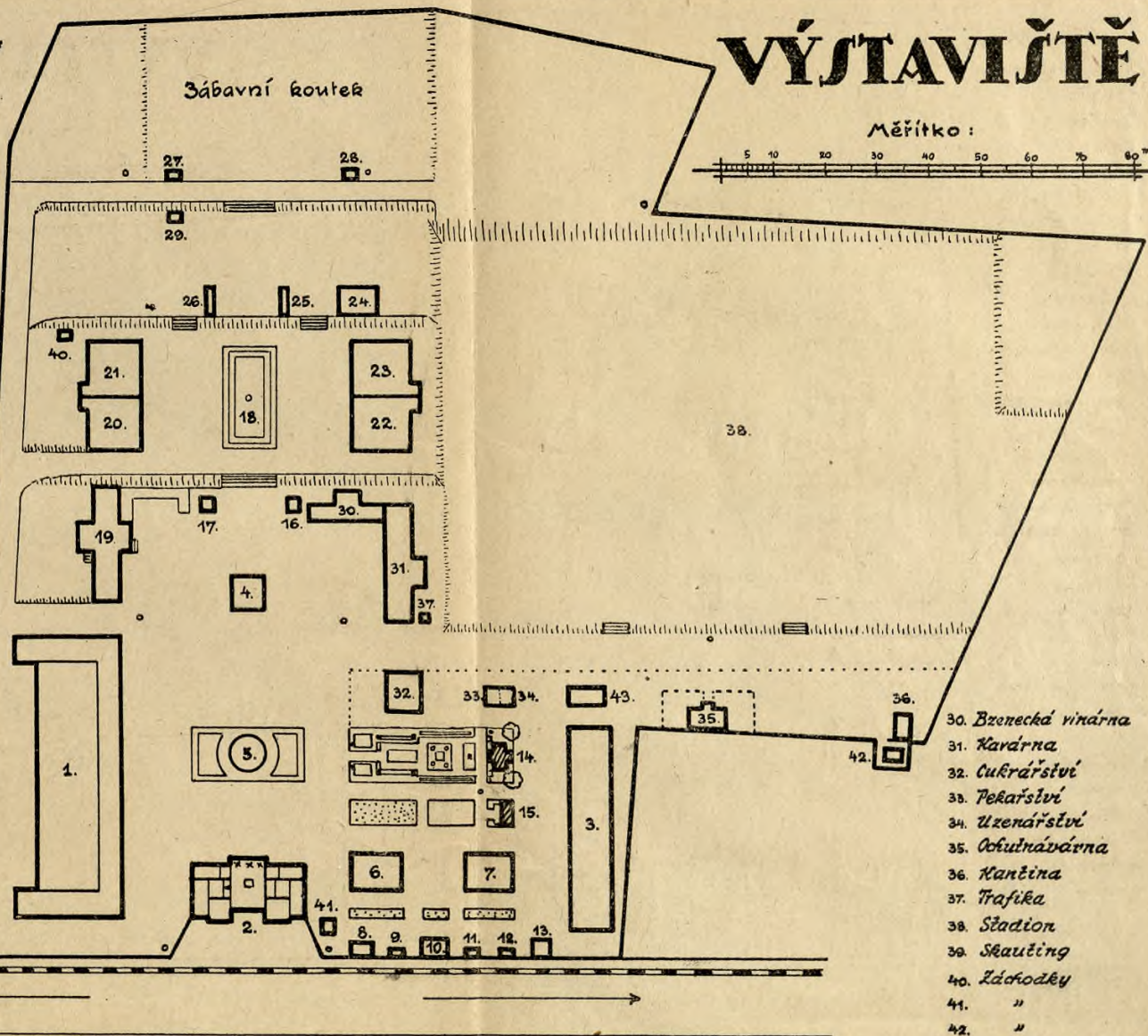
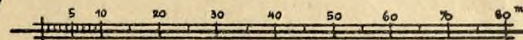
Vysvětlivky:

1. Průmyslový pavilon
2. Průčelní "
3. Živnostenský "
4. Kůlební "
5. Sřetelná fontána
6. Cihelny H. Suchá
7. " Orlová
8. Dřelní vozy
9. Hosp. mlýn
10. Železobeton
11. Pokryvačství
12. Uměl. zámečnictví
13. Betonářství
14. Zahradnictví
15. Květinářství
16. Kruhupectví
17. Květinový záhon
18. Plzeňská restaurace
19. Strassmann. "
20. Čes. akc. piv. "
21. Karvin. piv. "
22. Radwan. piv. "
23. Ovoce a vína
24. Orient. cukrovinky
25. " "
26. " "
27. " "
28. Občerstvení
29. Hračky
30. Pavilon firmy J. Moravec, továr. na klobouky v Orlové

Zábavní koutek

VÝSTAVIŠTĚ

Měřítko:

30. Bzenecká vinárna
31. Kavárna
32. Cukrářství
33. Pekařství
34. Uzenářství
35. Ochutnávárna
36. Kantína
37. Trafika
38. Stadion
39. Skauteřing
40. Ládkovky
41. "
42. "

P E N Í Z E

nevýhodněji a nejbezpečněji uložíte u

Městské spořitelny v Orlové.

Neobmezená záruka města Orlové.

TELEFON 56.

Úřední hodiny: 1—12 $\frac{1}{2}$, 14 $\frac{1}{2}$ —16.

V sobotu 1—13, v neděli a ve svátek se neúřaduje.

Kopiden, C. Coen

☛
Továrna všech druhů elektrických
článků a baterií.

Fabryka wszelkich gatun-
ków elektrycznych
elementów i
baterij.

Pała & Cie.

Staný,
Bohème.

Elemente- und Batterienfabrik.
Radio Pałaba.

Stánek: Reálné gymnasium.

Báječně jednoduchý!
Jednoduše báječný!

Elektro-Lux

Wunderbar einfach!
Einfach wunderbar!

Stand: Realgymnasium.